

TAJNA ZVJEZDANE SOBE
Fahrudin Kučuk
TEZEJ

TAJNA ZVJEZDANE SOBE

Fahrudin Kučuk

TEZE

Biblioteka Tezej — svezak III

Fahrudin Kučuk
Tajna zvjezdane sobe©

Izdavač *Malik Books doo Sarajevo*
Za izdavača *Ajdin Šahinpašić*

Uredništvo
Almira Drino
Amira Sadiković
Ulvija Tanović
Ozren Kebo

Ilustracije
Dragan Rokvić

Lektura
Zenaida Karavdić

Dizajn edicije
SMART, Raguž & Barbarić design doo Mostar

Kreativni direktor
Miro Raguž

Art direktor
Stjepan Barbarić

Prijelom
SMART, Raguž & Barbarić design

Distribucija
Malik Books doo Sarajevo
BA-71000 Sarajevo
Sulejmana Filipovića 6A

telefon
(+387 33) 789 635
fax (+387 33) 789 637
www.malik.ba
e-mail info@malik.ba

mbs 65-01-0371-17
(Osnovni sud Sarajevo)
id.broj 4202369650005

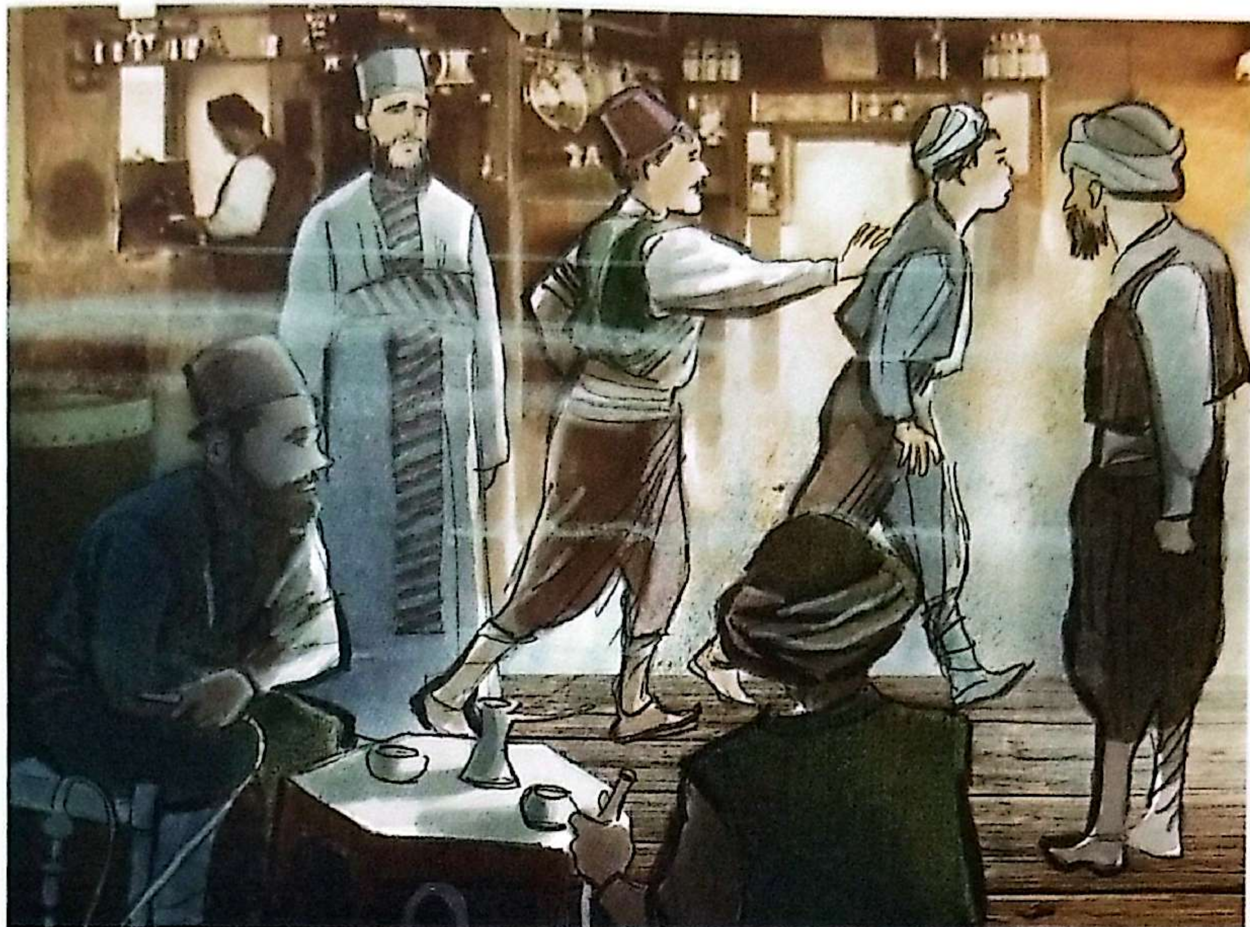
Štampa
Grafostil Kragujevac

Tiraž 1000 primjeraka

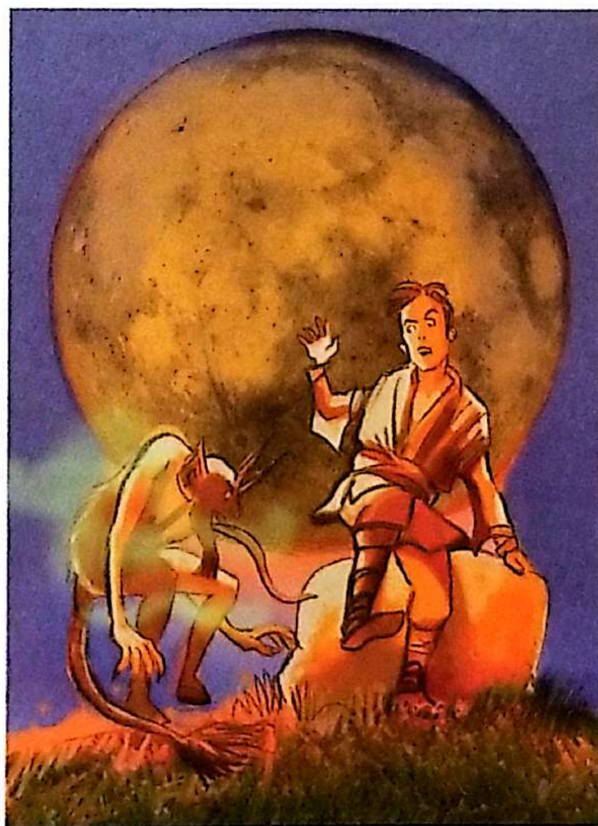
Sarajevo, april 2021.

COBISS.BH-ID 43588614

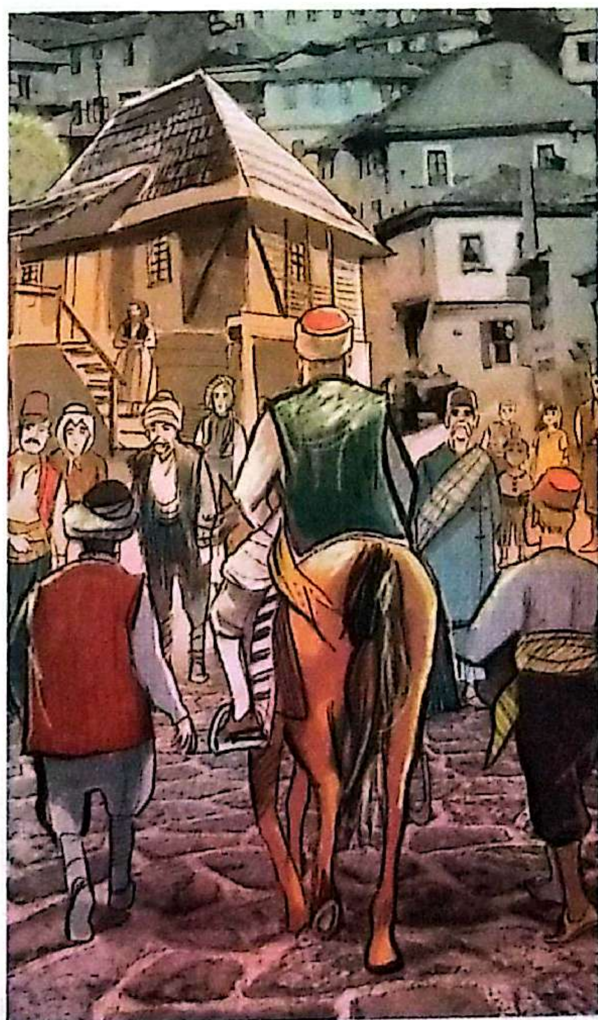
SADRŽAJ TEZE

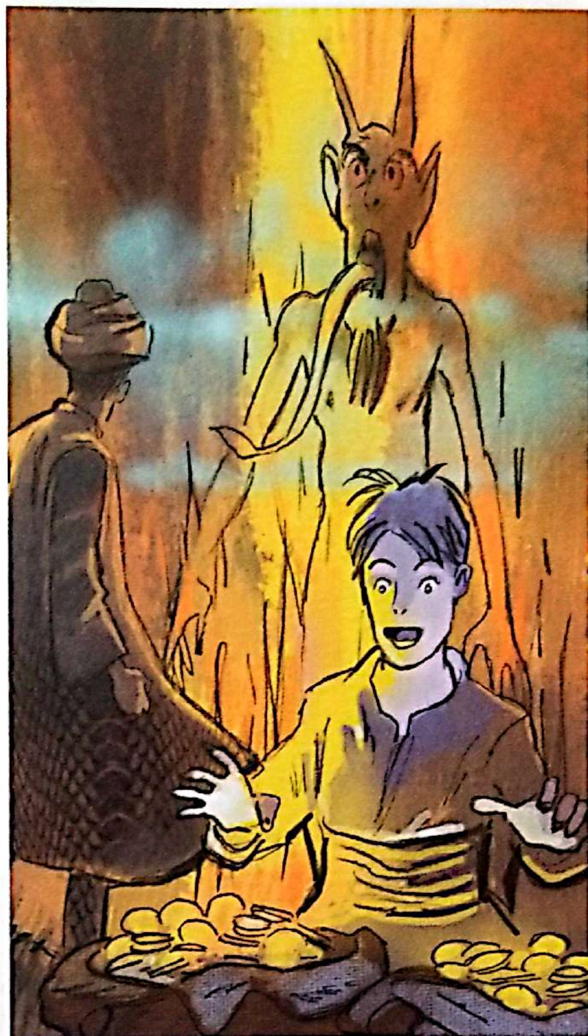

I.

ŠTA JE U TAJNI TAJNOVITO?

Tajna – koja tajna, kaži koja?

Neću da ti kažem jer onda neće biti tajna.

Kaži, molim te, pa ću i ja tebi reći jednu.

Nećeš mi reći, ti ćeš je otkriti!

Tajne i postoje da bi se otkrivale. Ili istraživale. Ili zauvijek ostajale tajne.

Ma reci mi jednu, hoću reći otkrij mi jednu!

Koju ćeš, ima svakojakih?

Najviše je ljubavnih. Pa su onda najtraženije tajne o zakopanom blagu.

Zatim tajne o tajnim prolazima u starim zamkovima.

Pa tajni planovi u ratovima. Ili tajna nestalih brodova.

U svemu postoji tajna.

Sve u životu donosi i radost i gorčinu. Takve su i tajne. Nikad ne znaš da li će ti donijeti radost ili tugu kad ih saznaš.

Hajde da i mi otkrijemo jednu.

Pripremimo se da istražujemo.

Ona je blizu, tako blizu da je možemo rukom dotaći.

Pružite ruke, tu je. Tu, eto, baš tu.

II.

POŠAST NAD SARAJEVOM

Tamo gdje si, tu ti je i najbolje, kažu. Koga god zapitaš koji je najljepši i najveći grad, reći će ti ime onoga u kojem je rođen, odrastao i u kojem je naučio da sanja.

Valjda je to tako svugdje na kugli zemaljskoj.

Ali mi ćemo o našem Sarajevu.

Historija zapisa kad ga sagradiše i ko bi sevep da bude baš ovdje. Tad i sad. Koliko li mu ima još nafake, niko ne zna. Samo Stvoritelj zna.

Lijep li je, kad ga gledaš sa uzvisine, i u sabah, i na podne, i u akšam i u dubokoj noći. Kažu da nastade zahvaljujući plemenitom Isa-begu Ishakoviću. Sudbina pa tako bi, a prije da će biti određenje Stvoritelja. Nazvaše ga granicom Istoka i Zapada. Rekoše – evropski Jeruzalem – ali nije. Jer kad nekog ili nešto porediš s drugim, onda nisi ti ti i nije on on. Ne može

se ništa porediti sa Sarajevom. Niko i ništa na ovom lijepom dunjaluku. Sva ljepota, ama baš sva, ovdje se smjestila. Možeš je vidjeti, dotaknuti, mirisati, milovati. Smijeh, radost, plač i žalost – samo ovdje možeš osjetiti na pravi način.

Sarajevo svojim sjajom i čarolijom zanese mnoge koji u njega dođoše i ne mogoše više otići, ostadoše. Druge je mamilo na drugi način: da ga osvoje, razruše, spale!!! Da ovakva ljepota pripadne onom ko ne zaslužuje da uživa u njoj. Ne da se ono svakom dirati, gledati niti milovati!

Kapija označava ulazak u kuću, a Sarajevo je jedna lijepa i dobra kuća koja plaho voli da je čuvaš i njeguješ kao najljepši cvijet u đul-bašči.

Okrenuto po dužini istok–zapad, a širini sjever–jug, smjestilo se da ne može bolje. Padine koje se spuštaju od Trebevića do Miljacke, južna strana od Jarčedola do Soukbunara, sjeverna od Mošćanice pa do Koševa, te ravnim dijelom Čaršije do Marin Dvora, čine da izgleda kao leptir koji sleti na otvoren cvijet i osta tako, nepomičan i sjedinjen. Od ljepote ne možeš da spavaš, ni da jedeš, samo bi ga gledao i osluškivao zvukove – tonove još neispjevane pjesme.

Zato ponekad otiđi na neku uzvisinu i gledaj ga. Osami se i slušaj. Samo tako ćeš čuti sve. Čut ćeš telala kako viče uz lupkanje talambasa: Čuj i počuj, narode, prodaje se kuća Hamidage Serhatlije u ulici Iza Begluka sa velikom baščom i avlijom za 200 groša!

Otvori dobro uši jer ćeš čuti glasove Eminage, Salihbega, gazde Save i nerazgovijetno petljanje jezikom

trgovca Saloma. Čut ćeš i žamor ostale buranije koja je zasjela na kahvi kod Ragiba.

– Šta je ovo, šta se dešava, kakva je frtutma!? – zagalamiše. Eminaga će: – Šutite, ahmaci, od vas se ništa ne čuje! Salihbeže, ko biva, imaš li kakav prijedlog šta ćemo? Salihbeg progovara: – Ja, vala, ne znam ni šta bih ni kud bih sa sobom i onom mojom čeljadi, a kamoli šta da radimo!

– Ja bi, što kažu, imalo nešto za kasti! – na to će simpatično Jevrejin Salom. – Svi vi znaju da sam doša vamo iz Spanija i da ste me mnogo fino primila i ja sam vama mnogo zafalno zbog tog.

Prekide ga Lutvo hamal svojom drekom: – Ja, ljudi, što ovaj gazda Salom može truniti dok pola čaršije lijesom leži od one boleščure!

U to skočiše Eminaga i gazda Savo, uhvatiše Lutvu jadnička i istjeraše ga iz kahvane. – Halali, gazda Salome, zbog ovog hunsuta. Nastavi ti, deder.

– Ja vam rekoh, kad sam bila u Spanija, tamo se pojavio ova boles, tamo ga zovu kuga. – Kuga-aaaa – zavika gazda Savo – a kakva je, ima li joj lijeka? – Kazuv sam vam ga ja da ga zovu kuga i puno se muerto od njega – nastavi Salom.

– Šta li mu je muerto? – šapćući prozbori Mejmen užar i okrenu se Halidagi kožaru. – Allahrahmetile – odgovori Halidaga stavljajući prst na usta.

– Ja sam i pobjegla od njega ovdi sa svoja familija – doda Salom, i svi utihnuše.

Nešto udari, puče kao grom iz vedra neba. Mlaz svjetlosti obasja kafanu ispunjenu dimom. Potom se ukaza ogromna ljudeskara – kovač Munib. Začepio svojom grdnom pojavom vrata pa mjerka prisutne. – Ej, vala, vi ovdje vazite, a napolju, pet mejtova! Sve pomrlo kod Ademage Skopljaka! Šta čekate, izlazite! Nejma ko da ih ponese i ukopa!

Muk. Niko ne progovara. Svi su oborili glave od srama i misle valjda da će neko drugi šta reći. Potraja to neko vrijeme dok ne progovori Salihbeg: – Hajmo, ljudi, sevap je. Ova ne bira jal bio u mutvaku, jal u kući zamandaljen iza sedam katanaca.

– Čekajte, pa ništa ne odlučismo – drhtavim glasom zaključi Mejmen. – Hajmo mi ovo obavit pa ćemo poslije vidjeti šta nam je činiti – presječe daljnju priču Halidaga.

Izađoše i onako raštrkani pođoše u raznim pravcima. Niko tamo gdje je trebalo! – Stante, kud ćete? – povika Eminaga – pa, ljudi, valja mejtove ukopat! – Svi uglas izgovoriše nekakva opravdanja i klisnuše kućama.

– Jah vakta, zemana i tanka insana! – izlanu Latif bozadžija. – Hajmo ovo što nas ima da ukopamo Skopljake. – U pravu si, Salihbeže, hajmo dok je vakta – okrenu se i krenu prema džamiji Akif Jabučar.

I tako ono malo njih se napatiše noseći mejtove, al izduraše i s halalom ukopaše čitavu familiju Skopljaka.

– Ožednio sam – reče Latif – da mi je sad malo moje boze, ih! – Kud ćeš vruć da piješ hladno, a i oklen znaš da i u njoj nema onijeh sitnih hajvana

ove boleščure! – dobaci Eminaga. – Jes, vallahi i sunnetallahi, Eminaga, u pravu si.

Negdje iza akšama okupiše se njih desetak u bašči Halidage kožara u Žagrićima. Nekako tiho i lijeno ulazilo se u sparnu i tešku julsku noć punu briga i misli. Ljudi su sijelili ne bi li našli rješenje za ovu tešku napast što nahrupi nepozvana u njihov šeher.

Čekali su da dođe hodža Durmo. On je najučevniji u čitavoj čaršiji. On će znat šta im valja činiti!

Ubrzo se začuše sitni i brzi koraci niz kaldrmu Žagrića. Kucnuše kapidžici vrata i pomoli se hodža omalehan sa bradicom koja je podrhtavala od huje. Za njega se pričalo da je plaho učevan, ali hujljiv i brz na jeziku. Što bi mislio o nekom ili nečem, namah bi mu u brk istreso.

– Akšamhajrullah – izusti hodža onako više u sebi. – Allahrazola – u isti glas odgovoriše prisutni. – Bujrum, hodža, evo, ovdje, na šilteta do mene – reče domaćin Halidaga. – Sad će kahva.

– Kakva kahva dabil kahva!? – zadrobi hodža, koji je uobičajeno kratio eglenisanje. – Nemamo vakta za sijela! Treba brzo spašavati glave. Da ne bi duljili, ovako ćemo. Treba sutra navečer izabrati dvoje mladih, muško i žensko različite vjere, da u rani sabah izađu gore iznad Žagrića na onu ravan kod kamena mejtaša, pa da se uhvate za ruke i da svako svoju molitvu govori naglas, moleći Stvoritelja da nas izbavi od ovog jada i grozne boleščure. Toliko!

Poznavajući huju hodže Durme svi se odmah složiše i

rekoše da će izabrati sutra dvoje mladih različite vjere. Tako se i raziđoše, ostaše samo Halidaga i Eminaga.

– Eminaga, šta ti kažeš? Kako ćemo, koga ćemo? – bojažljivo zausti Halidaga. – Ovako, ja ću predložiti Aliju, Osmanovog sina. Momak je jedan po jedan: lijep, vrijedan, pošten i dobar je vjernik, a i otac mu je, što bi rekli, has. A što se tiče djevojke, vidjet ćemo s gazdom Atijasom. Mogla bi njegova Hanna.

– Jah, a da se ko ne naljuti od ovih drugih? – prozbori Halidaga. – Nejma ljutnje kad je insanu dur guzici! Zar treba svi da pomremo!? Idem i ja, kasno je. Još bi trebo naletiti na kakavog trabađozu da me operuta! Allahu na amanet, moj dobri Halidaga. – Allahu na amanet i sadile, Eminaga!

Sutradan telal prođe čaršijom udarajući u talambas i derući se iz petnih žila i obavijesti o odluci viđenijih ljudi o zajedničkoj molitvi dvoje mladih. Obavijestiše i porodice izabranih, pa svak ode svojoj kući moleći Boga da usliši molbe dvoje mladih.

Negdje iza pola noći majka Alijina, Hajrijahanuma, probudi sina pokazavši mu na haljine koje će obući. Alija ustade, izađe u avliju, a napolju obasjava mjesečina kao da je dan. Priđe teknetu sa vodom i poče uzimati abdest.

U isto vrijeme majka Hannina, Saruča, probudi svoju kćer. – Ustani, kćeri, hajde, vrijeme je da ideš. Čeka te onaj Lojo da te odvede do onog mladića s kojim se trebaš moliti za zdravlje ovih stanovnika.

Hanna se već umivala i razmišljala kakav je taj momak što će da se mole zajedno. Zamišljala je boju njegove

kose, je li crn i visok, kakav je kad se nasmije. Majka joj prekide misli: – Vrijeme je da pođeš.

Lojo, poznat u čaršiji po najbržim nogama, već je nervozno tapkao pred vratima. Čim su vrata zaškripala, okrenuo se. Ugledavši djevojku reče: – Hajmo, požuri. Užurbanim koracima krenuli su prema mahali Iza begluka, gdje ih je iščekivao Alija. Hanna se trudila da malim, ali hitrim koracima sustigne Loju, koji je grabio tako brzo da joj se činilo da ne dodiruje kaldrmu.

Ubrzo se ukaza Alija, sav obučen u bijelo, čekajući ispred kuće. Priđoše mu i krenuše zajedno. – Ovuda ćemo uzbrdo, ravno gore, nema puno hoda. Brzo ćemo – začuše Loju.

Promicale su pored njih kapije i tarabe preko kojih su provirivala stabla šljiva, krušaka, dunja. Sve je mirisalo, a nebo se osulo zvijezdama. Kuda li će to troje, gdje idu? – kao da se pitaju zvijezde. Užurbana trojka nije ih mogla čuti.

– Blizu smo, još nekoliko koraka – zadihan prozbori Lojo. – Stigli smo, evo, to je ovdje. Rečeno vam je šta vam je činiti. Ja odoh, tako je rekao hodža – reče Lojo i za tren ga nestade niz mahalu.

Alija šuti i gleda u Hannu. Šta da joj kaže? Nešto ga u grlu steglo, ruke mu se znoje, ne diše. – Ja... – poče zamuckivati – ovaj, ja sada treba da te uzmem za ruku. – Jest, oni su ga tako rekli – Hanna će.

Uzevši se za ruke počeše izgovarati svak svoje molitve, gledajući dolje prema čaršiji.

Hanna poslije prve izgovorene riječi osjeti kao da lebdi nad zemljom. Bljesnu joj pred očima. Otvori ponovo oči i pogleda – ona je, a nije ona. Nekako je malehna u kući koja joj je odnekud poznata. Tu su otac i majka, ali puno mlađi. Ne vidi brata i sestre. Shvati, ona je u Španiji u njihovoj staroj kući. Još je djevojčica. Zna da je sve to san. Ali kako može biti san kad je budna? Zna gdje je pošla i radi čega.

Kako je ovo moguće? Pruža ruke da dodirne svoje najdraže lutke. Blizu su, ali ne može do njih. Otac i majka se smiju i mašu joj. Otvaraju usta i govore. Ona ih ništa ne čuje. Proba da govori, ali više nema glasa. Ponovo joj bljesnu pred očima. Otvaraju se nove slike. Stoji nasred nepoznate ulice i nešto joj govori da pogleda gore prema brdima. Traži oko sebe draga lica. Lica koja zna. Nema ih. Svijeta puno oko nje. Galama, pometnja, strka. Neko viče: – Ubiše princa!

Nepoznat čovjek je gurnu. Ona pade. Masa se pokrenu i nastade neopisiva trka. – Bože, šta je ovo, gdje sam?! Sada čujem. Pitat ću nekoga. U to ču do sebe: – Dragi Allahu, hoće li se ikad moći mirno živjeti u Sarajevu?

Odjednom mrak. Začu plač. Sve glasnije u njenoj glavi odzvanja glas: – Određenje ne pita ko si i šta si. Ono te slijedi kao sjena!

– A šta sam onda ja ako je sve određeno? – bojažljivo zausti Hanna. – Ti si kao i svi, samo odraz određenja u ogledalu. Zato sada gledaj, slušaj i pamti.

– Zima mi je, smrznut ću se – prozbori gledajući u

snijeg i svoje bose noge. – Nećeš, ne boj se, brzo će sirena zasvirati.

– Prošla je uzbuna. Nema aeroplana. Hajmo kući – Hanna se okrenu i ugleda staricu umotanu u šarenu šamiju. Imala je najtoplije oči koje je Hanna ikad vidjela.

Buka, strašna buka, piska i cika... Šta je sad ovo?! Opet bljesak, pa opet mrak. Hanna otvara oči, lagani drhtaj potrese joj cijelo tijelo. Ponovo je na zaravni kraj kamena mejtaša, ali ruke su joj vrele. Užarene dlanove okreće prema sebi. Gleda i ne vjeruje. Na dlanovima zvijezde. Ne može se od sjaja u njih gledati.

Okreće se oko sebe i traži pogledom Aliju. Nema ga.

III.

ALIJA

Alija uze Hanninu ruku, podiže svoju lijevu ruku i poče učiti. Ne završivši ni prvo sure, osjeti vrelinu u desnoj ruci. Okrenu se i vidje čudnovatu preobrazbu djevojke. Kao da gleda u vodu kad baciš kamen – prvo se javi mali krug u centru pa sve veći kako se talas širi. Tako i djevojku zahvatiše krugovi, prvo iz stomaka prema vani, a onda cijelo tijelo obujmi kovitlac. U tom je času nesta.

Alija se prepade i uznemiri. Šta sad?! Sjeti se da ga je majka dok je bio mali podučavala učenju sura, pa kad bi mu se desilo da pogriješi, ona bi mu govorila da mora znati dokle je pravilno učio. – Vrati se i počni odatle – savjetovala bi ga.

Alija se sjeti dokle je došao i nastavi da uči. Završio je riječima: – Dragi Allahu, Ti si jedini kadar, pomozi nam svojom milošću da se kutarišemo ove bolesti. Amin.

Pogladi rukama lice i spusti zamišljeno pogled prema zemlji, nadajući se da će vidjeti Hannu. Ne bi je. Ako krene sam, šta će reći svijet, šta babo i mati, šta komšije, a tek šta bi reko hodža Durmo!? Možda bi zlobnici jedva dočekali ovo. Rekli bi ušo šejtan u njega, ubio curu i negdje je zakopao. Ne, ne. Mora nešto uraditi. Ali šta?

Svakojake misli prođoše mu kroz glavu. A onda se sjeti svoje nane koja ga je učila sure da izgubljeno nađeš.

Poče učiti podižući ruke i pogled prema nebu. Dok je učio, učinilo mu se da zvijezde jače sjaju i da su mu sa svakom izgovorenom riječi bliže.

Odjedanput poče puhati hladan vjetar. Kroz kosti mu prođe, poče drhtati i cvokatati, ali ne prekide učenje.

Vjetar još jače zapuha savijajući drveće do zemlje. Nasta halabuka i hropot. I tlo se ispod Alijinih nogu zadrma. Potraja to još malo, a onda se sav vjetar pretvori u veliki kovitlac u obliku pijavice, pa se stade vrtjeti ispred Alije.

Raširenih očiju i bez daha gledao je šta se zbiva.

Kako poče, tako i stade. Iz pijavice izađe žena u svili i kadifi. Alija se zabezeknu i s nevjericom pogleda u ženu raskošne ljepote. Sva joj oprava bijaše izvezena zlatnom srmom s mustrom od zvijezda.

Alija se uštinu ne bi li razaznao san od jave. – Aj, aj... – zaboli ga.
– Ne sanjaš. Ja sam stvarna i znam sve o tebi. Pitaj i provjeri, sve ću ti odgovoriti – žena progovori.

Šutio je i gledao u nevjerici neobičnu priliku.

– Pitaj. Slobodno pitaj. Šta šutiš? – reče žena s nestrpljenjem. – Zašto sam ovdje? – upita je. – Da moliš za prestanak kuge – odgovori.

– Hoće li prestat? – Hoće.
– Kada? – Sada.

– Odakle je došla? – Odakle dolazi trava.
– Znači iz zemlje? – Iz zemlje.
– Kako se zoveš? – Kira.
– Ko si ti? – Žena.
– Odakle dolaziš? – Kuda ti ideš?
– Nisi mi odgovorila! – Odgovor znaš.
– Ne znam. – Znaš.
– Kako znam!? – Učio si i molio si se.
– Jesam i ...!!! – Molba ti je uslišena.
– Gdje je Hanna? – Traži prošlost i budućnost.
– Hoće li se vratiti? – Gdje je otišla da bi se vratila?
– Pa kažeš da traži prošlost i budućnost! – Traži, znači, živa je.

– Pa, nema je ovdje, a kažeš da će biti. Kako? – Otiđi na izvor, prati ga do uvira. Idi ponovo do izvora, opet izvire i teče.

Alija se trznu, odakle mi da ja ovako pitam. Šta bi ovo sa mnom? – Ne boj se, to je određenje – reče Kira primičući se Aliji.

Podiže desnu ruku i opruži se svila od ruke do zemlje. Njome zaogrnu Aliju i reče: – Vrijeme je da putuješ.

Nasta tama i tmuša, zemlja zadrhta i otvori se. Alija stane propadati. Ču se samo njegov očajnički vrisak: – Majkooooo.

Udari i pade na nešto mehko. Poče da pipa oko sebe. Najednom nahrupi na hiljade tankih kao igla mlazova svjetlosti. Zaslijepiše ga.

– Ne vidim ništa – promrmlja sebi u bradu. – Gdje sam ovo ja?

U isti mah začuše se mnogobrojni piskavi glasovi: – Ni gori ni doli, ni tamo, ni vamo.

– Kakva je ovo svjetlost? Sklonite je. Zaklonite!

Opet se začuše glasovi, u horu zacvrkutaše: – Ako je sklonimo, nećeš nas ni čuti ni vidjeti. Ostat ćeš ovdje zauvijek sam.

– Šta vam je zauvijek, je li dok ne umrem? – izusti Alija.
– Zauvijek je dok su kost i meso zajedno. I kost i zemlja. To je zauvijek.
– Ali ja vas ne vidim, a hoću da vas vidim! – usprotivi se Alija. – Pa vidiš nas, mi smo ovi mlazovi svjetlosti!
– Čuj, svjetlost živa i priča ko insan. Svašta! – već okuražen zaključi Alija.

Svjetlost se uznemiri šarajući po Aliji kao da mu svileni konci obmotavaju tijelo. Zajauka od bola onako opasan i stegnut. Svjetlost pojača pritisak.

– Kiroooo – poče zapomagati gušeći se. Suze su mu se kotrljale niz obraze i natapale mu bijelu bezanu košulju. Stisak najednom popusti pa presta skroz. Nasta opet tama. Bljesnu jarka svjetlost narandžaste boje ocrtavajući konture Kire.

– Tu sam, Alijice – prozbori. Prvi put ga oslovi imenom i to onako kako ga je majka zvala. On se opusti i strah izađe iz njega.

– Gdje sam ovo, šta ću ovdje, kako ću odavde? – zabrza Alija i zamuknu.

– Ovdje si da odlučiš sad i zauvijek: Dobro ili Zlo, Ljubav

ili Mržnja, Svjetlost ili Tama, Hrabrost ili Kukavičluk, Sreća ili Nesreća.

Odluči sad i nemoj žaliti. Bit će to tvoje određenje.

– Ali.... – zamuca Alija. – Nema "ali" u tvom životu. Ili-ili! – odrješita je Kira.

– Ti mi reci šta da izaberem. Kad ću kući, Kiro? – zavapi Alija. – Kući?! Ha, ha, ha. Nisi više mali, Alija. Odrastao si, jak si, odluči se.

– Ja da se odlučim!? Pa ja, eto, znam šta je dobro, to je bar lahko.

Ponovo se začu Kirin zarazni smijeh: – Ti to samo misliš, ali nije tako! Evo, da ti olakšam malo. Ako izabereš Dobro, ostat ćeš vječno mlad i putovat ćeš kroz vrijeme. Vidjet ćeš svašta; i dobra i zla, a iz svega ćeš izlaziti živ i zdrav!

– Pa to je to, rekoh li ti ja da znam šta je dobro. Ništa lakše od toga.

– Ima jedan uslov – reče Kira. – Izabereš li Dobro, nećeš biti vraćen u svoje vrijeme. U svoju porodicu, kuću, grad.

– Zar da ne vidim majku, oca, braću... Ne, ne, ne. Ne, to neću i gotovo! Vrati me kući – zakrklja Alija kao da se davi.

– Ako te vratim, biraš Zlo, i Zlo će biti. Moram ti reći, patit ćeš – snuždeno odgovori Kira.

Muk potraja zadugo dok se ne oglasi Alija: – Ipak, hoću kući! – Kako hoćeš, mislila sam da si... nije važno.

Priđe mu i žestoko ga udari u čelo. Alija se onesvijesti.

IV.

ŠEJTANSKA POSLA

Polahko otvori oči. Ležao je na zemlji kod mejtaša. Uhvati ga neka studen i drhtavica. Osloni se rukama na zemlju pa se nekako uspravi. Stade se pipat je li u komadu, da mu ne fali šta. Groznica ga je i dalje tresla. Od bijele oprave skoro da ništa nije ostalo. Sve se na njemu istroncalo i visilo u ritama.

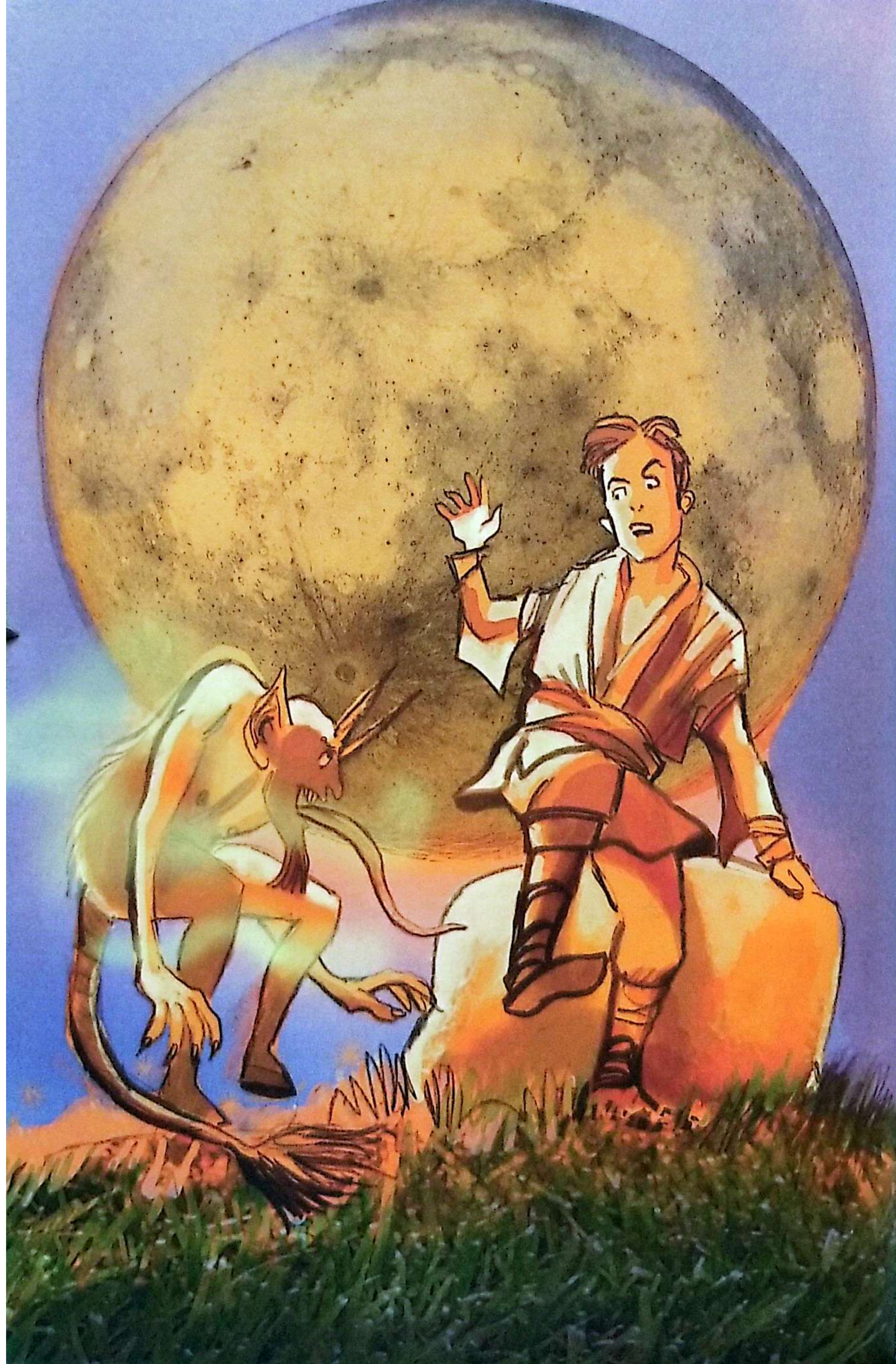
Alija sjede na kamen mejtaš i podnimi se pitajući se je li ovo on sanjao ili se sve stvarno dogodilo. Užasna bol u glavi razvlačila mu je pamet. Skoči, poče se uvijati i grčiti od neizdržljive boli. Mislio je pršće mu glava.

– Ajjj!!! Hoće li prestati više ovo ludilo? – promuca. – Kao da sam šejtan ima neka posla sa mnom!

– Vidi, vidi, neko se i mene sjeti. Neka vala. Baš nešto maloprije mislim kog li ću da zajašem, pa da ga potjeram u galop dok mu usta ne zapjene i srce pukne! He, he, he – zasmija se spodoba jarećim kikotom.

Trznu se Alija. Okrenu se i ugleda malehnu i ružnu spodobu kako cupka, a ispod nogu mu iskre frcaju.

Sve oko njega poče igrati, a on nešto u svoju bradu, savijenu prema ustima, stane mrmljati. Alija pokuša da razazna šta ova grdna spodoba frflja. Polahko poče hvatati glasove stvorenja koje je i dalje igralo oko njega.

Evo meni jednog lijepog momka i vrijednog,
Ja ću njemu sreću, on će reći neću,
Ja ću njemu vreću, on će reći hoću,
Okreni se vamo da ti nešto damo.
Nemoj reći neću, uzet ću ti vreću,
Nećeš imat sreću!
A ti nama samo jedno daj:
Isplazi jezik i reci: Naj!!!

Stade pred Aliju onako maljušan, pogleda ga sitnim očima usađenim na vrh glave i smrdljiva daha. Aliji se stuži i htjede povraćati.

– Povrati, hajde, hajde, to je plaho lijepo – meketavo prozbori ovo čudno biće. Pa stade opet pocupkavati svojim kratkim i krivim nogama.

Alija ne izdrža pa izbaci iz sebe nešto zeleno i žlipavo kao žabokrečina.

– Plaho, plaho, jedi, puno jedi – zacijuka šejtan pa poče halapljivo gutati povrakotinu sa zemlje. – Mljac, mljac, baš fino jedoh – obrisa rukavom svoje otromboljene žvalje.

– Šta hoćeš još i ti!? Dosta mi je ove budalaštine! Idem ja nizbrdo – izdera se Alija.

– Rekoh ti: isplazi jezik i reci naj, pa ćeš sve imati – uvijajući se i gegajući priđe mu nakaza. – Hajde, brzo, horozi samo što nisu zakukurikali!

Aliji bješe dokundisala ova noć i sve što mu se u tih nekoliko sati izdogađa pa ko veli da prekrati muku ne

bi li se ovo završilo. Otvori usta i isplazi jezik. Očima svojim nije mogao vjerovati. Anamo on fino odskoči i uletje mu kroz usta.

– Ja sam poludio, budalim, mahnitam. Ne, sve ja ovo sanjam! Otkud može ovo stvorenje, ma koliko malehno bilo, skočit u me kroz usta. Svašta!

Pođe niz brdo i kad dođe do prvih kuća, nešto ga zasvrbi po vratu pa poče da se češe. Češući vrat osjeti nekakvu uzicu. Opipa je, visi kako visi oko vrata, sa kesicom na kraju. – Odakle mi kesa, nisam je imao!? – usplahireno će naglas.

Ne mogavši izdržati odveza kesu pa zavuče ruku u nju i izvadi čekmedže. – Otkud mi ovo, dragi Bože, pa ja ne duhanim.

Priđe prvoj kući, prisloni se uz tahtu pa poče udarati kremenom od čekmedže. Stadoše frcati iskre kao kad se svici uzjogune u augustu. Sve je brže Alija udarao kremenom, ne bi li izbacio huju iz sebe, a varnice su padale u slapovima po nagriženoj rupičastoj tahti. Osjeti miris paljevine. Tahta se zapali.

Alija odskoči da pogleda bolje šta je napravio – vatra je podobro uhvatila tahtu s prednje strane. Plameni jezici počeše gutati i šindru na krovu. Sve se već žarilo od jačine vatre. I smola u gredama pusti svoj cijuk. Huktanje i bugija ne spriječiše Aliju da čuje kako nešto zazveča u kesi. Skide je s vrata, stavi ruku u nju i dodirnu nešto tvrdo i glatko. Raširi dlan i na svjetlosti užarene vatre ugleda četiri dukata čiji bljesak zamuti vatrenu silinu. Krenu nizbrdo ne odmičući pogled od

dukata. Nije do njega doprlo ni zapomaganje ljudi, vika i dreka: – Ljudi, gori! Ljudi, vatra! Pomagajte, izgorje sve. Izgorje mi kuća, ljudi!

Nije vidio kuću kako gori. Nebo je gorjelo. To ga ne pomete. Vrati dukate u kesu i osjeti divnu milinu oko srca.

Pred svojom je kućom dugo stajao. Zagledao je krivеći glavu čas na jednu čas na drugu stranu. Smrče mu se čehra, isplazi podrugljivo jezik, pa udari šakom siledžijski u avlijska vrata. Jedan se kanat odvali i pade u avliju ko da ga Bog nije ni dao. Ovo izazva buku pa se čuše koraci niz kamariju. Ugleda mater koja raširi ruke od dragosti i pođe prema njemu: – Moj sine, jesi li dobro? Brinula sam se za te. Nisam ni oka sklopila – govori i grli sina. – Staniii! Kud si navrla, ženska glavo? Šta hoćeš?! – nabusito je zaustavi Alija.

Svitalo je. Mati se još jednom primače i zagleda u Aliju. Štrecnu se, zaboli je ono što je vidjela u Alijinom oku. Kao da nije njezin Alija. Nekakav se izobličio, oči mu se izbuljile i potkrvarile, a lice ogrubjelo. – Ma jest, moj je ovo sin. Mora da je jako umoran. Šta li je on noćas predevero, duša majčina? Pospan li je – tješi samu sebe.

Uto se začuše horozi. Oglašavali su prvu jutarnju svjetlost kao da se takmiče ko će duže i jače kukuriknuti.

Alija se strese kao da ga neko poli hladnom vodom. Majka to osjeti pa mu se približi da ga pomiluje pošto je to uvijek činila kad je bio uznemiren i plah. Alija je uhvati oko ručnog zgloba i steže je jako kao

čengelama. Od bola mati jauknu: – Alija, sine, šta ti je!? To me boli. Pusti mi ruku!!!

– Skloni se, luda ženo, hoću da legnem. Nek me niko ne budi dok sam ne ustanem. A komšijama poruči, zapjeva li ijedan horoz, poskidat ću im glave!

Gurnu mater ustranu i uzleti uz stepenice tutnjeći tako silno da mati pomisli: – Vela havle, srušit će kuću. Pogleda u odvaljeni kanat i proba ga podići, ali ne može. Raširi ruke i slegnu ramenima rekavši tiho: – Nek Osmo ode do Ejuba, on zna sve oko drveta, pa nek ga popravi.

Okrenu se oko sebe još jedanput pa požuri da probudi Osmanagu na sabah. Poslije će se piti kahva.

– Osmanaga, o, Osmanaga – čulo se u halvatu baš kad su pili svoju prvu jutarnju kahvu Hajrijahanuma i Osmanaga. – Ko li je ovako rano? Ni kahvu s mirom ne možeš popiti! – ljutito će Hajrijahanuma. – Mora da je Halidaga došo da izvidi i ispipa šta je bilo noćas – naslućuje Osman i upita ženu: – Veliš, Alija je došo, spava, dobro je. Je li ti šta reko? – Nije, vala, bio je umoran i pospan. Nisam ga htjela ispitivati. Nek malo odspava pa ćemo onda znati šta je bilo.

– Osmo, Osmane, Osmanaga – začuše se opet glasovi iz avlije.

Osmo polahko usta sa sećije i ode do prozora na kamariji, otvori ga i ugleda Halidagu.

– Sabahhajrullah, moj dobri Halidaga. Kojim dobrom vako rano? – Allahrazolosum – odgovori Halidaga. – Nije dobro. – Šta nije? Šta blebećeš svašta vako rano?

Iznenađen Osminim odgovorom Halidaga ostade otvorenih usta i bez glasa. – Aaaa, ma progovori, nisu ti jezik izujedale pčele pa ti je odebljo ko u juneta. Rekni nešto, nalet te bilo! – naglo će Osmo.

Pošto sasluša i drugu hampu na sebe, Halidaga proguta pljuvačku pa očepi: – Ti me, Osmane, na bigajrihak napadaš, a gore kod Kudra kuća izgorjela. I štala, stoka, sve. Jedva ukućani izvukli žive glave. Ja sam došo da ti to reknem, a sad odoh u dućan. Sadile!

– Ma stani, halali. Nisam mislio tako reći. Preletjelo mi, ko kad ni kahvu rahat nisam popio. Čekaj, čekaj, Halidaga. Eto me u avliju – zatvori prozor pa krenu.

– Kud ćeš? – javi se iz halvata Hajrijahanuma. – Šta kud ću? U provod!!!? Čeka me Halidaga u avliji. Kaže negdje pred sabah izgorjelo sve u Kudra.

– Allahu moj! Ma, šta mi reče, moj Osmane! – Hajrijahanuma će.

Još niz basamake nije sišo, a Osmanaga u nevjerici još jedanput potvrdi: – Ma, šta kažeš, Halidaga, izgorjelo sve! – Sve. Niko ne zna od čega. Ko da je planulo na čistu hateru. – E jest se napadalo ove godine. Hem vrućine, suša, pa ova boleščura, sad i vatra. Šta će nas još snaći, Bože moj!? Uh.

Halidaga krenu, pa stade. – Jel došo? – upita podižući znatiželjno lijevu obrvu. – Jest. Mati mu je bila budna svu noć, čekala ga. Kaže da je odmah lego da spava. Ništa nije pričo.

U to ugleda odvaljen kanat od vrata. Pogleda u kanat, pa u Halidagu, kao da od njega očekuje objašnjenje.

– Šta me gledaš, šta si iskolačio oči na mene? Ne misliš valjda da sam ih ja razbatalio! – uvrijeđeno će Halidaga. – Jok, nisi ti, nego moj rahmetli dedo Uzeiraga! Usto iz mezara pa ih onako od dragosti što je ponovo na dunjaluku razbatalio!

Osmo se stade primicati Halidagi, onako neobučen, samo u parhetnim gaćama na učkur, sa stisnutim pesnicama: – Vidiš ove ruke, Halidaga, one nisu ni zucu ubile, a tebe će, Haldulijo (prozva ga imenom kako su ga zvali dok su još bili djeca) živog čerečiti! – Nemoj me tako zvati! Nisam ih ja razbatalio! – Jesi, jesi, Haldulijo, majmune, nijedan! – bijesno ga Osman uhvati za vrat i stade ga daviti.

Nije ni Halidaga stajao svezanih ruku pa uhvati Osmanagu za bradu, tegleći ga tako jako da mu počeše frcati suze od boli. – Pusti mi bradu, Haldulijo nijedna, ahmače dabili!

Krkljajući Halidaga jedva prozbori: – Osmo, hunsute, udavit ćeš me!

Tako bi oni i do podne da ne začuše sitne, ali hitre korake, niz sokak. Brzo pustiše jedan drugog i okrenuše se prema vratima.

Ukaza se glava hodže Durme koji ugleda razbataljeni dio vrata, pa pogledni čas gore, čas dolje, govoreći: – Aaaa! Ja, jazuka, velikog jazuka. Mora da je vjetar. Jašta, noćas je puhalo ne pamtim tako od kako znam za se. A

šta ste se vas dvojica načokotila ko dva horoza? Naki ste se napuhali ko ježevi. Šta li vi eglenišete vako rano?

– Ma, evo, hodža, pričam mom dobrom Osmanagi šta se desilo Kudrama – umilno će Halidaga. – Znam, sve znam – odbrusi hodža ljutito i odtabana prema čaršiji.

Zgledaše se Osmanaga i Halidaga, ne rekoše ništa, samo odmahnuše rukama.

Halidaga se okrenu i iskorači na sokak ne rekavši ni allahimanet Osmi. Osmanaga postaja nako u dugim gaćama još malo pa uđe u kuću. Hajrijahanuma već pripremila da se štogod prezalogaji. Uvuče mu se miris tope u nos pa mu se stomak stade okretati ko burgija. Osjeti glad. Sjedoše za siniju umačući somun u toplu topu. – Donesider vode da se napijem i operem ruke – reče Osmo, a misli mu obuze neka crna slutnja.

Poče sam sebe kriviti što se posvađa sa Halidagom, svojim najboljim ahbabom još od djetinjstva. – Šta mi bi, nagovorih mu svašta, ni krivom ni dužnom? More biti da sam ružno spavo – pravdao je sam sebe.

Hajrijahanuma završi sa poljevanjem ruku i doda mu peškir da obriše ruke. – Kupider nam šta u čaršiji, kuća se ispraznila. A dolazit će nam se, znaš kakav je svijet. Svak će nešto htjet da priupita Aliju, kako to bi, šta bi, šta mislimo hoće li biti kakve fajde od zajedničkih molitvi?

– Dobro, nego pošalji mi Hajrudina tamo iza podne namaza, da ne ostane sama radnja – uzvrati Osmanaga. – Hoću, ne brini.

– Znaš, moramo se naći na kahvi da vidimo jel stala boleščura, jesu li ljudi prestali mrijet od nje – usput će Osmanaga. Obuče se, poselami i krenu.

* * *

Hanna razgleda oko sebe, pa se zaputi sama niz brdo. Noge joj teške, olovne. – Šta ću reći ocu, majki, komšijama, niko mi neće vjerovati! Napravi još nekoliko koraka i klonu na zemlju. Pritisla je nemoć. Okrenu se onako na zemlji i pogled joj se zaustavi na šupici sklepanoj od tahti. Otpuza do nje teškom mukom. Nikad ovako nije bila umorna. Sve joj se mantalo. Umor je savlada pa zaspa. Ali savladaše je i tegobni snovi. Neka ružna stvorenja razjapila su svoje čeljusti da je progutaju, a ona u očaju svome zavriska pokrivši se rukama po glavi.

Trznu se uznemirena iz razdirućeg sna i progleda. Začu grlat i ružan, meketav smijeh. Dolazio je s kamena-mejtaša. Hanna bojažljivo proviri iza oronule šupe i ugleda strašnu spodobu gdje igra i skače, pjeva i pogledava u Aliju koji je sav zarastao u kosu, a od lijepe odjeće ostale su samo rite. Ličio je na pomahnitalog čovjeka. Kad Hanna vidje da prljava spodoba skoči u Alijina usta, ukoči se, kosa joj se diže na glavi, htjede da vrišti od ružnog prizora, ali ponesta joj glasa. Alija minu pored nje i ne vidjevši je. Pružila je ruke prema njemu, ali ništa. Gledala je za njim poput ostavljenog djeteta. Pratila je pogledom svaki njegov korak. Sljedeća slika je užasnu još više. Vidje gdje Alija stade, vidje i kad poče nešto rukama čarati

pa se prosuše iskre na hiljade strana. Sve je zafrcalo. Vidje kako planu kuća. Vidje i Aliju na odsjaju vatre. Sav se izobličio, oči su mu plamtjele od sreće. Kao da je slatko uživao u napravljenom zlu.

Hanna proba opet vrisnuti. Ništa. Iz grla glas neće, samo neko muklo – a, a, a... Opazi Aliju kako zamače niz mahalu, a potom i unezvjerene ljude pored plamteće kuće. Nasta pometnja ko u mravinjaku. Komšiluk u raznim činijama užurbano pronosi vodu poljevajući kuću ne bi li ugasili podivljalu buktinju, ali uzalud. Vatra je jarcala sve više.

Hanna proba ustati i ovog puta uspije. Sad joj noge postadoše lagahne poput perca. Potrči nizbrdo, pa promaknu pored onog svijeta koji je ko muha bez glave lijetao oko kuće.

Niko je ne vidje. A u nju ušla neka neviđena snaga pa leti, čini joj se da ne dodiruje kaldrmu. Dok okom trepnu, nađe se kod kuće. Zalupi halkama od zvekir, zatutnja čitava mahala Čobanija. Ubrzo začu glas oca: – Ko je ovako rano, ko toliko lupa? – Hanna je – ču glas svoje majke. – Otvori, brzo otvori! – Evo, otvaram! Što me požurujеš, nisam dorat pa da trčim tako brzo!?

Otvoriše se vrata i Hanna se stropošta na očeva prsa. Otac je prihvati i unese u kuću. – Daj hladnu vodu, obloge, daj brzo, Saručo! – Hitim, ja hitim što najbrže mogu – zapomaga zadihana i izbezumljena žena.

Više prosuše vode po Hanni nego u oblogu koju joj staviše na čelo. – Hanna, Hanna, kaži nešto svom ocu

i majci – drhtavim glasom izgovori Atijas. Hanna je svim svojim bićem pokušavala pustiti glas, međutim, usta su se otvarala, ali riječi niotkud.

– Šta je ovo, Atijase, kao da nam je kćerka zanijemila. Šta su joj to uradili? – plačući će majka. – Šta, šta su joj uradili, blentava ženo? Nije joj ništa. Ona se samo mnogo prepala pa ne može da išta kaže.

Hanna se prevrtala od muke ne bi li bilo šta rekla. Uhvatila je usta rukama pa ih raširila da su krajevi usnica zakrvarili. Međutim, ništa. – Šta bi sa mojom kćeri?! – zaurla ojađeno trgovac Atijas.

U silnoj želji da progovori, kupajući se u vlastitom znoju, Hanna pade u dubok san. Otac i majka jecajući sjedoše na krevet, svako s jedne strane pored Hanne, uzeše je za ruke i počeše milovati. Tako ih zateče zora.

V.

RIFAT I HARABATIJA

U isti vakat negdje sa Sedrenika silazio je Rifat sa svojim konjićem natovaren sepetima iz kojih su provirivale jabuke – sve crvljive, sasušene, spečene, memljive... nikakve. Ali nije to sprečavalo ovog mladog i naočitog seljaka da pjevuši vodeći konja za sobom.

Niđe zore ni bijela dana,
Niđe oko mene do čaršije insana.
Sam legnem, sam ustanem,
Nejmam s kim da se sastanem,
Đul-ružu da uberem.

– Hija, moj jarane, moja Harabatijo – tako s pjevanjem završi Rifat. – Još malo pa smo na čaršiji. Brzo ćemo se kutarisati jabuka. Nakon vake suše, vala, nema ih boljih od mojih, ma šta ti na ovo kažeš, Harabatijo? – a konj zahrza ko da ga sve živo razumije.

Jednolično kloparanje Harabatijinih kopita uljuljka Rifata. – Rano sam, vala, usto. Moglo bi se uz put i

prileć, nije hiće! – zijevajući će Rifat. Zavinta glavom lijevo-desno, tražeći kakve lijepe trave da se izvali.

– Evo ovdje, s desna, ovdje je plaha trava, mehka ko pamuk – dođe glas Rifatu iza leđa. Okrenu se ko oparen prema konju: – Ču li ti ovo, Harabatijo?

– Ču – progovori Harabatija – kako neću čut sam sebe.

Rifatu se čitava zemaljska kugla okrenu pred očima pa mu pade na leđa. Zinu, pa tako otvorenih usta malo pogledne u konja, malo protrlja oči, ne mogavši se načuditi. Konj govori.

– Može bit da mi se učinilo – naglas će. – Harabatijo, Harabatijice, jel de da ti ne znaš govoriti?

Konj zahrza i protapka kopitima o zemlju.

– Ma progovori da ne možeš progovoriti! – srdito će Rifat. – E čuj mene mahnita – progovori da ne možeš govoriti, pa kako će progovoriti ako ne govori. Estakfirullahi!

– Govorim ja, moj Rifate, ko konj, al me samo ti možeš razumjeti. Ko da govorim ko ti!

– Pa, kako najednom da te ja razumijem, a tolike godine pričamo i ništa se nismo razumjeli!

– Od danas ćeš moći, Rifate, i mene i sve druge hajvane razumjeti, vidjet ćeš!? – nastavi Harabatija.

– E, vala, svašta – poče besjedu Rifat – tolike godine naslagah, ne znam ni dvije poštene sastavit, a da najednom mogu razumjeti šta hajvan priča. Svašta! Šta li će me još snaći, Allahu moj!? Hajmo mi sad u čaršiju,

moja Harabatijice. Ček, ček, vidi mene, da te rastovarim najprije. Nećeš ti meni više nositi sepete. Jok.

– Kud ćeš, Rifate, šta ćeš sa sepetima jabuka? Da ih nećeš ti nositi? – upita ga Harabatija.

– Pa šta fali da ih ja ponesem, moj Harabatijo?

– Ništa, samo što bi ti se cijela čaršija smijala. Bilo bi – vidi budale, pored konja, on prti sepete! Dođi do sebe, Rifate!

– Vala si u pravu. Hajmo u čaršiju da tuhnemo jabuke pa nazad daltabanima da se dobro ispričamo – složi se Rifat.

– More, moj Rifate, more. A ja ću ti usput ispričati koliko sam potkova potrošio klaparajući gore-dolje – uzvrati Harabatija.

Pogleda ga Rifat i primijeti po prvi put da je Harabatija lijep konj. Ma, vazda je bio, ali sada nekako posebno. Oči mu crne, a svijetle, dlaka tanka i sjajna kao da je ulaštena maslom. Ne da gledat u se.

Taman se primakli Nad Kovače, kad zaarlauka škija iza taraba Mehage Topuza. Grize zemlju od pasjaluka. Ovako je svaki put kad Rifat naiđe. Škija laje dok Rifat prolazi. Ali ovoga puta ipak je bilo drukčije. Rifat sad dobro razumije govor hajvana. Rifat razumije i šta škija govori. – Da mi je sad da te dohvatim pa da ti razderem tur, dokačim i nogu, da i nju malo zagrizem, pa da vidiš, Rifatiću, kako ćeš drugi put zaobići mahalu gdje sam ja car! Jah! Av, av – završi škija.

Rifat se nasmija pa poče lajati.

– Lijepi moj cuko, da ne može biti ljepšeg na ovom dunjaluku, pomilovo bih te, al se bojim da bi ti spalo i to malo dlake što ti je ostalo na tom tvom tankom tijelu. Ne bi više nijedna buha htjela na te, a znaš da bi to za te bila najveća sramota.

Prođoše Rifat i Harabatija pored škije koji se okretao ukrug ujedajući se za rep od jeda i sve se prekorava:
– Ne vidjeh većeg budale od mene. Čuj da ja pričam s ljudima! Zato ću da izgrizem svoj rep sve dok ne ostane patrljak!

– Cuko ko cuko, uvijek laje, naročito onaj Topuzov, al šta bi onom seljačiću Rifatu da nako laje na njega, da nije jeo kakvijeh bunika? – govorio je sebi u bradu stari Dalagija, za kojeg se govorilo da ptica nije mogla preletjet a da on ne zna koje je boje i koliko je puta mahnula krilima. Taj je znao sve. Kažu da nije nikako spavao otkako je došao iz Anadolije i doprtio silne dukate. Ne da blago spavati! Zove da ga gledaš, diraš, miluješ i preslažeš – pa tako bilesi i stari Dalagija zbog tog nikad i ne zaspa.

VI.

U KAHVANI KOD RAGIBA

Ragibe, jednu su dva – viknu Eminaga, pa upita hodžu Durmu: – Što li si se tako nakostriješio, bezbeli nisi dobro spavo? – Jah, vala, jesam nego me nešto po ustajanju leđa presijecaju. Nisam mogo fino klanjat koliko mi je bilo dotužilo.

– Selam alejkum – nazva Ibrahim Berbo, noseći svoju čuvenu šarama protkanu bošču, dobro svezanu, da mu ne ispadne halat. – Alejkmuselam, dobri naš Berbo – uglas će hodža i Eminaga. – Bujrum, sjedi s nama. – Hoću, vala – reče i strovali se na sećiju koja zaškripa pod Berbinim teretom.

Ibrahim Berbo bješe ogromna ljudina, velike glave usađene na kratkom vratu, više nalik bikovskoj negoli ljudskoj. Ramena i ruke premjerit nije bilo moguće, a na šake je, komotno, kad bi ih raširio, moglo sjesti dvoje djece bez straha da ispadnu. Na prsa ko da mu je neko

stavio dvije hrpe pa se napele kada će da iskoče. Svu tu tjelesinu držale su noge ko dva ogromna balvana.

– Kahvu, Ragibe, i daj mi tri-četiri rahatlokuma uz nju. – Šta će ti tolko slatko, moj Berbo? Da neš na kakav megdan pehlivanu? – upita ga podsmješljivo Eminaga. – Neću, nego mi gorka usta, a plaho sam nešto iznemogo pa velim da ubacim šta korisno u trbuh. – Ubaci, jašta! Malehan ti je, ne može ni pečeno janje u njega stati! Pa onda zalij sa dva-tri litra himbera i poklopi sa dvadesetak gurabija! – živčano će hodža Durmo.

Izgovorio je ovo hodža jer je lani bio svjedokom kako Ibrahim Berbo požvanja sve ovo gore nabrojano, dobivši nekakvu opkladu.

– He, he, he – nasmija se Berbo – i ovako nemoćan pojeo bih i dva pečena janjeta samo kad bi ti platio! – uzvrati hodži. – Ja da te najedam takvog šupljeg do koljena, e, to nećeš dočekati – odbrusi hodža.

– Što li ih još nema, kasne – upita i odgovori u isti mah Eminaga.

Pred Kahvom kod Ragiba začuše glasove. Vrata se otvoriše i buljuk ljudi, jedan po jedan, uđe nazivajući selam i dobro jutro. Začas se kahvana napuni, Ragib se uzleto – ne zna kud bi prije.

– Šutite, lezihljebovići, može li se ijedna pametna od vas čuti! – zaronda hodža.

Prisutni se utišaše i pogledaše u hodžu i Eminagu.

– Gdje su Salihbeg i Halidaga da daju izvješće šta je bilo? – Eminaga će.

– Evo i mene – zadihano će Halidaga, sav rastresen i raščupan.
– Jesi li bio kod Osme? Šta veli? Vrati li se Alija? – u nizu će Eminaga.

– Jah, pa ja ti ne rekoh ko kad nas prekide onaj obložder – gledajući u Berbu reče hodža. On ukratko ispriča o vatri kod Kudra. Ljudi zašutješe, svak se svojim mislima zabavio.

– Selam, dobri ljudi – nazva Osmo, ušavši u kahvanu s prepunim zembiljem razne zahire.

– A, evo i tebe – posprdno će hodža – bolje bi bilo da se nastavite čerupat ti i Halidaga ko dva horoza. Mislite da ja ne znam šta ste radili u avliji. Sram vas bilo!

Osman i Halidaga se zgledaše i pomisliše isto: otkud on da zna. – Evo i Salihbega, nek si i ti stigao – hodža će.

– Salome, jesi li bio kod Atijasa, vrati li se Hanna? – Eminaga upita gazdu Saloma.

– Vratio se, vratio, ali poludio i ne moš govoriti. Atijas mnogo zabrinuta i otišla po hećim, ne bil joj kako pomogla. – Ljudi se zgledaše u nevjerici. Šta li se to desilo kod kamena mejtaša da je djevojka zanijemila?

– Osmane, idi po Aliju i dovedi ga kako znaš i umiješ da nam ispriča šta je to sinoć bilo – zaključi hodža po kratkom postupku.
– Spava, nemoj da ga budimo. Mati mu kaže da je došo plaho umoran – Osman će.
– Rekoh li ja nešto, Osmane, ili ti ne harlajišeš!? – srkletli će hodža.

Osmanaga skrušeno izađe iz kahvane i uputi se kući da probudi Aliju.

– Hajte, popijte kahvu, pa svak za svojim poslom, a mi ćemo ostati ovdje da sačekamo Aliju – odrješito će hodža.

– A ko će to ostat? – upita neko.

Hodža diže obrvu, pa se sav zajapuri ko da će mu iz obraza krv udariti i jedva procijedi: – Ja, Eminaga, Salihaga, Salom i niko više, a sad daltabanajte!

Znajući kakav je plahovit i ters te da ga ne treba puno zapitkivati izletješe svi kao pčele iz košnice na sokak.

– Vala i njegovog je dosta – usudi se reći hamal Lutvo, koji je uvijek morao nešto lanuti, makar ga glave došlo.

– Ovo nešto nije dobro, moj hodža. Ko da šejtan u ovom ima svojih prsta – reče Salihbeg gledajući u prisutne.

– Šuti, šuti, ne spominji anamo njega – brzo izgovori hodža. – Dok ne vidimo šta je bilo s Alijom, nećemo ni nagađat!

– Pa šta imamo nagađat, valjda ti sve znaš – reče Eminaga, misleći na to kako hodža, kad je kakva zamršena situacija, prije spavanja uči istihare-namaz. Legne, pa sve usni i tako bude.

– Ti to misliš da ti kažem šta sam usnio noćas? Nikog u licu nisam sanjao, samo naka cika, vriska, vatra i nekakve crvljive jabuke! – odgovori razočarano hodža.

– Jah, čudna sna, moj hodža – Salihbeg će. – Može li se to kako protumačiti?

– Jok, vala – zamuknu hodža.

* * *

– Hu, hu, što me nabrzi onaj hodža, bogme, ko da sam navijen: gore, dolje, idi, zovi, dovedi, odvedi... Ni babo rahmetli mi nije vako naređivo! – u sebi će Osmo.

Stiže do avlijskih vrata pa ugleda Ejuba kako majstoriše.

– Ja sam odmah, vala, došo čim si mi javio – Ejub će.
– Neka, neka, samo ti radi, ja hitim. Vidjet ćemo se u čaršiji kad završiš – uzvrati Osman.
– Hajrija, o Hajrija – poče zvat uzlazeći uz basamke.

Kucnuše vrata od halvata: – Š, š, š... možeš li malo tiše, Osmanaga? – ljutito će Hajrijahanuma. – Budi Aliju odmah, nek se obuče. Čekat ću ga pred avlijom – odbrusi i izletje iz kuće Osman.

Hajrijahanuma osta ukočena nekoliko trenutaka, a onda požuri prema Alijinoj sobi. Stade pred vrata sa čudnom zebnjom i zovnu: – Alija, Alija, sine, ustani, babo zove. Odmah se spremi, čeka te pred avlijom. Ljut je nešto, požuri, sine.

Popričeka malo ne bi li čula odgovor. Ništa se ne ču iz sobe. – Alija, Alija – stade ponovo dozivati sina, sve glasnije, kucajući na vrata.

Opet ništa. Počela je na svašta pomišljati, brinući i strahujući za njega. Taman opet zausti sinovljevo ime kad ču lupu uz basamake. – Koliko mu to treba da se spremi!? – prodera se Osmanaga. U srdžbi se već nađe pred vratima Alijine sobe.

– Stani, Osmo, ne čuje, beli čvrsto spava. Dijete je umorno, neka ga – brižno će Hajrija pred mužem, iako i sama zabrinuta.

– Šta neka? Sad će vidjeti šta ga čeka! – pa hrupi na vrata lupajući – Ustaj, edepsuze, ljudi čekaju da čuju šta bi sinoć, a ti zalego ko da je vakat spavanju. Odmah ustaj.

Ni poslije Osmine vike i halabuke ne ču se ni glas iz sobe. Osmo se okrenu Hajriji otvorenih usta i u čuđenju izusti: – Šta je ovo? Ne čuje. Možda je već izašo. Reci nešto, ženo? Hajrijahanuma zaplaka. – Ovo nešto ne valja, moj Osmane – jecajući promrsi kroz zube.

– Skloni se, razvalit ću vrata! – uznemireno će Osmanaga.

– Danas se napadalo. Imat će Ejub šta radit – zaleti se i svom silinom lijevim ramenom udari u vrata. Samo se malo zanjihaše, ali ostadoše u štoku.

– U, u, u, – zabolje Osmana i rame i ruka – u, u, u, nećeš biti jača od mene – procijedi kroz zube, pa se ponovo zaletje i čitavom masom sruči na vrata. Vrata popustiše i proletješe u sobu uz silnu tutnjavu.

I Osman se nađe na njima ležeći. Ustade uz golem napor pipajući jesu li mu sve kosti na broju. Za njim u sobu ko furija uletje Hajrijahanuma, pa u jednom koraku stiže pravo do dušeka, zgrabi čaršaf i zguli ga s Alije. Još je spavao, dubokim i tvrdim snom.

– Šta ti ja rekoh, Osmane, spava li spava!?

– Kako ne ču ovoliku tutnjavu, dozivanje i provaljivanje vrata? – u čudu se nađe Osman. Primače se Aliji pa

ga poče drmuckati: – Probudi se, budi se više, dobri insanu! – zagalami mu na uho.

Alija kao da ne diše. Ne daje glasa od sebe, ne miče se, ne mrda ničim. Majka pade po njemu grcajući: – Alija, sine Alija, sineee!

Osmanaga je zgrabi svojim dugim koščatim rukama i podiže sa sina, te prisloni glavu na Alijina prsa: – Diše, on diše, ženo. Što si odmah na najgore okrenula!? – olakša se Osmanagi duša.

– Al što se ne budi? On se ne budi, Osmane, šta da radimo? – zavapi Hajrijahanuma. – Odoh ja odma po hodžu i hećima. Ti budi uz njega.

VII.

ISTJERI-VANJE ŠEJTANA

Hodža, hodža – uletje u kahvanu Osmanaga. – Pomagaj, hodža, Alija se ne budi nikako. Ja i žena smo ga zvali i drmali, a on ništa. Pomagaj, hodža, kako znaš i umiješ!

– Šta trabunjaš, smiri se, Osmanaga. Čuj, ne budi se, po dana je prošlo, a on još spava. Nešto tu ne valja – u početku će glasno da bi prikrajčio nekako tiho i bojažljivo hodža Durmo.

– Salihbeže, idi kolko te noge nose po hećima Hurema, a ja odoh s Osmanom. Pohiti! – zapovjedi hodža.

* * *

Harabatijice, eto ni na pijaci neće niko jabuka. Evo nas pred kahvanom, možda će ovdje biti kakve nafake – Rifat će svom vjernom drugu.

Taman da uđe u kahvanu, kad iz nje izletje Salihbeg, odgurnu ga i zaronda: – Skloni se, magarčino – i strugnu ulicom ko da ga tjera čopor bijesnih pasa.

– Aaaa, čudna čojka – Rifat se u čudu nađe gledajući za Salihbegom.
– Čije je ovo kljuse? – začu nepoznat glas iza leđa i okrenu se. Ugleda hodžu Durmu i Osmanagu.
– Moj je... – zamuca Rifat.
– Skidaj sepete, treba mi konj. Ništa me ne pitaj. Pomozi mi, Osmane, da uzjašem – kratko će hodža.

Rifat bespogovorno poskida pretovarene sepete, prisloni ih uza zid Ragibove kahvane, te i on pomože hodži da uzjaše. Nasluti nekakav belaj, a kad je belaj, od praznih razgovora nema fajde.

– Ragibe – zazva gazdu hodža. – Ja, evo me – proviri Ragib. – Unesi ove sepete i izvagaj jabuke da znam kolko ću platiti ovom dobrom seljačiću, a ti povedider ovu ragu za ovim čojkom – pokazujući na Osmana izda zapovijedi neumorni hodža.

– Hajde, moj Harabatijo, hajmo kud drugi kažu. Naše je da slušamo – protepa i pomilova Rifat konja.
– Šta mu tepaš, nije dijete!? Hajde, pohitimo. Imamo plaho važna posla.

Rifat povede konja. Začuše se udarci kopita o kaldrmu.

– Vala, hodža-hodžice, da nije kako jest, nosio bi ti meni sepete. Da si mlađi, starudijo, uzjaho bi ja tebe i natjero te da trčiš dok ti pjena na usta ne udari – ljutito zafrkta konj.

Dan je počeo naopako i hodža dobro ču šta je konj rekao, pa misleći da je Rifat, zaronda na njega i pripríjeti mu:
– Uhljupe, edepsuze, magarčino, šta to govoriš? Misliš,

ja star, omatušio, pa ne čujem, je li?! A ja fin i jabuke ti kupio, vallahi i sunetallahi, išiban ćeš bit po tabanima samo dok završim ovaj hitan poso, ja ti rekoh!

Osmanaga samo ču hodžino deranje i prijetnje pa se u sebi zapita jel ovo sav dunjaluk pomahnitao.

Ulice su bile prepune svijeta što se u zadnji vakat nije dešavalo radi kuge. Poželjeli su ljudi da izađu iz svojih kuća i udahnu čistu havu, tako da je usred čaršije vladala opća gungula. Čuo se gromki zvuk talambasa i prodorni telalov glas: – Narode, nema više one grdne bolje, nema boleščure. Jutros su svi bolesni na nogama, hvala Bogu. Dobro su. Bolje više nema, ko da je rukom odnesena. Ihaj!

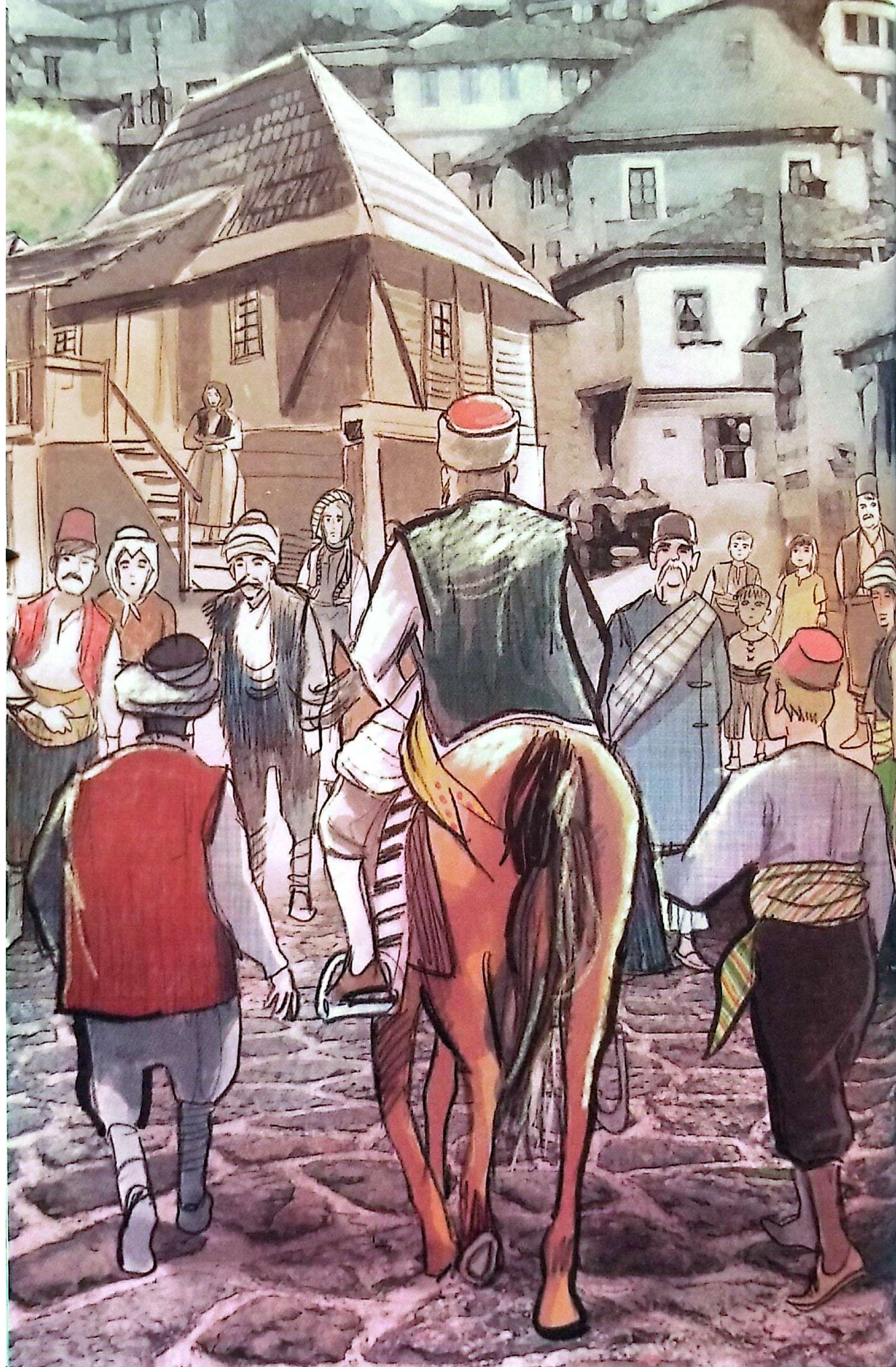
Čuvši radosnu vijest, hodža stade da duma drmusajući se na konju.

– Allahu dragi, šta sad ovo znači? Mora da je molitva uspjela. Ali šta se zbiva onda s Alijom, zašto toliko spava? A i Hanna je zanijemila ko da šejtan s njima ima posla, gluho bilo!?

Hodža se nastavi preispitivati: – Ma ne može biti, i ja sam učio da nam dragi Allah pomogne, pa mi se ništa nije desilo. Dragi Bože, pomozi im da budu kao prije, da se Alija probudi zdrav i prav, a Hanna progovori, aminilahijarabbi.

– Vidi, hodža, svijet se skupio pred mojom avlijom. Nije valjda najgore – plačnim će glasom Osmanaga.

– Hajd ne bulazni, svijet ti je ko bez svoje glave, nešto čuje pa nadoda svašta i na kraju sve ispadne naopačke od onog što je – utješi Osmu hodža.

– Šta ste se okupili, ha? Jel se dijeli štogod džabe da i ja čekam s vama!? Ha?! Razilazi se dok ja nisam pomahnito, a onda ćete i imat šta vidjet! – potjera okupljen narod hodža svojom prijekošću.

Hodža je hodža. On je učen i poštivan, pa se gomila za tili čas raspırši na sigurnu udaljenost. Tu i osta da mjerka i sluša šta će se dalje događati. Po grupicama se već razvezla priča kako je odlazak dvoje mladih različitih vjera da uče svoje molitve na kamenu mejtašu povrh grada veliki grijeh. Gdje da dvije vjere budu zajedno u molitvi!? Pa su tako Alijino nebuđenje i Hanukinu njemoću, te požar kod Kudra smatrali prvim znacima dolaska Sudnjeg dana.

Drugi su opet u ovome vidjeli predznak da će zima biti neobično jaka, pa se već stadoše dogovarati šta im valja činiti i kako dočekati zimotinju.

– Dedera me snesi, mladiću. Čekaj me ovdje. Ne mrdaj nikud – Rifatu će užurbano hodža.
– Hoću, jašta ću – brzo uzvrati Rifat hodži samo da mu što prije vidi leđa.

Hodža ubrza preko avlije, najednom stade i okrenu se: – Nemoj misliti da sam zaboravio šta si mi sve nagovorio, platit ćeš mi to, ahmače!

– Vidi, opet mi prijeti, a ja mislio da je već halalio. Šta ću sad? – zabrinuto će Rifat okrećući se svom konjiću.
– Ne srkleti se, moj Rifate, ja ću ti pomoći – umiri ga konj. – Sve ja znam šta će i kako biti.
– Kako znaš? Prvo si me uvalio u belaj kod hodže, a sad ko biva imaš odgovore na sva pitanja! – u nevjerici će Rifat.

– Znam, znam – uzvrati konj.
– Kad znaš, hajd mi reci, moj konjiću – nekako će umekšano, kao da ga moli, Rifat.
– Neka sad ostane ovako. Ti slušaj šta će ti hodža reći i sve tako radi. Kad se večeras vratimo kući, potanko ću ti ispričati šta to znam – završi konj.
– Šta večeras? Pa zar neću ići kući ranije, već mi krče crijeva?! Šta ću to raditi vascijeli dan? – zafrflja Rifat ne bivši mu pravo.
– Evo, hodža, vidiš li da spava ko da nije živ – jedva progovori Osman.

Hodža diže ruke i stade se moliti. Potraja to nekoliko minuta i završi netremice gledajući u usnulog Aliju. Graške znoja okupaše Alijino lice, a i hodžino. Mukla tišina zavlada u sobi ko da je nožem možeš rezati. Dvije su se sile sudarile. Hrvu se, prevrću i natežu, koja će nadjačati. Hodža opet izgovori Bismillu pa nastavi učiti, sad već vidno crven u licu i mokar kao da ga je neko vodom polio. Stade se tresti kao prut, a Alijino tijelo poče se grčiti i uvijati uz glasno pucketanje kostiju.

Hajrijahanuma, Osmanaga i Eminaga ustuknuše pred ovim tjeskobnim prizorom i izađoše u hodnik. Eminaga će poluglasno: – Šejtan, nalet ga bilo, šejtan ovdje ima posla. Ja to ne mogu gledat, odoh kući, imam nekog posla – pa furnu prema stepenicama prije nego što su ovo dvoje išta izustili.

Hajrijahanuma pogleda u Osmana kršeći ruke u nemoći da bilo šta učini. Uplakanu je prigrli Osman, i sam zbunjen i u strahu za njihovog sina.

– Allahu dragi, Tebi se molim, u Te vjerujem, u Tvoju moć i samilost, pomozi nam da se kutarišemo ovog zla. Oslobodi Aliju iz šejtanskog kola – uputi glasno Osman dovu Svevišnjem.

– Izlazi, hu, izlazi, šejtane, nepozvan si i nije ti mjesto ovdje.

Hu, hu, izlazi i vrati se u svijet tame, hu.

Izlazi ti koji ne priznaješ insana kao Allahovo stvorenje, hu.

Izlazi ti koji ne priznaješ život kao Allahov dar insanu, hu.

Izlazi ti koji ne priznaješ dan kao svjetlost od Allaha insanu datu, hu. Izlazi ti koji ne priznaješ ljubav kao Allahov dar, hu.

Izlazi ti koji ne poznaješ dobro koje Allah daje insanu, hu.

Izlazi, nalet te bilo, hu – bori se natprirodnom snagom hodža Durmo. Već je na koljenima, ne može stajati, al ne popušta, i dalje uči. U transu je, ljulja se u pasu klateći glavu čas na jednu čas na drugu stranu, uz glasne izdisaje – hu na svako zakretanje glavom. Kretanje ubrzava uza sve jače – hu, hu, hu....

Alija se sve vrijeme grčio i uvijao sklopljenih kapaka, blijed kao da kapi krvi nema u njemu. Majka i otac nisu skidali oči s njega, strahujući da mu od šejtana spasa nema. Kosti su mu na svako hodžino – hu pucketale kao suho granje.

– Allahu dragi, neće ovo preživjeti, ovo živ insan ne može preživjeti – šapćući izgovori Osman. Na to Hajrijahanuma klonu i pade u nesvijest. Osmanaga je spusti na šilte, uze iz ibrika vode na dlan pa joj poče kvasiti lice i vrat ne bi li se povratila.

– Daj, Osmane, lavor i krpu pa mi pospi da se i ja umijem i operem – javi se tankim glasom hodža. Osman dohvati lavor i poče poljevati hodži.

– Hoće li mu biti bolje? – zavapi Osman. – Jel šejtan još u njemu? Kazuj, hodža!

Brišući lice hodža će tiho: – Puno ne pitaj. Imaš li ključ od sobe? – Imam. – Onda ga zaključaj i nikog ne puštaj do sabaha. Onda ću ja doći pa ćemo vidjeti jel bilo kakvog hajra od ovoga. Allahimanet, Osmo, bit će, ako Bog da, dobro – reče hodža izlazeći iz hodnika.

– Allahimanet – prošapta Osmo. – Aminilahijarabbi, valjda će biti dobro – vrati se da vidi kako je Hajrija.

VIII.

TAJNA ZVJEZDA-NE SOBE

Gdje je Eminaga, šta bi s njim? – upita hodža Rifata kojemu blaga drhtavica prostruji tijelom.
– Vala, hodža, protrčo je mimo mene ko da ga gone razbojnici.

– Jah, tako je kad prpa proradi! A ti, deder mi pomozi da uzjašem pa pravac kahvana. Uzet ćeš sepete pa ćeš me vratiti do kuće, platit ću ti – izda naredbu hodža i uzjaše konja.

Natovari Rifat sepete takvom lahkoćom ko da diže perce sa zemlje pa krenu kako je hodža tražio.

– Što ne uniđeš, hodža? – povika Ragib s vrata kahvane – kahvu jal šmreku da popiješ? Rashladit će te, vidi ove vreline – vedro će kahvedžija.

– Jok, šta si navalio, nije šećer u vodu pao! Idem kući, iza akšama ću svratit. A jel Salom još tu?
– Jest, čeka na te – odgovori Ragib.
– Nek ne čeka. Reci mu da vidi šta je s djevojkom, pa nek i on večeras dođe.
– Kako ti veliš, hodža – uzvrati Ragib i uđe u kahvanu.
– Hajde, potjeraj ragu. Idemo kući, nego kako ono reče da se zoveš? – okrenu se prema Rifatu.
– Rifat, Rifat, moj hodža.

– Ne ponavljaj, čuo sam, Rifat i gotovo. Hajd, kreći više!

Usput sretoše Salihbega koji je s hećimom hitio Osmanovoj kući. Upita hodžu šta je bilo te mu hodža odriješito ispriča ostala događanja i posavjetova ga: – Nek hećim vidi šta more pomoć, a ti večeras na kahvu i obavijesti sve viđenije da dođu i oni. Ovo je plaho važno za čitav Saraj, nek ne izvrdavaju. Toliko. Allahimanet.

Dokuckaše lagahno do hodžine kuće. Rifat hitro skide hodžu s konja, pa se uhvati sepeta. – A đe ću istresti jabuke, hodža?

– Čekaj, prvo ćemo ih na kantar izvagati. Evo, sad ću ja, samo da uzmem ključ od magaze – pa ode u kuću.

– Sad ću ja tebi otključat – hodža će stavljajući ključ u bravu, okrenu dvaput, vrata zaškripaše, a u magazu prostruja mlaz čiste bijele svjetlosti. Zinu Rifat kad ugleda silne ćupove u dubokoj tami hodžine magaze. Ne možeš ih prebrojati kolko ih je.

Uđe hodža u magazu pa se brzo vrati s kantarom. – Znaš li mjeriti ili ćemo odoka, nako, da ti ja platim ne vagajući? – upita Rifata.

– Kako god hoćeš, hodža, nego šta će ti onoliki ćupovi, šta držiš u njima? – ljubopitljivo će Rifat.

– A to bi ti da znaš!? E pa, nisam nikom reko, ali tebi ću, iako si mi svašta nagovorio. Nekako mi djeluješ pošten i fin. E da znaš: u jednom držim orahe, u drugom bestilj, u trećem med, a u četvrtom jabukovo sirće. Potom maslo, gurabije, rahatlokume, a u onom krajnje lijevom kaurmu... Eto, to li je. Jel ti srce na mjestu?

– Jes vala, hodža, ti pravo imaš što puniš te ćupove raznom zahirom, beli je to opskrba za zimu! – zadovoljno će Rifat.

– Jašta, sad je vrijeme da se pune. Veliš da ti nako, odoka, platim? – šeretski će hodža.

– Ne bi, vala, poreko ni za šta na svijetu – iskreno reče Rifat.

– E, kad je tako, odoh u kuću po pare.

Rifat pogleda u Harabatiju i stade glasno sebe prekoravati: – Vidi kako je hodža pametan kad se ovako dobro sprema za zimu, a ja zanoćim svaku noć sa korom hljeba i mlakom vodom u ibriku!

– Ne gledaj šta, ko i koliko ima nego, kad se hodža vrati, traži mu dvije serdžade, u ćošku su iza ćupova. On misli da one ne vrijede ništa, pa će ti ih dati. A ti ne uzimaj pare – oglasi se mudrujući Harabatija.

– Šut, šššššš, čut će te hodža! – ljutito će Rifat. – Šta će mi serdžade, tupa konjska glavo, neću njih jesti niti za njih nešta kupit!

– Uzmi, kako sam ti reko, nećeš se pokajati. Vidjet ćeš večeras – završi Harabatija.

– Evo mene, Rifatiću – tepajući mu priđe hodža.

Zvec, zvec, zvec, čulo se kako kuckaju jedan o drugi novčići, poigravajući se i skakućući u hodžinoj ruci.

– Pruži ruku, Rifatiću, evo jedan, evo dva, tri, četiri za jabuke i evo ti još dva što mi pomože sa svojim plemenitim konjićem da obavim ovo danas, pa me i kući s hajrom doprtljaste. Uzmi, Rifate, zaradio si, halal ti bilo.

– Ne bih ja te pare, hodža.
– Čuj, neće para, svašta! A šta bi ti? – upita radoznalo hodža.
– Ja bih one dvije serdžade u ćošku što su iza ćupova.

– Pa kad ih prije vidje! – ne može se načuditi hodža. – To si ti ko biva šnjuho dok sam ja bio u kući! Ha, jesi li?

– Nisam, hodža, samo sam virno. Plaho su mi se dopale, taman bi mi bile da zastrem ono moje sobice – pitomo će Rifat.

– Da je zastreš, he, he – podrugljivim glasom nastavi hodža Durmo. – Znaš li odakle su ove serdžade, Rifate?

– Jok, kako ću znati, nisam ja učevan, a ni prošo svijeta ko ti, hodža.

– Ove su serdžade iz zemlje Perzije, čuvene po mnogo čemu. Kupih ih onomad kad sam išao na hadž. Poodavno je to bilo, moj Rifate. Jah, te ljepote što se nagledah i tih čuda što ljudske ruke mogu uraditi. Eh, ljepote! – ote se uzdah iz hodžinih usta.

– Kažeš, hoćeš baš serdžade, a nećeš para. Svakakvih insana! Pa, dobro, hajde u magazu pa ih iznesi.

Rifat bojažljivo pređe prag i zagazi u debeli mrak. Svjetlost je svana dopirala samo do prvog direka, odakle je Rifat gazio mic po mic, pipajući iza ćupova, sve dok ruke ne dotakoše mehku i glatku površinu serdžada. Nekako ih iskobelja strahujući da ne razbije koji ćup ili ga okrnji, te ih iznese na danje svjetlo.

– Razmotaj ih, Rifate, da vidiš tu ljepotu. Tvoje oči takvo šta još ne vidješe. Hajde, hajde – ponosno će i s užitkom hodža.

Razmota ih obje Rifat, a one pred sunčevim zrakama zasjajiše svaku svoju šaru, splet jarkih boja zaigra pred Rifatovim očima kao kad se nebo u najljepšoj noći ospe zvijezdama, pa ne znaš u koju bi prije pogledao. Rifat zaista nije ništa ljepše u životu vidio. Sjeti se u tom trenutku šta mu je Harabatija obećao kad se vrate kući, pa ih brže-bolje zamota.

– Kud žuriš da takvu ljepotu zamotavaš? Gledaj je, moj Rifate, moraš znati uživati u lijepom – ushićeno zabrza hodža i sam iznenađen ljepotom serdžada na koje je u dunjalučkoj žurbi zaboravio. Kad ih je kupovao s ostalim, bile su lijepe, ali kao sad čini mu se da nisu.

– Moram hitit, hodža, plaho sam ogladnio – procijedi Rifat.

– Čekajder, ostani da zajedno jedemo. Imam skuhanu čorbu i kisela mlijeka, naći će se šta i slatka. Dok sam bio u čaršiji, šćer Hidajeta sve je to prigotovila za me. Svaki dan dođe, skuha, spremi kuću, opere što treba, pa opet svojoj kući, djeci i čojku. Plaho je vrijedna, jah.

Kad hodža spomenu friško skuhana jela, Rifatu želudac ne dade mira i snebivajući se prihvati hodžin poziv.

– Hajmo u kuću, hladovina je u halvatu, tamo ćemo jesti – uze hodža Rifata pod ruku i nastavi: – Znaš, bit će mi običnije da jedem s tobom. Otkako mi je umrla žena Aišahanuma, vazda jedem sam. Rekoh ti da mi šćer pomaže, al ona ima svoju porodicu i mora s njima biti. Razumijem ja to – izjada se hodža.

Kao da hoće reći, ovaj Rifat je plaho radoznao pa je bolje da mu on sve sam kaže nego da ga ovaj ispituje do akšama. Hodža mu pokaza gdje će ruke oprati, dade mu

čistu krpu da se obriše, a on stavi siniju, prinese sahane, čorbu, samune i zemljani lonac pun kisela mlijeka.

– Bujrum, moj Rifate, uhvati se kašike pa da počnemo.

Prionuše na jelo kusajući čorbu i zalijevajući slasnim mlijekom. Rifat pogleda u hodžu htijući mu pohvaliti čorbu, al se od srca nasmija kad vidje da je hodža bradu umastio.

– Šta ti je to toliko smiješno naumpalo za sofrom, alčaku, pa si se zakocenio od smijeha, jel Rifate?

Rifat se zacrveni, presta se smijati i bi ljut na sebe. Za sofrom se niti priča niti smije, govorila mu je rahmetli mati. Pognu glavu od srama.

– Hoćeš li reći ili nećeš? – bio je uporan hodža. – Nemoj da me hvata huja – zaprijeti.

– Ma, hodža, ružit ćeš me kad ti kažem – promuca Rifat.
– Neću, govori, ne mogu dočekati da čujem šta je to tako smiješno.

– Umastio si bradu, hodža – vidje da nema kud pa reče.

– To me je podsjetilo na jednu studenu zimu kad sam bio dijete. Imali smo jednog komšiju, Zaim mu je bilo ime. Sam je živio, nikad se nije ženio, a plaho je volio zbijati neslane šale. Tako mi djeca te zime izišli na plazalo, a on nama vako reče: – Svakom ko jezikom dohvati halku na avlijskim vratima dat ću po jednu paru.

Brže-bolje svi smo poletjeli prema vratima ko će prije, a najjači među nama, jedan Mustafa, stiže prvi i jezikom dohvati halku. Što smo se tad prepali, dragi hodža! Nismo znali ko onaj ahmak Zaim da se

vruć jezik može namah zalijepiti za hladno željezo. Mustafa se uvijao i vrtio kao da mravi mlaze po njegovom medom posutom tijelu. Onda se trznuo, zakrvavile mu oči, pa je povukao rukom jezik sa halke i podvriskujući odletio kući.

– Pa kakve veze ima moja masna brada i Mustafin zguljen jezik? – u čudu priupita Rifata hodža.

– Ih, hodža, kud si kidiso!? Ček da završim. Tu noć moji su me poveli na sijelo kod Mustafinih. Imo sam šta i vidjet. Jezik i brada mu zguljeni, a mlada kožica se purpuri od vatre i jeda. Mati mu je namazala mehlemom pa se brada ucaklila isto ko i tvoja umašćena čorbom. Eto, pa to ti je – završi priču.

– Ha, ha, ha – zasmija se od srca hodža sjetivši se svoga djetinjstva i sličnih dječačkih podvala.

– Plaha čorba, moj hodža, odavno nisam ovako dobro jeo, a mlijeko i somune da i ne spominjem – zahvali se Rifat.

– Jašta! A sad nam valja ovo fino pritisnuti halvom. Varena je na kruškinom pekmezu, to ti ja plaho volim. Samo ne smijem puno pojest, šta ćeš, ko starost.

– Toliko je dobra da ću ti od sveg srca pomoći da što manje pojedeš – šeretski će Rifat.

– De, de, samo ti jedi, nije meni žao, fin si momak. Molim dragog Allaha da ti podari zdravlje i nafaku, hajr i svako dobro.

– I tebi, hodža.

Završiše s jelom pa sjedoše na šilte pored pendžera što je pružao pogled na Saraj.

– Koliko ti je godina ne znam, ali ja sam sa ovih svojih svašta vidio, puno golemih čaršija obišo, ljepote se nagledo, ali nekako samo kad pogledam s ovog prozora naše Sarajevo, pomislim, lijep li si ko najljepša ruža u đul-bašči, lijep li si da te nema nadaleko! Svašta ga je tralo i svašta će ga, bezbeli, trati, a on samo svjetliji i sjajniji. Uvijek mi razgali dušu pogled na Šeher. Šta ti kažeš, Rifate?

– U pravu si, hodža. Ti ga gledaš s ove strane, a ja s one druge – desne, i sve što reče, stoji. Nema se šta dodati ni oduzeti, radost ga je gledati, pa to ti je.

Promuhabetiše još o koječemu pa se Rifat pokrenu: – Vakat je, moram ići. Hvala ti, hodža, na svemu. Bilo je plaho, a i čuh dosta pametnih stvari. Ima se šta naučiti od tako učevnog čovjeka. Allahimanet i hvala na ićramu, hodža Durmo. Ako šta zatreba, zovi. Ja sam gore na Sedreniku, pošalji koga, za tebe ću ko tica doletjet!

– Hoću, vala, Rifate, da znaš. Lego si mi srcu, ono što se kaže, a ti navrati nako, obiđi me, neće mi biti mrsko. Hajde sad allahimanet!

Osta hodža na kapiji gledajući za Rifatom koji poskakujući uz takt Harabatijinih kopita nesta dolje niz sokak.

Kad zamakoše, Rifat se okrenu Harabatiji: – Kako je počelo, dobro se završi, moj Harabatijo. Od obećanih šibanja tabana, ja fino jedoh, ispričah se, dobih još i serdžade za one svoje crvljive jabuke. Šta ti na to kažeš?

– Poslušo si me, radio si sve što ti je hodža reko i zaslužio si ove iznikten serdžade. E sad imaš najveće bogatstvo u Saraju.

– Kakvo bogatstvo, šta trabunjaš, moj konjiću? Jest da su lijepe, fine, pa i mekane, ali bogatstvo nisu! Kakva bogatstva mogu biti skrivena u te dvije šarene krpe!?

– Slušaj me, Rifate, sad ću da počnem s pričom, a ti me ne prekidaj osim baš ako ti nešto ne bude jasno. Jesi li me razumio?

– Jesam, deder ti počni, ja sam naćulio uši od nestrpljenja.

– Pa, ovako to ide, moj Rifate. Odavno sam ja na ovoj zemlji, kloparam gore-dolje, tamo-amo i svašta sam se nagledo i naslušo. Nemoj da me pitaš kolko sam star, slušaj pa ćeš možda i shvatit. Sjećam se tvoga pradjeda, dobrog Uzuna. Bio je ko i ti dobričina i vrlo vrijedan. Imo je puno zemlje za obrađivat, veliku familiju, a čeljad sitna i nejaka. Mučio se jadničak po vas butum dan, od sabaha do akšama, da nahrani tolka usta, al džaba, kad bi saberi i oduzmi, vazda bi na istom. I tako je to teklo dok jednog dana ne odluči da mene proda jer se tvoj dedo Atif bio smrtno razbolio. Svi su govorili da mu nema lijeka. Ali tvoj pradjed odluči da plati hećimima koliko traže samo da izliječe Atifa. To bijaše poodavno, baš kad je Sarajevo živnulo, razmahalo s gradnjom, a ljudi dolazili sa svih strana da u njemu traže nadu. Bilo je tu sahadžija, trgovaca, protuha, razbojnika, ali, Boga mi, i učevnijih ljudi. Tako dođe i hećim iz Anadolije, nadaleko čuven Misirlija. U čaršiji se pusti priča da je tako dobar da nema bolesti koju ne može izliječiti. Tvoj je pradjed njemu među prvima otišao i molio ga da pomogne Atifu ne bi li ozdravio. A ovaj Anadoljanin, premazan svim mastima, vidjevši da je Uzun spreman dati sve

samo da mu sin ozdravi, nameći se, daj ovoliko, daj onoliko, te tvoj pradjed isprodava malo-pomalo svu zemlju, stoku, sve – ama baš sve.

– Stani s pričom, Harabatijo. Prodade sve stari Uzunaga, ništa ne osta. To li je, dakle, razlog pa sam i sam sirotinja? – upade s pitanjem Rifat.

– Polahko, Rifatiću, slušaj dalje, sve će ti se samo kazati! Pošto je sve isprodavo, povede i mene da proda kako bi platio halapljivog hećima. Cijeli Sedrenik bio je vaš. Puno je to zemlje i imetka, a ovo gdje si ti sad, eto, samo je to ostalo od tolikog imanja. Al da nastavim. I tako ti i mene povede, moj dobri Uzun, da me proda na pijaci. Bio je snužden i tužan, spuštene glave, govorio mi: – Harabatijo, brate, samo mi ti osta od pravih prijatelja, halali mi što ću te prodat. Moram, Atif je na postelji, dok imam ijednu paru, dat ću za hećima, samo da mom sinu bude bolje. Njemu ne smijem ni reći da te vodim prodat, ti znaš, dok je bio zdrav, da je samo s tobom po čitav dan provodio. Jah! Valjda će biti bolje, ako Bog da.

Ja sam ga sve razumio ko i tebe, ali on to nije znao. Dugo sam dumo bi li mu se javio da mu olakšam toliku tugu. Nismo bili puno odmakli od kuće, kad se najednom smrači. Ko da se noć u po bijela dana spusti pa prst pred okom ne vidiš. Poče grmljavina i prolom oblaka. Otvorilo se nebo, a kiša se ko nabujala rijeka prosula iz nabreklih oblaka. U trenu smo Uzun i ja bili mokri ko čep, što bi rekli stari ljudi. Čuo sam Uzuna kako uči dovu ibreteći se kako može ovoliko najednom padati i grmjeti. Uz praskove gromova i munja povremeno

bismo vidjeli kuda hodimo. Toliko je zamračilo da se ne umjesmo vratiti kući. Više naslijepo nego što smo uspjeli vidjeti rođenim očima, dođosmo do ispod neke goleme stijene. Kad munje osvijetliše zemlju, Uzun primijeti da se pod stijenom krije neko udubljenje pa me povede da se tu zaklonimo. Uprtljasmo se nekako pod stjenčugu, a tvoj pradjed prošaputa: – Dragi Allahu, Ti si jedini kadar da ovaj kijamet obuzdaš. Molim Te, moram do hećima, sin Atif mi je jako bolestan. U Tebe vjerujem i Tebi se klanjam.

Samo što je izgovorio posljednju riječ, iza leđa mu nešto zaškripa, zapucketa i zatutnji. Čitav donji dio stijene stade se pomicat i ukaza se najednom veliki otvor. – Šta je ovo sad, moj Allahu – u strahu zausti Uzun.

Vala, ni meni nije bilo svejedno kad sam vidio to čudo, još kad se sva pećina obasja nekom jarkožutom svjetlošću, mislio sam da će mi i griva i rep otpasti od straha. Pogotovo kad čusmo glas: – Uđite, uđite, nemojte se bojati. Ovdje je toplo i suho. Samo uđite. Imate i presvlaku da se zgrijete.

Taj glas bi tako mekan i blag, ko da pjeva dok govori. Pogledah Uzuna i vidjeh mu na licu prvo strah, onda mu popustiše grčevi, opusti se i s laganim osmijehom krenu u dubinu.

Dobro se nahodasmo prateći izvor svjetlosti, ali što mu se više približavasmo, tako on postajaše sve udaljeniji. Ja sam samo mislio gdje li nas taj dugi hodnik vodi. Ma samo što sam to pomislio, kad stigosmo u ogromnu sobu koju prostim okom ne možeš pregledati. Nestade

izvor svjetla, a vidjelo se tako dobro kao da je dan. Okrenusmo se oko sebe i zastadosmo u čudu. Takvo nešto nikad nismo vidjeli. Ogromna prostorija s hiljadu vrata koje plove oko nas u polukružnim okretajima.

– Čuj, hiljadu vrata! Kako su mogla tolka stati? – ponovo ga prekide sumnjičavi Rifat.

– Hiljade, jašta, Rifate! I to sva u drugoj boji, blješte nekom posebnom svjetlošću. Uzun se okreće oko sebe, žmirka, pa se štipa od nevjerice: – Jesam li poludio, šta se ovo meni desi? Gdje sam ovo?!

Ponovo začusmo glas: – Rekoh, ne bojte se. Ništa ne sanjate, ovo je stvarno i sve se vama dešava.

– Ko si, kako da ti se obratim, a da ne pogriješim? – Uzun će. – Ja sam Glas. Glas tvoje želje, tvog poštenja i tvoje ljubavi. Pomažem zahvaljujući našem Stvoritelju koji nas posla da vama insanima pomažemo.

– Ne mogu da te vidim, gdje si? – upita ga Uzun.
– Ne možeš me vidjeti jer puno briga imaš sa bolesnim djetetom. Mene samo vide oni koji briga nemaju, ali njima nisam ni potreban. – Šta da radim ovdje? Hoćeš li mi pomoći? – zavapi Uzun.

– Ne bih ti ni otvorio da neću. Bol ti je velika, al je ljubav jača – ona otvara ovu stijenu. Nego, vidiš li ova mnogobrojna vrata? – Vidim.

– Iza svakih je nekakva nagrada, lijek za sve bolesti, bogatstvo, vjera, ljubav, oprost, pjesma, biljke koje govore, životinje koje imaju moći i još puno toga. Tvoje je da otvoriš troja vrata pa šta te zapadne.

– Čekaj, nemoj tako, ne trebaju meni bogatstva silna, meni treba lijek za mog Atifa! – izgubljeno će Uzun.
– Tebi je pruženo da izabereš sam. Ja ti ne mogu reći gdje je lijek.
– Zašto, zašto mi ne možeš pomoći? U pitanju je dječiji život! Pomozi mi – zavapi Uzun, al ne dobi nikakav odgovor.

Pade na koljena jecajući: – Došao sam na izvor sreće, a ne znam koju kap uzet u ruku, Allahu, pomozi mi.

A ja gledajući ga takvog, nisam mogao više trpjeti pa progovorih: – Ustani, Uzune, ja ću ti pomoći da izabereš prava vrata. Kako to rekoh, tako Uzun skoči na noge izbuljivši oči u me.

– Pomahnito, ja sam načisto pomahnito. Konj, a govori!?

– Nisi, smiri se, nisi poludio, ja zaista govorim i pomoći ću ti.

Gledajući me s nevjericom tiho i promuklo mi reče: – Govori, dardagijo, gdje je lijek. Pokaži vrata, molim te.

– Ne može tako, Uzune. Ne znam ni ja koja su vrata, al ćemo probati.

– Slušaj, dardagijo, prestani me izigravati, čas možeš, čas ne možeš, čas ne znaš, čas znaš! Šta ti misliš, da ja mogu vako danima s tobom da se preknadam? – ljutito mi izgovori Uzun.

– Čekaj, ne hujaj se odmah, polahko. Hajmo do prvih vrata da oslušnemo. Možda ćemo nešto čuti.
– Hajmo, dobro si to rekao.

Prislonismo uši na vrata, osluhnusmo i ništa. Ništa se nije čulo. Okrenusmo se jedan prema drugom nijemo

se pitajući šta dalje. Ja progovorih: – Ovako nikad nećemo naći vrata za lijek. Moramo izabrati na sreću.

Uputismo se na sredinu sobe, prislonismo uši na još jedna vrata, ništa se nije čulo. Uzun se prodera: – Iza vrata nema nikog!

– Kako nema? Kako nema nikog? – začu se iza vrata u duginim bojama.

Primakosmo se šarenim vratima.

– Pitaj, Harabatijo, pitaj za lijek – veselo će Uzun.
– Što da ja pitam, pitaj ti. Tebe je čuo.
– Ko si ti? – upita Uzun.

– Ko si ti, ko si ti, ko si ti.... – usitni kreštavim glasom neko iza vrata.

U isti tren progovorilo je na stotine glasova: – Pitaj mene, pitaj mene, pitaj mene...

– Koga da slušam, Harabatijo? – uplašeno mi se obrati.

Tada sam jako zahrzao, glasovi se utišaše, a ja zahrzah još jače. Ni glas se nije čuo. Ovoga puta zatapkao sam kopitima i zahrzao najjače što sam mogao. Ubrzo smo iza zelenih vrata čuli: – Čujem te, Harabatijo, ne moraš tako glasno da hržeš, malo sam drijemao. Priđite vratima.

Priđosmo.

– Šta tražite ovdje u Zvjezdanoj sobi? – upita konj iza zelenih vrata.
– Brate po krvi i tijelu, velika nas je nevolja snašla. Pomagaj, nemamo puno vremena!
– Pitaj, iako ja imam vremena kolko hoćete, ja nigdje ne žurim.

– Lijek za sve bolesti nam treba, a samo troja vrata možemo otvoriti, pa šta nas zapadne.

Upade Uzun: – Pomagaj, konjiću, meni ne treba blago niti išta ovozemaljski vrijedno što bi drugi poželio. Treba mi lijek za teško bolesnog sina. Hoću da ga vidim zdrava, da živi ko i svi njegovi vršnjaci.

– Ne mogu vam pomoći ako ne otvorite ova vrata – odgovori konj.
Šta ćemo, Harabatijo, hoćemo li otvoriti? – bojažljivo me upita. – Otvaraj!

Upadosmo u prostranu sobu i ugledasmo prelijepog bijelog konja krupnih crnih očiju u kojima su se caklile zvijezde. Kad zastadosmo, konj zahrza i protapka kopitama po krupnim pločama od čistog bijelog mermera. Moje su se uši pomjerale hvatajući zvukove. I sam sam stao hrzati i tapkati kopitama. Uzun nas je gledao u čudu. Taj mu je naš konjski pozdrav nalikovao na ispjevavanje neke samo nama poznate pjesme uz pratnju kopita kao doboša. Shvatio je da razgovaramo na svoj način.

– Požurite, ističe vam vrijeme – začuše opet onaj prekorijevajući Glas. – Odaberite i idite.
– Hajde, Harabatijo, čuo si da ističe vrijeme. Koja vrata treba otvoriti? – pozva me Uzun.
– Ona sa svim mogućim bojama ovog dunjaluka – odgovorih mu.
Uzun razgleda oko sebe pa, kad ugleda takva vrata, u dva koraka se stvori pred njima.
– Dragi Allahu, Tebi se klanjam i u Te vjerujem, lijek za Atifa, tu li je. Bismillah – reče, pa otvori vrata.

Soba je bila potpuno prazna. Razočarano se okretao širom otvorenih očiju. Tek što se htjede okrenuti i otići, na sredini poda vidje malu staklenu, gotovo neprimjetnu zdjelu, sage se i prinese je grudima.

– Ovo mora da je to – pomisli pa je omirisa. Osjeti hiljade raznoraznih mirisa pa ga obuze slatka milina. Zaigra mu pred očima slika poljane prepune miomirisnoga cvijeća i planine prekrivene tamnomodrim homorikama, a u dnu slike širi se zeleno jezero. Ni s čim se ne može usporediti ta ljepota.

Trznu se iz lijepog sanjarenja i uze me za povodac, pa krenusmo ka izlazu. Zastade na pola puta i upita me: – Bogati mi reci šta ti napriča onaj tvoj jaran. Ništa nisam razumio.

– Nije mogao pričati da ga ti razumiješ jer bi ga onda i ostale životinje čule, a to ne bi valjalo. Ništa od lijeka ne bi bilo. On nam nije ni smio drugačije pomoći – završio sam ne mogavši mu sve ispričati.

– Vidi, vidi, nešto si se napuho što mi pomože – zajedljivo će Uzun. – Da li ti je tvoj prijatelj konjić rekao iza kojih vrata se bogatstvo nalazi? – zapita me zaboravivši da mu prije lijeka nikakvo bogatstvo nije naumpadalo.

– Uzune, pa ti si molio samo za lijek, kakvo te bogatstvo snašlo! Hajmo, čuo si da nam vrijeme ističe.

– Znam, Harabatijice, ali ti najbolje znaš koliko sam se istrošio i šta sam sve rasprodao, pa ko velim da malo nadomirim kad mi se ukazala ovakva prilika.

– Ne bi valjalo da ti išta kažem – odgovorio sam mu.

– A što ne bi valjalo? Ti nešto kriješ od mene?
– Krijem. Moj mi je brat sve kazao, šta ti smijem reći, a šta ne, i tako će biti.

– A to ti meni ne smiješ reći gdje je blago da ga ti uzmeš! Mene bi kući otprtljo pa bi se poslije vratio i sve uzeo! Govori, kad ti kažem, govori koja vrata vode do blaga ili ću te prodati! – vrištao je na mene sav zapjenjen.

Pošto mi je dozlogrdilo slušati ga, pokazah mu na vrata. Uzun poskoči kao da ga neko ubode iglom pa hrupi na pokazana vrata. Kapija se otvori i on ugleda jedan zlatnik na podu. Razočarano zavapi: Gdje, gdje je to silno blago!?

Ipak se sagnu i uze zlatnik i strpa ga brže-bolje u njedra da ga ne izgubi.

Gledao sam ga ne vjerujući kako se Uzun promijeni od čovjeka koji moli za lijek do oholog grabežljivca koji će sve učiniti da dođe na lahak način do bogatstva. Pa još pita šta je jedan zlatnik!

– Hajmo, Uzune, kući, lijek da daš djetetu. Moramo žuriti! – Nemoj ti mene napominjati šta mi je činiti! – osorno mi odbrusi.

Ipak, obojica krenusmo i izađosmo kroz stijenu, a ona se opet uz tutnjavu pokrenu i zatvori. Uzun je pogleda još jedanput: – Ko bi reko da su ovdje tajna vrata, a iza njih svašta. Možeš imati moć i vladati dunjalukom. Morat ću dobro zapamtiti put. Hajde, Harabatijo, požuri. Idemo pravo kući.

– A hećim?
– Ima i sutra dan.

Ubrzo smo se vratili na put prema kući. Bilo je suho – kiše ni od lijeka, već udarila vrućina da insanu safra dođe.

– Uh, uh..., stanider malo, Harabatijo, da predahnem, hoće srce da mi iskoči – zapuhano prozbori Uzun.

Stadosmo, a Uzun pođe da uzme ibrik s vodom iz sepeta. Kako zabaci ruku da ga dohvati, ugleda kožne torbe prebačene preko mene pa zinu u čudu, jer on takvih nije imao. U glavi mu poče tutnjati na hiljade udaraca čekićem. – Šta li je u ovolikim vrećama? – zapita, potajno se nadajući da su zlatnici. Od znatiželje stade pipati po vrećama i napipa nešto tvrdo, nabijeno, ali rasuto. Srce mu brže zakuca. Jednu od kožnih vreća malo razveza pa zavuče ruku: – Zlatnici, zlatnici! – zavriska od radosti, pa poče da skače i prevrće se po travi ko neposlušno dijete. Gledao sam ga s tugom, a onda začuh pjesmu:

Dukati, dukati, ja ću vama pjevati,
Ja ću vas brisati,
Meni ćete bolje sijati,
Ne dam vas nikom gledati,
Ne dam vas nikom dirati,
Duboko, duboko ću vas zakopati,
Pa će zlatna drva nicati,
Na svakoj grani biseri,
Na svakom listu prsteni,
Ja ću vama pjesmu pjevati!

Završavajući pjesmu pljesnu me po sapima: – Hija, moja bedevijo, i tebe ću u zlato okovat.

Moj Uzune, ti si gotov. Pomahnito si, zlatnici su te opčinili, teško tebi. Ne znaš kakav si sebi belaj za vrat natovario – razmišljao sam. Stigli smo pred kuću.

– Deder, skrati – progovori Rifat – ne mogu iščekati. Šta se dogodilo?

– Dobro, de, hoću. U pravu si, Rifate, ponijelo me, valjda zato što nikad o ovome nisam pričao – reče Harabatija.

– Hajde da te ja lijepo raspremim i izbrišem, a ti nastavi – nasmijano će Rifat.

Harabatija se razveseli na ove riječi jer mu je najveće zadovoljstvo pričinjavalo kad bi Rifat uzeo češagiju i trljao ga po leđima.

– Tako se tvoj pradjed razmahivao sa zlatnicima. Kupovao i što je trebalo i što nije. Kupovao zemlju, dućane, stoku, kuće, kahve, hamame... Pola čaršije je pokupovo.

– A dedo Atif, ozdravi li?

– Ozdravi, jašta, lijek je bio biriladž.

– Nego – nastavi Harabatija – ubrzo se zaboravi na brigu i belaj, al se počeše javljati neki drugi problemi. Najvažniji, ko će toliko bogatstvo održavati, brinuti o njemu i povećavati. Po čaršiji se ispredala priča da je Uzun negdje našao ćupove sa zlatnicima, pa se kojekakav ološ stade motati oko njega ne bi li im otkrio gdje nađe toliko blago. Sinovi mu stasaše, pa i tvoj dedo Atif, kao zdravi i lijepi momci. Pare od njih načiniše azgin momke koji ne vidješe dalje od svog nosa. Svi su redom počeli piti, kockati i lumpovati po cijelu noć. Nisu htjeli ništa raditi nego su se kitili babinim parama

kao da im nikad kraja neće biti. Džaba je bilo Uzunu sve bogatstvo kad su mu sinovi krenuli krivim putem.

– Čekaj, Harabatijo, ne govori dalje! Nije valjda da su propili i prokockali cijelo bogatstvo, ahmaci jedni!?

– Moj Rifate, jašta su. Uzun umrije, a nedugo zatim tvoj dedo i njegova braća profućkaše sve što je ostavio iza sebe. Toliko o njima i o nesretnom im blagu – zaključi Harabatija. – Ja insana, ja samijeh sebi dušmana, moj Allahu – zakuka Rifat.

– Šta ćeš, ne sekiraj se. Moralo je tako biti – pokuša ga utješiti vjerni konj.

– Kako je moralo biti? Nije moralo. Što nisi čuvali blago? Što nije koji zlatnik zapao i njihovu djecu da mogu živjeti ko sav normalan svijet – teško uzdahnu Rifat i ušuti se.

– Niko od njih nije imao djece osim tvog dede Atifa. Druga braća rano poumiraše od rakije i bijede. Atif se dugo kobeljao i čupao od siromaštva. Vratio se u ovu kućicu, oženio i dobio sina Omera, tvog rahmetli oca.

– Allahrahmetile mom dobrom ocu Omeru – tiho će Rifat. – Halal bilo mom ocu, trudio se koliko je mogao u svom tom belaju da mi nešto stvori, al ne bi nafake, moj Harabatijo. I ovako je dobro – radosnije će Rifat – imam ja tebe, moj dobri konjiću, ove svoje vrijedne ruke i volju, pa se nadam boljem vaktu za obojicu. Šta ti veliš?

– Jah, bit će sve dobro, Rifate, vidjet ćeš. Sve će uskoro procvjetati oko tebe, samo se ti mene drži.

* * *

Akšam odavno bijaše odmakao, a kahvana kod Ragiba prepuna. Žamor, priča i galama, lupkanje, vedrina i nervoza smjenjivali su se u valovima. Ragib nije znao kud će prije, toliko je svijeta bilo, bilesi i pred vratima se pila kahva.

Odozgo od Trebevića mjesec se nekako isprsio pa prosuo svoju snježnobijelu svjetlost po čaršiji koja se kupala u bisernoj ljepoti. Činilo se kao da je mjesec svu svoju svjetlost usmjerio samo na Ragibovu kahvanu baš kao da zna da se tamo nešto vrlo važno dešava. I dešavalo se. Pri plavičastom lelujavom dimu koji je izlazio iz kahvane, to se mjesto doimalo nestvarno i tajnovito. Šta li se to dešava? Šta će se još zbivati?

Jedan hrapavi glas nadjačao je sve ostale: – Ja vam kažem da je sve ovo hodžino maslo i da ne može niko drugi biti kriv do on!

– A ti, ko biva, svu pamet svijeta popio, je li, Halidaga? Kad se dogovaralo šta činiti da se šeher kutariše boleštine, bio si prvi za hodžin prijedlog, a sad ti on kriv za sve. Tako je najlakše. Sve to fino reci njemu, sad će i on – ljutito odbrusi Eminbeg.

– Vala, i da znaš da hoću. Nije me strah, dosta je i njegovog bilo – prkosi Halidaga.

– Baš fino kad me u dobru spominjete – zajedljivo prokomentarisa, ulazeći u kahvanu, hodža Durmo.

– Ne krivim ja tebe, Halidaga, uhvatio te strah. Ne hvata tebe strah kad se s Osmom za vratove hvataš!

Bolesti više nema pa sad strahuješ od nečeg drugog, da ti možda ne plane kuća i imanje, ne do Bog. Je li da se toga bojiš!?

– Pa, jest, istina je sve što kažeš. Narod se boji da poslije sinoćnje jangije u Kudra šejtan ne zaigra i pred drugom kućom. Svi govore da su to šejtanska posla, a ti samo možeš da se borhaš s njim, je li tako, hodža? – završi Halidaga okrećući se po kahvani, gledajući u druge i tražeći podršku.

– Tako je, tako je –raču se odobravanje iz mnogih usta. – Hodža, govori šta sad, kako ćeš ovom belaju stati ukraj!? – zagalami Berbo, onako kabast i nezgrapan.

– Vidi, vidi, što su se svi izuzeli na mene, hodža ovo, hodža ono. Šta vam je svima!? Vi ćete gledati, ispijati kahve i rukama pljeskati, urlati i galamiti, a da ništa nećete riješiti, pa ćete onda poletjeti kućama i čekati da se ko drugi prihvati rješavati te zagonetke, je li? – zacrveni se od srdžbe.

Zašutješe svi, niko ne progovori. Znali su da je hodža u pravu i da je najviše učinio da ih spasi nevolje. Ipak su svi brinuli svoju brigu, šta će sutra jesti, koliko će zaraditi i hoće li koju paru u dušek odložiti.

– A ti, Berbo, konju bi mogo rep iščupati koliki si, a srce ti je manje nego u miša!? Tebe sam ja trebo poslati na Hambinu carinu da učiš i moliš se Bogu u po noći. Tebe, samog u greblje, pa da te onda vidim, hrmpalijo? – svađalački poče ujedati hodža.

Skoči Berbo ko oparen sa stolice: – Što mene, hodža? To se ti, beli, šališ?!

– Ne šalim se, ja tako mislim. Što to ti ne bi, kad zagusti u čaršiji, svoja leđa malo poturio, a i imo bi šta i poturit kad znaš tako druge vrijeđat da su nesposobni – podsmješljivo će hodža.

– Nemoj tako, hodža – pokunji se Berbo i sjede na sećiju spuštene glave.

– Ima li još ko kakav tersluk da izaspe na me? – upita s gorčinom hodža, sačeka, pa upita opet: – Ima li ili nema?

I ako je bilo šta, brzo je zaboravljeno nakon hodžinih riječi. – Gazda Salome, bi li kod djevojke?

– Moj dobri hodži, ništa ne valjati, nije dobro na djevojka. Ne moš ništa pričat, a na njeni roditelji mnogu plaču. Ni hećim im ne moš pomoć ništa.

– Ne valja, ne valja ovo nikako. Sve se izmiješalo, ne možeš raspetljati, moj hodža – okrenu se Salihbeg.

– Ti si uvijek bio smiren i razborit, Salihbeže. Čudi me da ti nemaš malo više vjere u hairli rješenje. Raspetljat ćemo mi ovo, ako Bog da.

– Da završim – nastavi hodža – Svi ste upoznati šta se dešavalo dosad, isto tako znate šta s Alijom bi. Čuli ste od Saloma da djevojka ne može da progovori i svima vam je jasno šta je posrijedi, al niko naglas ne smije da kaže. Ja ću vam reći: šejtan, šejtan, nalet ga bilo! To vam je to.

Kako spomenu šejtansko ime, sa svakog stola čuše se molitve: – Allahu dragi, Ti si kadar, kutariši nas anamo njega! Čulo se kako druge vjere mole za spas: – Dragi naš Bože, pomozi uz sve svete da se riješimo napasti crnog đavola!

– Tako, tako, fino vas je čuti kako se svi molite na svoj način da se kutarišemo ovog zla. Nastavite i kod svojih kuća, molitve činite i sa svojim ukućanima jer je velika zla sila udarila na nas – podučava hodža.

– Kakva sila i zlo! Jedna kuća izgorjela, jedan momak pomahnito, a jedna cura zanijemila, i odmah tu šejtan ima posla!? – ustrtosi Kemo pijanac, klateći se na vratima kahvane slatko se smješkajući: – Ha, ha, ha... Vi samo vidite crno.

– Bježi, pjanduro, bježi, pogančeru, popiješ tri pa ti sve fino i potaman! Ne vidiš ni kad je dan ni kad je noć, ni ljeto od proljeća ne razaznaješ od te rakiješine koju saljevaš u se, a kamoli da vidiš šta je dobro, a šta zlo! – ljutito skoči hodža Durmo pa ga izgura iz kahvane.

– Hajte sad kućama i nigdje ne izlazite prije sabaha. Zamandalite vrata i nikom ne otvarajte, samo molite i učite. Dobro me poslušajte, ništa drugo ne činite – upozori ih hodža i napusti kahvanu.

IX.

LOV NA BLAGO STAROG DALAGIJE

Alija se prenu iz dubokog sna. Mrak je uveliko ovladao sobom, a tek ga je slaba svjetlost s prozora ublažavala. Osjeti da su mu usta suha, ožednio je. Pridiže se i krenu da se napije vode, uhvati za kvaku na vratima, povuče i ništa. Vrata se ne otvoriše. Pritisnu jače, opet ništa. Poče snažno da drmusa vrata misleći da su se zaglavila, ni od tog ništa. Shvati da su zaključana, a nikad nisu bila. Postajao je još žedniji. U to začu glas u sebi: – Zini Alija i isplazi jezik.

Alija pretrnu od straha zaboravivši potpuno šta se desilo prethodnu noć.

– Alija zini i isplazi jezik, naređujem ti! – ponovo začu isti glas koji je dolazio iz njegove utrobe. A onda osjeti razdiranje i vidje kako mu se stomak i prsa pomiču i napuhuju kao da su od papira napravljeni. Prepade se kao nikad do tad, stade se pipati po tijelu i osjeti kao da se nešto živo pomiče u njemu. U tom trenutku kroz glavu mu prođe poput munje sve što je prošle noći

radio i sve što se izdogađalo pa brže-bolje opipa kesu oko vrata. Kad je napipao zlatnike, odahnu.

– Pipaj, pipaj kolko hoćeš, al mene puštaj napolje il ćeš bez njih ostati – začu se piskutav glasić iz Alije.

Alija zinu i isplazi jezik, a šejtan iskoči iz njega poskakujući vragolasto.

– Alija, Alijice, vidi fine noći, što ćemo se lijepo poigrati. Hoćemo, baš hoćemo – šejtan će dok mu se savijena brada tresla od zadovoljstva.

– Šta govoriš, kakva igra, čuj da se igramo, i to još noću!? Bolje da ja čuvam i brojim zlatnike – omamljen njihovim sjajem odgovori Alija.

– Jašta, imamo puno posla da obavimo i igre da se naigramo noćas, moj Alijice, moj vjerni konju, ha, ha... – nasmija se zlobno šejtan i nastavi: – A što se tiče zlatnika, da znaš, ujutro ćeš ih imat tolko da ih nikad nećeš moći prebrojat!

– Veliš, imat ću puno zlatnika, to hoću, to želim, to mi treba. Radit ću sve što budeš od mene zatražio, samo mi ih daj. Daj mi da ih milujem, da čujem kako kuckaju, da ih s uživanjem prevrćem iz ruke u ruku. A što mi ono reče moj vjerni konju?

– Zato, Alijice, što ću te zajahati, pa te goniti na sve četiri strane svijeta, da obiđemo puno toga i posao završimo prije nego horozi zakukuriču – grčeći se od zadovoljstva izgovori šejtan.

– Jaši, radi šta hoćeš od mene, samo mi zlatnike daj! I dušu mi uzmi ako hoćeš, uzmi sve, samo mi zlatnike daj.

– Uzo sam ti dušu, magarče, a da i ne znaš – tiho će nakaza objesivši se Aliji za vrat. Zavika: – Hija, hija, konju moj, hajd sad kroza zid! Hajd, hija.

Kako šejtan reče, tako Alija i učini. Prođoše rahat kroza zid, pa u zvjezdanu noć. Leti Alija, zemlju ne dodiruje, a na leđa mu se posadio šejtan. Jednom rukom se drži za Alijinu kosu, a drugom vitla kroz zrak, vičući: – Noćas će gorjet velika vatra, kolo-naokolo zlatnike ću uzet, čeljad ucvilit, pametne raspametit, poštene pokvarit. Alaj ćemo se izigrati, sve do zore! – Sve to govori udarajući nogama Aliju i vičući: – Brže, brže, moja doratino, valja sve stići i obići!

Dok okom trepnu, dva puta obletješe oko Saraja. Alija bješe sav zapjenio koliko ga šejtan tjeraše. Tamo negdje kod Debelog brda zauzda ga zla spodoba te reče: – Alijice, konju moj, stanider da malo razgledam, odavle mi je pogled najbolji.

– Uh, uh, što se umorih, možeš li me manje udarati i goniti?! Crknut ću ovako liježući s kraja na kraj grada.

– Ti bi zlatnike na lijepe oči. Moraš ih zaraditi, konjino! Nego, meni je nešta pohladno, mogla bi se vatra zapaliti – predloži šejtan.

– Kakva te vatra snašla, ja sav gorim od vrućine. Da mi zamijenimo mjesta pa ćeš se lahko ugrijati – usprotivi se Alija. Šejtan vrisnu i poče čupati Aliji kosu:

– Ko ovdje naređuje, ti ili ja, je li, kljusino?! Nećeš ti meni govoriti šta mi je činiti, nego gledaj kako se vatra brzo pali, hahahaha.

– Pusti mi kosu, to me boli, slušat ću te i vjeran ti sluga biti – zamoli ga Alija zacrvenjevši se od bola.
– Tako treba. Vidiš, kad si me fino zamolio, pustit ću ti grivu, dorate.

Alija osjeti opet za vratom šejtana koji ga udari nogama po bedrima glasno podvriskujući: – Hija, hijaaa!

Sunu opet Alija kroz zrak. Od sve siline i jarosti frcnuše varnice i oni se za tili čas nađoše iznad Kovača. Tad mu šejtan reče da stane tačno pred kuću starog Dalagije. Kad se Alija nađe pred kućom, šejtan ga usmjeri malkice sa strane da ih ne bi vidio stari noćobdija. Stade Alija postrani Dalagijine kuće, a šejtan skoči s njega, pljesnu rukama i viknu:

– *Hajd sad, vile, valja kolo igrat,*

Dalagiju starca obenđijat,

Dukate mu poharat, kuću zapalit,

Hajd brzo u kolo! – pa još jednom pljesnu rukama.

Najednom se pred njima stvori kolo puno djevojaka, sve ljepša od ljepše. Dimije im zlatom protkane, bluze nakićene almasli granama, a papuče od bisera blješte. Sve se žari i od sjaja blista. Njihova pjesma mamila je da se sluša i da se vidi ko tako umilno pjeva.

Stari Dalagija nije kao po svom običaju bio na prozoru, već u magazi, gdje je brojao silne dukate, provjeravajući da kojim slučajem nije neki potamnio od dugog stajanja. Vadio bi čistu krpu, brisao ga i usjajio. Tepajući tako svojim dukatićima i brisuckajući ih, stari Dalagijaraču pjesmu, tako milu i sjetnu, da

mu se učini da se najednom našao u nekom drugom vaktu. Da je mlad, lijep i bogat, pa izletje iz magaze opčinjen, u jednom koraku preskoči avliju i gruhnu na ulična vrata. Imao je šta i vidjeti i čuti. Srce mu zaigra od radosti kad vidje čarobne djevojke kako igraju i pjevaju umilno i neodoljivo. Ovakvu ljepotu njegove oči nisu nikad upamtile. Stihovi pjesme lelujali su pred njegovim razdraganim pogledom.

Igraj kolo okolo, igraj, moja sestro,
Ne bi li te kakav momak zapazio.
Hoću, sestro, hoću, sestro,
Igrat kolo naokolo, nać momka sigurno.
Da je, sestro, kakva momka Misirlije,
Skuhala bi mu halve dvije demirlije
Pa da se sladi, da se u mojim skutima hladi.
Neka, sestro, neka,
Ima li takva za te čovjeka?

Kad to ču stari Dalagija, potrča u kolo od dragosti, raširi ruke ushitno i zavika: – Evo mene, ja sam iz Misira! Razdvoji se kolo i Dalagija uđe, a ljepotice ga bez srama uhvatiše za ruke te nastaviše svoju opsjenarsku igru.

– Hehehehee – zakocenu se šejtan – vidi starog panja, upalio se namah, misli da mu je tek devetnaesta nastala, pa skače i nasrće. Uh, što će ga prekinut! A ti, šta čekaš? – okrenu se Aliji – ulazi u magazu. Svi dukati su tvoji, tovari ih! – Aliji nije trebalo dvaput reći. Uletje ko spržen u magazu, pa kad vidje silne uglancane dukate, stade ko ukopan.

– Šta si sad stao? – razrogači šejtan buljave oči na njega. – Ovdje su vreće, napuni ih i tovari. Pokreni te svoje bagave noge, hajde, reko sam ti da nas još dosta posla očekuje.

– Hoću, nego šta ću – tiho će Alija trpajući dukate u spremljene vreće. Toliko ga je opčinila pomisao da će biti njegovi da ih potrpa u šest vreća takvom brzinom kao da se radilo o pet-šest komada koje jednom rukom pokupiš.

– Vidi, vidi, kako samo lijepo sijaju! Ja završio. Ko će ovo nositi? Beli ja. Teško će biti nosit, šta ti veliš? – upita šejtana.

– Da nećeš može biti da ti hamale dovedem, jel, nezahvalniče? Tovari to na sebe brže il nećeš nijedan dukat ponijet sebi! – zafrfolji kroz zube šejtan.
– Kako ću se sam natovariti, nemam šest ruku!? – od nemoći mu suze na oči navriješe.
– Ne brini ti ništa, sad ćeš da vidiš.

Šejtan pljesnu rukama i vreće su već bile na Aliji. Skoči i šejtan, zajaha ga i povika:

Dalagijo, nemaš dukata,

Imaš godina – nemaš dukata,

Ni kuća ti ne treba,

Plani, kućo, plani!

– Hija, Alija, hija! – potapša Aliju naslađujući se.

Alija opet sunu u zrak kao da na sebi nikakvog tereta nema. Ispod sebe ugleda vatrene jezike kako obuzimaju magazu i cijelu starčevu kuću.

– Hija, moj Alijice, vidi fine vatrice, još koju ćemo noćas s ćeifom zapaliti. Ne brini se, bit će igre – pa udari Aliju nogama da brže leti.

Negdje u isto vrijeme kad su šejtan i Alija kroza zid izašli iz Alijine kuće i krenuli da belaj prave, hodža Durmo se spremao leći.

Krevet mu je bio okrenut prema prozoru i neka jaka svjetlost kao da je dnevna ozrači sobu. Hodža pogleda kroz prozor i vidje neku čudnu spodobu kako jaše nekakvog insana. Protrlja oči ne vjerujući pa pogleda opet u istom pravcu i vidje isto. I prozbori sebi u njedra:
– Dragi Allahu, pomozi mi, evo vidim ga, uzjašio je nekakva insana, beli zulum da čini. Šta mi valja činiti?

* * *

– Rifate, ustaj, ooo, Rifate – zafrkta Harabatija.
– Šta je, što me budiš, konjiću moj dobri?
– Hajde, vakat je. Daj serdžade, samo hitro, ne smijemo gubiti ni časa.
– Šta se dešava? – nestrpljivo će Rifat.
– Ne pitaj ništa, prostri serdžade pa da idemo.
– Nije mi jasno što si toliko navalio. Evo serdžada.
– Deder prouči dovu da nas Allah zaštiti od prokletog šejtana pa da krenemo – ubrzano će Harabatija.

Rifat uze abdest i poče učiti dovu Svevišnjem Stvoritelju uz molbu da ga zaštiti od šejtana, te skoči na serdžadu. Na drugu se već smjestio Harabatija.

Harabatija udari triput kopitom i reče: – Hajd, serdžade,

poletite i nas dvojicu ponesite. Hajmo prvo po hodžu, valja šejtanu hapicu skuhati i odavde ga sikterisati.

Kako to izreče, serdžade poletješe. Rifat se držao čvrsto za rese i od straha da ne padne gledao je u nebo. Kad se ohrabri, tad mu bi milina letjeti. Upita Harabatiju: – Ti spominješ šejtana i hodžu, šta se dešava, recider mi?

– Noćas je šejtan stao svoju poganu igru igrati. Aliju je obandžijo pa bi mu moglo proći da napravi velik belaj.
– Kakve veze ima taj momak? Šejtan uvijek devera, bilo momka ili ne.

– Varaš se, Rifate, šejtan mu je dušu uzeo, a kad mu to uspije, onda može načiniti sto puta veći belaj. A kod hodže idemo jer se on zajedno s nama jedino može boriti protiv njega.

Čudna noć. Saraj usnio, a po zvjezdanom nebu lijeta ružna spodoba koja je zauzdala jednog mladića i čini zulum. Povrh njega na dvjema serdžadama insan i konj, Rifat i Harabatija.

Da ih neko vidi, mislio bi da sanja ili da je povilenio.
– Hodža, otvaraj! – zavika Rifat.
– Ko je to u ovo gluho doba? – jeknu hodža jer mu ne bi svejedno kad ču da ga neko zove. Sjeti se šta je noćas na kahvi ljudima poručivao – moli se i ne otvaraj nikom!
– Otvaraj, hodža, Rifat je. Hića zove!

Pozna hodža glas, a ne vjeruje, zna dobro šta šejtan može uraditi, u svakog se insana preobraziti.

– Šta smo jeli jučer kod mene? – upita ga hodža da provjeri. Nabroja mu Rifat sve i šta su pričali i šta je

uzeo iz magaze. Sve od riječi do riječi. Hodža je sad bio siguran da je Rifat te pohiti da otvori.

Kad je vrata otvorio, umalo ne pade od iznenađenja vidjevši Rifata i konja na serdžadama kako u visini vrata lebde. – A, vela havle, šta je to, Rifate, sanjam li ja il ne vidim dobro?

– Vidiš, hodža, ništa se ne boj. Sve ću ti usput ispričati, nego hajd sjedi ovdje do mene.

– Znači i ti znaš što i ja? – sve hodži bi jasno.

– Znam, hodža, zahvaljujući ovom mom jaranu – pokaza Rifat na Harabatiju.

A Harabatija onako na četiri noge stoji na serdžadi kao da je od kamena, samo mu se griva komeša uspuhana vjetrom, kao da ne čuje njihov razgovor.

– Što njemu? Šta bi ti to od konja mogao saznati? – podsmješljivo će hodža.

X.

BORBA

Nemamo sad vremena za priču, kasnije ću ti sve ispripovijedati – prekrati Rifat. Nad Kovače su stigli baš u trenutku kad su vile kolo igrale, a kuća starog Dalagije gorjela. – Gdje li su sad njih dvojica? – reče hodža i stade učiti.

Rifat vidje kad šejtan uzleti uzjahavši Aliju pa dotaknu hodžu išareteći mu prema ovoj dvojici. Hodža je još učio, ali klimnu glavom dajući znak da ih je vidio.

– Aminilahijarabbi – reče hodža i okrenu se Rifatu nasmijan i raspoložen. – Može li ovo brže, Rifatiću?

– Alija, zaokrenider prema Kovačima, zaboravih se pozdraviti sa starim Dalagijom. Ne vidjeh jel pomahnito. Hajde, brže! – zapovjedi šejtan. Alija se okrenu i šejtan ugleda hodžu, Rifata i Harabatiju.

– Evo nam društva, Alija, i to kakvog! Da sam biro, ni sam ovako dobro ne bih probro – obradova se šejtan.

– Rifate, vidjeli su nas. Ne boj se ništa. Sad će tarapana nastat – zahuktano će hodža.

Primakoše se jedni drugima mjerkajući se. Prvi progovori šejtan: – Dobro mi došo, moj hodža. Vidim, u plaho si finom društvu – s konjem starudijom i nekakvim seljačićem. Mogo si šta bolje probrat!

– A ko mi kaže, anamo on. Vidim s kakvim si ti društvom krenuo harati i unesrećivati. S mladićem kojem si nasilu uzeo dušu. A ja te džaba istjerivah jučer iz njega – uzvrati hodža.

– Nisi ti toliko jak da mene istjeraš. Ja sam od vatre, a ti od zemlje u koju ćeš brzo stići – zaprijeti šejtan.

Kad Alija ugleda hodžu, sav se prenerazi i viknu crven od jarosti: – Šta čekaš, kutariši ga se, hoću kući da nosim dukate! – zavika ispod šejtana.

– Ti da šutiš, ja te imam. Dušu tvoju, sve tvoje, šuti i gledaj kako ću da spržim ove budaletine što mi na put stadoše.

– Jesi od vatre sačinjen, ali vjere nemaš i nećeš sa mnom lahko na kraj izaći – odrješito mu se suprotstavi hodža.

– Prizivam vatru, tamu i zlo da me ispune svog i da spržim ovog crva – podvrisnu šejtan, skoči s Alije pa poče rasti i napuhivati se dok ne dostiže veličinu kao kad bi sastavio dva jablana.

U isti mah hodža stade učiti: – Dragi Allahu, Gospodaru svjetova, u Te vjerujem i Tebi sedždu činim, pomozi mi svojom svjetlošću da se izborim s prokletim šejtanom. – I hodža se napuha i naraste koliko i šejtan.

Iz šejtana pokulja plamen kao iz gorostasne aždahe prijeteći da zahvati i sprži hodžino nabreklo tijelo. Ali, gle čuda, iz hodže se ukaza bijela svjetlost i neka

sumaglica pa se plamen odbi i vrati prema šejtanu.

– Vidim, spremio si se dobro – zameketa šejtan.
– Jesam, vala, nadvladat ću te, nakazo.

Šejtan uvidje da od plamena nema fajde i poče se hrvati s hodžom.

Stade tutnjati, zemlja se potrese i poče pucati ispod njihovih nogu. Istovremeno munje i gromovi zafrcaše, nasta velika pometnja i tresak.

Valjaju se šejtan i hodža, čas je jedan gore, čas drugi. Sad su na Trebeviću, sad na Debelom brdu. Dovaljaše se do ispod Jekovca, tik do Miljacke. Sve uz veliku tutnjavu i strahovit tresak.

Ne zna se ko dobija, a ko gubi.

Borba se oduljila, a snage podjednake. U jednom trenu hodža kao da je nadvladao šejtana, al ovaj progovori glasom hodžinog oca.

– Zar si, moj dobri sinko, na oca krenuo!? Nemoj, Bog ti dao svako dobro. Nemoj na svog babu.

Hodžu nešto štrecnu, pomuti mu se pred očima, pa popusti stisak, a šejtan se iskobelja. Grcajući od ludog smijeha, šejtan progovori: – Prevarih te, hodža, šta veliš? To je falinka kod insana. Vjerujete previše i merhametli ste. – Ponovo nasrnu na njega, jače nego ikad dosad.

Hodža se još nije bio davranisao od iznenađenja, pa ga šejtan stade nadjačavati. U to se Alija javi: – Skoro će sabah, horozi se oglašavaju, treba bježati. Propast će mi blago – zavapi.

Šejtan se strese i odbaci hodžu na veliku stijenu. Od siline udarca odvali se jedan komad stijene. Ostade onako na samku uspravan i oštar kao zub, a hodža zaječa od velike boli.

– Nemam više vremena, al nek znaš da ću ti dokundisati, hodža – ljutito će šejtan koji se povrati u svoju veličinu te zajaha Aliju i odletješe gore prema Trebeviću.

Harabatija i Rifat su na serdžadama pregledali čitavu strahovitu borbu, pa kad šejtan strugnu, siđoše do hodže, koji je postao opet onaj njima poznati – malehni i osušeni starčić. Ipak, nekako još draži zbog pokazane hrabrosti. Nije šala uhvatiti se ukoštac s lukavim šejtanom. Ne može to svako.

– Hodža, hodža, čuješ li me? – pozva ga Rifat.
– Ha, ha, šta je bilo? – dozva se hodža pa se poče pipati nije li mu koja koščica pukla.
– Uh, uh, ja, tarapane, gdje je anamo on? – upita hodža pošto se uvjeri da je s njim sve u redu.
– Odletio je na Aliji gore prema Trebeviću. Kako si, bolil te šta, moj dobri hodža? – glasnije će Rifat.
– Šta se drečiš, čujem te odlično. Ti opet po starom, Rifate. Misliš da sam oglušio, e, pa nisam!
– Ma, ne mislim, hodža, ništa ružno. Bogme si se ko najveći junak hrvo. Nema ti ravna.
– Hajde na serdžade pa kod mene, moj dobri Rifatiću – otkravi se hodža.

Poletješe na čarobnim serdžadama hodžinoj kući. Čudno je bilo vidjeti ovo zgodno društvance kako letucka nebom kao što lađa plovi po moru, a oni nekako jaki i silni, nepobjedivi. Kao da po kaldrmi

hodaju, tako su se razmahali; hodža sav raspojasan i raščupan, Rifat uspravan i zamišljen, a Harabatija ko da je dobio trku među dvanaest punokrvnih konja. Tako doletješe do kuće te se mehko spustiše, okrećući glave na sve strane, gledajući da ih ko ne vidje.

– Hajde, Rifate, ulazi brzo u kuću. Ima ovdje raznoraznih noćobdija, ne bi valjalo da nas vide.
– Ko će nas vidjeti, hodža, kad je svakog strah kroz prozor pogledati – zaključi pametno Harabatija.
– E, da mi je ko kazao da konj može pričati, ne bih povjerovao, al poslije ove noći počet ću i sa zucama razgovarat – nasmija se. – Jah, hodža, ja i mogu unić, a kako će Harabatija? – Rifat će.

– Rifatiću, i Harabatija će s nama, nego šta!? Nema nikakve razlike, a i moram ga nešto vrlo važno priupitati. Šta ti kažeš, Harabatijo?

– Vala, hodža, dobro zboriš. I ja tebe imam štošta ispitati.

– Hajde, hajde, bujrum, sad ću ja nama i kakve zahire iznijet, valja snagu povratiti – izađe u hodnik pjevušeći.

– Ma ne mogu hodžu prepoznati, ko da se podmladio. Vidje li kako se hrvo s anamo onim? – u čuđenju Rifat priupita Harabatiju.

– Moj dobri Rifatiću, ne znaš ti ni zehru o hodži. Čekaj dok dođe, nećeš se moći živ načuditi.

– Vi ko da se odnekud znate, pa ćete imati štošta jedan drugog pitati?
– Dug je dan, Rifate, sve ćeš čuti.

– Evo mene, evo i zahire – uđe hodža noseći punu tepsiju hrane kao da je spremljena za dvadeset junaka koji sad iz borbe izađoše.

– Bujrum, hajd, navalite – hodža će, a Rifat se u taj čas okrenu prema Harabatiji i, kad ugleda kako sjedi, a tek kako hranu uzima, stade mu zalogaj u grlu. Poče krkljati, a hodža skoči i poče ga udarati po leđima dok se Rifat ne povrati.

– Vela havle, šta ti bi? Ovakvu noć predevera, a umalo da se za sofrom udaviš.
– Čekaj malo, hodža, samo da zalijem hošafom da mi očisti grlo – pa nagnu. – Uh, jedva dušu povratih, šta me snađe? – u sebi će Rifat.
– Šta ti bi? – nestrpljiv je hodža.

– Kako šta mi bi? Hajde de, proguto sam to što Harabatija govori, pa i ono kad mi je ispričo koliko pamti i šta je predevero, al sad kad vidjeh kako sjedi i uzima hranu, e to ni u snu nisam mogo usniti.

– E, moj Rifate, ti opet po starom. Ne možeš vjerovati ovo, ne možeš vjerovati ono, a sve svojim okicama vidje, pa šta ti je onda začudo?

– Nego, Harabatijo, da te pitam, odakle si znao da ove serdžade imaju moć da lijetaju. Hajde, odgovorider mi!

– A da ja tebe pitam, kad si kupovao od onog trgovca serdžade, bi li tamo kakav konj uz njega natovaren ostalom robom?
– Vala, poodavno je to bilo, Harabatijo, čeknider da malo razmislim. –Hodža se uozbiljio, zamislio i zagledao u ćošak sobe i ne trepće.

– Jest, vala, sad se sjećam da je bilo neko kljuse. Vala, kad tebe pogledam, isti ti, samo što nije imao grive, ko da ga je neko ostrigo. Hodža ovo izgovori žmireći na jedno oko i mjerkajući Harabatiju.

– Dobro si reko, isti ja, samo bez grive.

– Znaš li koliko vjetra ima u jednoj konjskoj grivi zahvaljujući insanima koji ih gone čas u galop, pa u kas, ih!? Kolko ga ima ne možeš ni zamisliti. E, vidiš taj konj ili, kako ti reče, kljuse, bio sam ja.

– Kako ti tamo, a sad ovdje – upita hodža. – Ti kao da si krilati konj!

– More biti da jesam. A da ti odgovorim za serdžade: Moj gazda mi je stalno rezo grivu i od tih dlaka njegova žena je tkala serdžade dodajući još i čvrsti konac u bojama. Mene je plaho boljelo kad bi mi rezao grivu, pa sam molio da te serdžade, kada budu izatkane, lete poput vjetra koji se zavlačio u moju grivu.

– Pa šta ako si molio, otkud si znao da lijetaju, i otkud da budeš tamo, a bio si kod mojih u porodici od pradjeda evo do mene. Nisi mogao na dva mjesta biti u isti mah – ljubopitljivo će Rifat.

– Mogu, Rifate, na dva mjesta i tako već četiristo godina, baš koliko je i hodži – odgovori Harabatija.

Hodža poskoči na ovu Harabatijinu: – Ma šta ti trabunjaš, dugonogo trčkaralo!? Šta govoriš? Čuj četiristo godina! Nema tog stvora na dunjaluku da toliko živi – u huji će hodža.

– Ja odoh, ne mogu ovo slušati. Sinoć smo bili zajedno u borbi protiv šejtana, a sad se vas dvojica svađate

ko je stariji i imate li ili nemate tolike godine! – Skoči Rifat sa mindera i uhvati kvaku od vrata.

– Rifate, stani! – uhvati ga hodža za ruku. – Vrati se, nemoj ići, prestat ćemo se svađati. U pravu je Harabatija.

– Znači, ipak imaš četiristo godina – zbunjeno će Rifat.
– Sjedi, ne zamjeri, ispričat ću ti sve. Samo se smiri.

– Harabatijo, otkud znaš da imam tolike godine? Govori dok nisam pomahnito – zaboravi hodža na obećanje dato Rifatu.

– Ha, otkud znam!? Znam, samo mi nije jasno kako neke događaje ne možeš da povežeš i shvatiš odakle znam – započe Harabatija.

– E sad ću ti reći sve. Tebi je bilo ime Aladin, a meni Harun, braća smo bili. Sjeti se hodža šta nam uradi onaj dvorski čarobnjak Mid. Zašto nas je radi šake hurmi pretvorio, tebe u hodžu zato što učiti nisi volio, a mene u konja da vazda prtim i nosam – tužno i pokunjeno nastavi svoju priču Harabatija.

Na to hodža skoči suznih očiju i objesi se konju o vrat ljubeći ga po očima, ušima, grivi. – Harune, brate moj, bratika fini. Vidi mi ga što je lijep. Baš si mi sav nekako čust, brato moj!

Sve je ovo Rifat gledao i slušao ne vjerujući svojim očima i ušima.
– Vallahi i sunetallahi, ja sam lud. Ja sam pobudalio, poludio, pobenavio – poče Rifat skakutati po halvatu plješćući rukama.

– Joj, budalaštine! Ima li šta još da čujem pa da budem još budalastiji! Prvo konj priča, onda serdžade koje lete, pa šejtan na nebu, a mi letimo tamo-vamo, onda hodža naraste ko div, ovaj konj mi zna svu bližu i dalju familiju... Sigurno je da, kad mi se mati trebala poroditi, on joj je rekao bit će muško i zvat će se Rifat!!! Otvarajte prozore, hoću da poletim i bez serdžada – zavika u bunilu i zaleti se prema zidu.

– Stani, Rifatiću! – povika hodža, ali bi kasno, ovaj je već zviznuo o zid glavom, svali se na pod i zaspa dubokim snom.

– E, moj Rifate – hodža će – nije ti lahko s nama, svašta si se nagledao ovih dana. Svašta si čuo i dobro si u pameti ostao.

– Pokrijder ga, Harabatijo, izvini, Harune, nek odspava, kad se probudi, lakše će mu biti.

Harabatija, odnosno Harun, tako ćemo ga odsad zvati, pokri Rifata ćebetom i vrati se za sofru.

XI.

ČAROB-NJAK MID

Pa, moj brate Harune, dokle ovako? – zapita tiho hodža. – Vidiš, moj Aladine – oslovi hodžu pravim imenom Harun – ti si svašta prošao u ovih četiristo godina. Tebi i meni se sto godina mjerilo kao petnaest običnih ljudskih godina i povrh ono koliko smo imali kad nas čarobnjak začara.

Aladin protrlja bradu i poče šaptati nešto sebi u njedra pa promrmlja: – Tebi je, ko biva, šezdeset osma nastala u dobar čas, Harune?

– Jest, dobro si sračuno, a tebi pune 72 godine, moj Aladine, nazdravlje ti bilo – odgovori Harun.

– Za sedam dana bit će i meni, a i tebi, punih četiristo godina kako smo začarani. Ti si to zaboravio, je li? – upitno će Harun.

– U pravu si. Ja sam se nekako obiko u ovoj koži i u ovom svijetu i pravo da ti kažem, zaboravio sam.

– E, vidiš, ja nisam. Kad za sedam dana napunimo te začarane godine, bit ćemo vraćeni odakle smo došli i imat ćemo iste one godine – zaključi Harun.

– Znači, valja se spremati i opraštati od ovog finog i dragog Saraja – tužno će Aladin.

– Jest, tako je, al prvo se valja riješiti onog šejtana i Aliju živa i normalna vratiti roditeljima.

– Ne znam hoće li moći jedan stari hodža i ubogo kljuse to da urade – nasmija se Aladin.

– Hoćemo, Aladine, uz Allahovu pomoć, a i znanje koje ti imaš i moju sposobnost jer sam za ovolike godine i ja nešto naučio.

– Šta si ti mogao naučiti kad si bio konj? – podsmješljivo će Aladin.

– Razne sam gazde služio i njihov teret nosio, al kad nas onaj Mid začara, ostah neko vrijeme kod njega. Nije znao da me je pretvorio samo u lik konja, sve ostalo je bilo isto. Mogao sam da pričam i da čujem i sve da razumijem, tako da sam mnoge tajne od njega doznao, a da to on nije znao.

– A kad si saznao takve tajne, što nas ne kutarisa ovog belaja?
– Mogao sam odmah, ali nisam znao gdje si ti. Sve sam te ove silne godine tražio.
– Pa kako tražio?! Tolike si godine bio kod Rifatove porodice, tu blizu mene, kako me ne nađe?

– Aladine, brzoplet si kao i kad smo djeca bili. Sve ću ti potanko objasniti. Poznao sam te kad si na hadž odlazio. Rekoh ti odakle znam za serdžade, al ti nisam mogao kazati ko sam kad znaš da na hadžu moraš biti ono što i jesi tih dana. Ja sam bio samo konj koji nije mogao govoriti – završi Harun.

– A kako si me poznao na hadžu? Nisam bio malehan, već podobro star?- znatiželjno će Aladin.

– Poznah te po tih pet benova na licu raspoređenih da čine zvijezdu. Po tom sam te biljegu poznao, dobri brate moj!

Aladin osta otvorenih usta i izusti: – U pravu si, ne bih se mogao nikad izgubiti. Sam bih sebe namah prepoznao. Dovoljno mi je da ih napipam pa da kažem: Vala, ovo si ti hodža, ovaj, Aladine!

– Nego, Harune, imaš li kakav plan da se kutarišemo šejtana?

– Teško ćemo ga savladati. Sam znaš da je njega nemoguće ubiti, nego samo na neko vrijeme odavde otjerati, i to uz Allahovu pomoć, naše znanje, mudrost i Rifatovo poštenje. Od poštenja i vjere on bježi, moj Aladine – odgovori Harun.

– Da nam ga je nekako namamiti, skuhali bi mi njemu hapicu za sva vremena. Ne bi mu naumpalo zadugo da navrati u naš Saraj.

Napolju je već svanulo, a Aladin i Harun su se još domišljali na koji način da šejtana otjeraju iz Sarajeva. Čaršija je za to vrijeme brujala o noćašnjoj jangiji kod

Dalagije i nestanku njegova silna blaga. Nagađalo se da su hrsuzi podmetnuli vatru pa odnijeli blago sve dok Berbo ne zavika: – Šta je vama? Jest hrsuz, al takvog nema, nit ga možeš naći na sve četiri strane svijeta!

Neko iz gomile dobaci: – Pametuješ puno, ako znaš ko je, onda reci i ne zamotavaj.

Berbo ljutito pogleda u gomilu pa dreknu: – Šejtan! Ahmaci jedni, to je šejtanovo maslo. Pogledajte staroga Dalagiju, hvataju ga po Kovačima, a on igra i pjeva ko da se oženio jal je na teferiču!

Kako Berbo to izgovori, namrači se nebo, prošaraše ga vatrene svjetlice. Munje i gromovi zatutnjaše i prolomi se pljusak. Svijet se brzo razbjeża kućama u strahu jer ovako nešto nikad u životu ne vidješe.

Rifat stade u snu da zapomaže: – Dolazimo, evo sad ćemo, odmah, brzo ćemo da ne može brže! – Onda skoči kao da ga je neko opržio vrelim uljem. Aladin i Harun gledali su ga u čudu.

– Šta sam ovo sanjao, hiljadu me znojeva oblilo, ne bih više ovo smio usniti. Puklo bi mi srce od straha! – izusti Rifat u jednom dahu.

– Šta si to, Rifate, tako strašno sanjao? Kazuj, može biti da nešto doznamo – hitro ga priupita Aladin.

– Ne pitaj, hodža, ništa ne pitaj. Ja strašljiva sna! Hodža, pomagaj kako znaš i umiješ. Uči dove da ovo nikad ne usnim više, živ ti i zdrav meni bio – molećivim glasom zavapi Rifat.

Harun ih nije čuo. Bio je okrenut prozoru i gledao je

šta se događa napolju. Pravi tufan! Gromovi i munje tjeraju strah u kosti, cijeli grad je bio u crnom mraku, a kiša i tama podsjetili su Haruna kad je s Rifatovim pradjedom ušao u pećinu i otkrio tajnu zvjezdane sobe. Gledajući tako progovori strašnim glasom: – Rifate, govori šta si sanjao odmah. Ne okolišaj, govori! – progovori glasom koji nije trpio odbijanje.

Aladinu posta hladno kad začu ovaj glas, prepade se, a Rifat poče pričati san kao pjesmicu.

– Sanjam tako ko ja stojim ispred neke stijene, a kiša pada. Hladno je, kroz kosti puše, kad najednom pred mene izletje starac u čudnu haljetku. U ogrtaču do zemlje, izatkanom zvijezdama, koje sijaju srebrenom svjetlošću. Bijela mu brada do trbuha pada, sijeda i rijetka, a ispod haljetka vire vrhovi zlatnih ukošenih papuča, povijenih kao u klupku i svjetlucaju. Na glavi mu turban, nikad većeg ne vidjeh, sav blješti od nekakvog sjaja. A kad sam mu pogledao u oči, mislio sam da će mi srce pući. Bijele obrve nadvile se nad njegove krupne oči crne kao zift.

– Oči, Rifate, oči, kakve su mu? – zainteresirano će Aladin, a Harun skoči na sve četiri tresući se.

– Kao kad se vatra užari u noći! Pa kao da si dva plemena jezička usadio ispod debelih obrva, eto, takve su mu oči bile. Reče mi, dodirujući me štapom što se na kraju račvao ko u zmije otrovnice jezik: – Rifate, požuri u pećinu, ako hoćeš tajnu znati, požuri i povedi onu dvojicu. Brzo, vrijeme ističe, moraš biti vrlo brz dok ova tama, sijevanje i kiša ne prestanu.

– Jest, on je – zavikaše u isti glas Harun i Aladin. – On

je, ne može niko drugi biti! Odakle se on pričini u snu Rifatu? – upita Aladin.
– On svašta može, moj dobri Aladine. Može što niko drugi, to i sam znaš. Prikazao se u snu Rifatu i to ti je.
– Možda je Rifat bio u bunilu i čuo šta smo razgovarali. Ušlo mu to u uho pa usnio – lagahan odgovor dade Aladin.

– Opet vas dvojica isto... Ko je taj starac? Šta se tu tresete ko da vas je ciča zima obuzela? – Rifat će u nevjerici.

– To je Mid, čarobnjak. Po onome kako si opisao tog dedicu, ne može niko drugi biti do on – Mid – odgovori mu Harun drhtureći još uvijek.

Napolju se još više smrklo, a svaka munja uz grmljavinu obasjavala je sobu i onda bi na zidu zaigrale tri sjenke. Nestvaran i strašljiv prizor bio bi to za svakog slučajnog namjernika koji bi se našao u blizini ove kuće.

– Vjerujem da je ovo bila poruka da idemo gore na Sedrenik, u istu onu pećinu u kojoj sam bio s Rifatovim pradjedom Uzunom – prošapta Harun.

– Šta ćemo gore, vidi ovog nevremena, ovog kijameta!? – prestrašen će Aladin.

– Hajmo, Aladine, ne boj se ništa. Šta je propisano, to će i biti. Može biti da gore nađemo rješenje za šejtana. Hajmo sva trojica brzo. Ja vjerujem da je ovo stvarno i ozbiljno. Kad sam s Uzunom išao, isto je ovako noć zamijenila dan.

– Pa, uz Allahovu pomoć, hajmo! – kuražno će Aladin.

– Rifate, daj serdžade brzo!

Potrpaše se na serdžade pa Harun zavika: – Hajte tamo gdje moramo. Sa vama jal bez vas, nosite nas prema Sedreniku. Kako reče, tako i serdžade poletješe i kroza zid prođoše. Dok okom trepnu, pod stijenu sletiše, a da ih ni kap kiše ne pokvasi.

– Aaa, vidje li ovo, Harune! Kiša lije, mi letimo, a dođosmo ovdje suhi da ne možemo suhlji biti – uzbuđeno će Aladin.

– Evo nas, a šta sad? Kako će se stijena otvoriti? – upita nestrpljivo Rifat.

– Otvorit će se, Rifatiću, onda kada budemo spremni.

– Vala, Harune, i ti svašta lupetaš! Šta kad budemo spremni? Ko da sam sad iz dušeka pa se ni obuko nisam. Vidiš da smo spremni, jašta smo! – hujljivo Aladin prekide Haruna.

– Aladine, spremni u odluci da smo ovdje došli tražiti pomoć i rješenje u borbi sa šejtanom. Na to sam mislio – odgovori mirno Harun.

Sva trojica počeše naglas učiti tražeći pomoć od dragog Allaha u borbi protiv šejtana. Kad završiše dovu, začu se tutnjava, zemlja stade podrhtavati, a stijena se uz ciku poče otvarati.

Ukaza se veliki otvor obasjan zelenkastom svjetlošću. Sva trojica šutke uđoše u pećinu. Prizor koji se ukaza pred njima opčini ih. Čitava pećina našla se u zlatastoj izmaglici kroz koju su probijale zvijezde. Na dohvatu ruke bio im je čitav svemir. Sva nepregledna prostranstva stala su u ovu majušnu pećinu. Rifat je od sreće pružao

ruke ka zvijezdama nježno ih dodirujući. Milovao ih je djetinjasto, neiskvareno i radoznalo. Aladin i Harun su ga posmatrali blago, s nekom umilnom dragošću. Rifat se okretao oko sebe, prolazio je kroz zvijezde ili su one prolazile kroz njega stvarajući prelijepu predstavu. Bijaše to igra poštenja, vjere i mladosti s jedne, i sudbinskog kolopleta, vječnosti i snage s druge strane. Najednom se zvijezde pomjeriše i povezaše te spiralno opasaše od nogu do glave Rifata, okrećući se isprva lagano, a onda sve brže i brže, dok ne počeše iskakati varnice u hiljadu boja.

A onda se, baš kako je sve i počelo, opet raspršiše po pećini, pulsirajući polahko. Bijaše to savršen prizor za potvrdu stvarnog i nestvarnog. Aladin i Harun bili su svjedoci ljepote ovog sadašnjeg i onog budućeg života, svjedoci prolaska ovog i dolaska novog.

– Uživajte i radujte se što Rifat sa zvijezdama igra njihovu igru prihvatanja. Radujte se što su ga zvijezde primile kao dragog gosta – začuše tih, u isto vrijeme mehak i oštar glas, koji je dolazio negdje iza njihovih leđa.

Aladin i Harun se okrenuše i ugledaše poznato lice. Bijaše to čarobnjak Mid, baš onakav kakvog ga opisa Rifat. Kako ga ugledaše, tako se i promijeniše. Neki su ih trnci obuzeli. Aladin pogleda u Haruna i vidje kako iz ubogog konja izranja mlad čovjek, visok, smeđ, širokih ramena. Lijep ko djevojka. Aladin protrlja oči i pogleda u svoje ruke čija se koža podmladila. Shvati da se i on mijenja. Vraća u nekadašnji oblik.

– Nemate se čega plašiti. Sad ste vraćeni u svoje najbolje godine. Tebi, Aladine, sad je 29, a Harunu

25 godina. Dovoljno ste moju kaznu nosili, skidam je s vas jer ste se i odužili i puno sevapa zaradili. Na mene ne smijete biti ljuti. Tu sam da vam pomognem – pomirljivo im se obrati Mid.

Rifat se okrenu i zinu od iznenađenja kad vidje dvojicu krasnih momaka i dedicu kojeg se u snu toliko prestrašio pa preneraženo reče: – Gdje je hodža? A gdje je moj vjerni drug Harabatija? Šta si im uradio ti zli dedice? Šta?! – u bijesu krenu prema Midu.

– Stani, Rifate – progovori Aladin. – Ja sam hodža, a ovo je Harun – pokaza na drugog mladića. – Nije kriv dedica, kako ga ti zoveš, ništa.

Rifat se strese prepoznavši hodžin glas, ali od iznenađenja još dugo sebi nije mogao doći. Tada Mid raširi ruke pa pozva Rifata: – Priđi, mladiću dragi, ne boj se. Priđi da ti dam moć kakvu još nijedan čarobnjak nije imao.

Rifat ko omađijan krenu prema Midu pravo u njegov rašireni ogrtač. To je samo ulaz u beskonačnost. Putovat će Rifat uz bljeske svjetlosti, utapajući se čas u mrak, čas u blistavi dan. Slike su se smjenjivale nevjerovatnom brzinom i ulazile u Rifatovu glavu a da toga nije bio ni svjestan. Odjednom se našao iznad nepregledne poljane prekrivene cvijećem, tako lijepe da je ni u snu ne bi mogao vidjeti. Preletio ju je tri-četiri puta uzduž i poprijeko, te se najednom stvori ispred Mida koji ga je gledao svojim plamtećim očima.

Aladin i Harun nijemo su posmatrali kako dva mlaza užarene svjetlosti krenuše iz Midovih očiju prema

Rifatovim i dotakoše ih. Rifat se malo trznu, ali osta na nogama. Njegove oči počeše upijati užarene mlazove kao kad isušena zemlja dočekuje plodnu kišu. To potraja koji trenutak i stade. Mid progovori: – Sada imaš moje znanje, čak i više od toga. Sad si moćniji i od mene.

Rifat se okrenu oko sebe i vidje na sebi drugačiju opravu. Biješe u zelenozlatnom plaštu na kojem je smješten nepregledan niz zvijezda, povezanih u krug kao da se za ruke drže. Krajevi rukava bijahu mu crni kao gar. Iz njih je neprestano izlazila zlatna sumaglica. Na glavi nije imao turban, već okruglu kapicu koja je sijevala bjelinom da se u nju nije moglo gledati. Podijeljena je na četiri djela preko kojih je prelazila jarkožuta kugla nalik suncu. Na modroplavim papučama boja se pomjerala i gubila kao da zapjenušani talasi udaraju o kopno. Čarobno, zaista. Aladin i Harun se zgledaše u čudu. Bilo im je drago što je Rifat dobio ovu magičnu moć.

– I vas dvojicu časnih momaka nagradit ću svojim moćima – Mid okrenu štap prema njima, a iz njega pokulja na hiljade zmija koje se u čas stvoriše kod Aladina i Haruna. Neko drugi bi premro od straha, ali ova dvojica se ne makoše. Ni trepnuli nisu, samo su čekali šta će se zbiti.

Zmije su gmizale po njima i u kovitlacima ih prekrile. U jednom trenutku prestadoše s kretanjem. Učas, Aladin i Harun bijahu odjeveni u oprave od zmijske kože. Sve je na njima imalo zmijski sjaj, od turbana i šalvara do papuča. Mid opet usmjeri svoj čarobni štap prema njima. U tom iskočiše četiri ogromna diva. Veliki ko planine. Brže-bolje uletješe u ruke Aladina i Haruna. Braća se ni pomakla nisu, bili su mirni, a sve vrijeme

su učili dove dragom Allahu s molbama za spas, da hairli i uz njegovu pomoć izdrže ovo što im se dešava.

A onda čarobnjak zatrese svojim rukavima iz kojih ispade vjetar poput pijavice. Toliko brz bijaše da okom njegovo kretanje nije bilo moguće sagledati. Pijavica se razdijeli načetvero i jedna po jedna uskočiše u noge Aladina i Haruna.

– Sada ste sva trojica najbolje opremljeni za borbu protiv šejtana. Spremni ste! – progovori čarobnjak. – Ako vam nešto nije jasno, pitajte odmah.

– Suvišno bi bilo išta pitati, a ne znati unaprijed odgovor – progovori Rifat.

– Je li nam vrijeme ići? – upita Aladin.

– Ne žurite, imate još vremena za ono što će se desiti – reče Mid pa pljesnu rukama, te se ispred njihovih nogu pojavi jezerce, čisto i prozirno. Pogledaše u Mida pitajući se šta li će sad biti. Čarobnjak se okrenu prema jednim vratima. Otvoriše se na čarobnjakove riječi: – Vas četiri da nas na vodu nosite.

Vrata se otvoriše i pojaviše se ogromne kornjače. Aladin i Harun nikad nisu vidjeli tolike životinje.

Kornjače priđoše, a Mid naredi čudnoj trojki da ih uzjašu, što i sam uradi. Postrojiše se oko jezerceta i Mid progovori: – Vodo, vječni izvoru života, svuda si oko nas. Otvori svoja vrata, oči naše budi.

Voda se zatalasa pa se umiri. Ukaza se slika na jezercetu kao da se prizor pred njima uživo događa. Vidješe šejtana kako Aliju jaše, kako blago kradu, a kuće pale.

Vidješe kako lete preko Sarajeva, preko nepoznatih planina i rijeka, preko drugih čaršija i imanja, i čuše šta govore. Šejtan zapovijeda Aliji: – Hajde, brže, moramo još vatre podložiti, još insana ucviliti i blaga poharat, a i kojekakvu boleščuru prosut po zemlji.

– Ne goni me toliko, ja sam lipso. Daj da samo malo odahnem – progovori zadihano i molećivo Alija.

– Šuti, rago, još malo pa ćemo opet u tvoju čaršiju – kako to šejtan uzreče, tako se oni nađoše iznad Saraja.

– Evo nas, hajd prema Debelom brdu, tamo ćemo se i odmoriti.

Sletješe na brdo, a Alija pade od umora. Anamo on skoči i poče cupkati i pljeskati od radosti. Dolje u Sarajevu mnoge su se vatre vidjele, gorjela je čitava čaršija.

– Hi, hi, hi – zacvrkuta od silne radosti šejtan – kud okom trepneš, tu vatra gori, u puh sve može otići!

– Alija, hodi da vidiš, ustaj, šta si se tu izvalio. Ustaj, kad ti kažem! – dreknu šejtan.

Alija skoči od straha.

Vidi vatre, Alija, ko dan je, al nije dan.
Vidi igre, brži sam od čigre,
Gdje ja rukom, vatra sukom,
Gdje ja nogom, četiri dana im treba
Da poliju vatru vodom. I-haj!!!

Zapjevuši od miline grdna spodoba i okrenu se Aliji. A ovaj ga je gledao s ushićenjem i strahom. Nije mu bilo

drago vidjeti da čaršija gori, ali čim se sjeti dukata, prođoše ga takve misli, pa i on zapjeva:

Nigdje nema vaka ata,
Al zato Alija dobi zlata.
Niko nema vaka cara,
Zato Alija dobi para.
Goni na sve četiri strane
Svijeta ovog dorata,
Al učini Aliju bogata.

– Tako, samo tako, Alija, ne nađoh odavno boljeg sluge od tebe – zameketa šejtan. – Kad si tako fin, nešto ću ti pokazati, dođider malo bliže.

Alija priđe, a šejtan prozbori: – Vidiš kako lijepo gori tvoj Saraj, al da znaš, neće sav izgorjeti. Mora se on opet obnoviti, ne bi igra igrom bila kad bi se sad završila. Nego sad ćeš vidjeti i čuti kako ću ga opet paliti kad bude još veći i još ljepši – zakikota se.

Udari Aliju posred čela, ovome se zamuti pred očima i uperi svoj ustakljeni pogled prema rodnom gradu. Najednom ugleda svoju čaršiju, nekako veću i ljepšu, i ču šejtansku zapovijed: – Okreni glavu prema Saraj polju. Kad to učini, imao je šta i vidjeti. Silna vojska krenula je na Saraj. – Šta će ovolika vojska pod gradom? – upita.

– Blento jedan, sad će Saraj opet gorjeti!

Alija nije oka skidao s ove zastrašujuće slike. Ubrzo vojska nahrupi pa zapali Sarajevo. Ni insane ne

ostaviše na miru, neke mučki ubiše, druge svezaše pa ih u zatvor povedoše, a mnogi se dadoše u bijeg.

– Što opet prelijepo Sarajevo pale i pljačkaju, zar se za ovolike godine ne opametiše? Ko ga sad pali? – upita u nevjerici Alija.

– Ja sam uzeo dušu tome ko pali grad. Eugen mu je ime – zacijuka šejtan poskakujući oko Alije. Skoči mu potom za vrat i udari ga: – Hija, đogate, sad idemo kod Berbe da mu zlato uzmemo i kućicu potpalimo. Nek se ugrije, može bit da mu je hladno, ha, ha, ha.

Alija poleti, a šejtan ga sve udara i kosu mu čupa, pa ga dohvati za usta i stade ih vući kao da ih odvaliti hoće. Alija se propinjao od bolova, ali šejtan nije popuštao. Činilo se kao da spretni jahač bijesna konja zauzdava i tjera da se na teret navikne.

– Lijevo, kad ti kažem, tamo je Berbina kuća! Kud ćeš na drugu stranu!? – zahuja šejtan te stade jače čupati Alijinu kosu. Od bolova Alija više nije znao ni šta je lijevo ni šta je desno, pa krenu silaziti prema Miljacki. Kad šejtan ugleda kud Alija naumi, zavrišta toliko jako da promuknu učas. Čulo se samo frfljanje. Alija sleti tačno u vodu pa izvrnu šejtana u nju. Kako ova spodoba uletje u vodu, tako voda poče ključati. Toliko šejtan bi vreo od ljutine da su varnice iz vode iskakale. Alija se svali na obalu. Nije ni prstom mogao maknuti koliko ga je boljelo cijelo tijelo. Utom šejtan iskoči iz vode, pušeći se na sve strane. Bilesi mu dim i iz ušiju izlazi.

– Sve ću spaliti, hajvanu! – proškrguta od jeda. – Čitav Saraj ću spaliti, čuješ li? Neće ostati ni kamen na kamenu. Nikad vodu ne dodirnuh, nikad se ni umio

nisam, a kamoli okupo. A ti me strovali pravo u vodu, veliki je to baksuzluk. Tek ćeš sada da zapamtiš kako je sa šejtanom kolo igrat!

Voda se u jezercetu zatalasa i slike nestade. U Zvjezdanoj sobi sve je zamuklo. Prizor koji su vidjeli ostavi družinu pravednika bez riječi. Muk i zabrinutost kuckala je u svakom od njih. Kornjače ih iznesoše ne žureći nigdje. Vremena im nije nedostajalo. Svjetlost u Zvjezdanoj sobi bacala je na zidove čudnu sliku. Četiri sjene kretale su se jednakom brzinom, jedna drugoj ni bliže ni dalje, kao kolo da su igrale. Kolo je mjerilo vrijeme. Mid pljesnu rukama, kornjače stadoše, a sjene nastaviše i dalje igrati kolo po zidovima.

– Mi stali, a sjene i dalje idu! – začuđeno će Harun.

– To je mjerenje vremena. I kad spavaš, tvoja sjenka hoda, ona mjeri vrijeme što ti je preostalo. Ona mjeri život – odgovori mu čarobnjak.

– Mide, nekako si ublijedio. Skoro pa si proziran. Šta se s tobom dešava? – upita Rifat iznenađen onim što vidi. – Pogledaj sjenke – odgovori Mid.

Sva trojica pogledaše prema zidu i vidješe svoje tri sjenke kako i dalje kolo igraju, dok se četvrta jedva vidjeti mogla. Zastajkivala bi, pa opet nastavila kretanje, ali sve sporije i teže. Harun se okrenu čarobnjaku, Mid s teškom mukom prozbori: – Moje vrijeme je isteklo.

Harunov drugi pogled na Mida bio je bezuspješan. Na podu je ostao samo čarobnjakov ogrtač.

– Aladine, Rifate, pogledajte, nesta čarobnjak – zavika

uznemireno. Njihovi pogledi se析lediše na ogrtaču. Ušutješe. Tražili su u mislima odgovor zbog čega je nestao veliki čarobnjak Mid.

Dosjeti se Rifat: – Znao je da neće još dugo. Zato me u snu pozva da požurimo, da se ne predomišljamo i ne kasnimo. – Aladin prinese ruke licu i pomoli se: – Naš Gospodaru, Ti si izvor naše vjere, daj nam snage da pobijedimo. – A Harun nastavi:

Budi sunce na jednoj,
Tama na drugoj,
Budi vjetar na trećoj,
Kiša na četvrtoj,
Svaka neka drugoj bude vaga.

Klateći se Rifat nadoveza:

Oči neka gledaju, od njega ne strahuju,
Naše ruke nek ga spetljaju,
Noge nek nam brze budu,
Da stignu staru ludu.

Aladin ih sve nadjača:

Munje i oblaci, rijeke i potoci,
Ne dajte mu nogom stati, a da ga strah ne uhvati.
Vatru mu ne dajte blizu,
Nek ga od srkleta trnci grizu.

Odjednom se otvori četrdeset vrata i iz njih iziđe isto toliko čarobnjaka, u kolo se uhvatiše te oko ove trojice zaigraše. Rukama se uzeše za ramena, a noge im

poletješe jedna preko druge u brzom taktu. Prvo tri kruga u jednu stranu, onda u drugu, isprva olahko kao da se ninaju, a onda sve brže, sve jače, sve snažnije.

Harun, Aladin i Rifat kleknuše na sredinu kola, okrenuti jedan drugom, čvrsto se uhvativši za ruke. Kako kolo ubrza, tako stadoše pucketati varnice zelenkaste boje prema njima. Okretaše se sve brže i brže kao u kovitlacu i osjetiše kako se malo-pomalo uzdižu od zemlje i lebde u zraku. Nalazili su se tačno iznad jezerceta čija je voda ključala i postajala sve gušća i tamnija. Uskoro se sva voda jezerceta pretvori u crnu gustu slipavu masu što je u šaku mogla stati. Kolo uspori svoj ritam i naposljetku stade, a oni se spustiše na zemlju. Čarobnjaci se pokloniše uz glasno – hu i nestadoše bestraga.

– Šta li ovo sve znači? – upita se Aladin uzevši u ruku ljepljivu masu koja osta od onolikog jezerceta.

XII.

ALADIN I HARUN SPAŠAVAJU ALIJINU DUŠU

Noć je podobro odmakla. Sarajevo u teškome mraku. Nijedan glas se nije čuo. Ni pas čuvar da zalaje. Sve je slutilo na veliki događaj od kojeg će zavisiti dalja sudbina grada. Saraj nije zapamtio ovakav dan. Grmljavina i kiša dan su pretvorili u noć. Svi su njegovi stanovnici zamandalili vrata sa sedam katanaca, zavukli se u mišije rupe, strahovali i čekali.

Samo kuća Berbe nije bila na oprezu. Berbo je upravo u halvatu kupio blago iz sehare, žurno ga trpajući u vreću, govoreći sam sa sobom: – Iz čaršije idem iz istih stopa. Nekakva se pogan nameračila paliti kuće i otimati pošteno sakupljeno blago. Možda sam ja na redu. Zato što prije treba bježati!

Završi s vezanjem jutane vreće, zaprti je na leđa i krenu prema avliji gdje je bio svezan konj, već podobro natovaren nužnim potrepštinama. Berbo nabaci na njega i vreću s blagom, dobro je priveza za samar i uhvati konja za ular kad ču lupu na sokaknim vratima. Nečiji ga glas dozva: – Čuješ li, Berbo, otvaraj!

Berbo se strese od zebnje pitajući se ko li bi to mogao biti u ovo gluho doba.

– Ko je? – u strahu dreknu.
Ne ču nikakav odgovor pa se primaknu kapiji: – Ako ne kažeš ko si, neću ti ni otvoriti! – srčanije će.

Najednom se kapija sama otvori, kanati zaškripaše i dvije se vreće preko praga u avliju svališe. Opet zagrmi i zabljesnu munja i Berbo na trenutak ugleda povaljene vreće. Obje ih diže i uspravi kao da su od papira, toliko je jak bio. Zaputi se u kuću i uz lagani titraj lojanice poče ih odvezivati. Ali ne vidje kad iz vreća izletješe šejtan i Alija te mu stadoše iza leđa. Kako odveza i otvori vreće, sjaj bisera ga zabljesnu. Vreće su do izvrha bile napunjene krupnim biserima. Zaslijepljen njihovom ljepotom, Berbo zaboravi gdje je pošao. Drhtao je od zadovoljstva, a s lica mu je kapao znoj kao da ima jaku groznicu. Rukama zaroni u vreću prosipajući bisere od dragosti. Luđački se nasmija, a smijeh mu je nalikovao grmljavini.

– Vidiš, Alija, kako ljudi oćorave kad ugledaju blago. On sad ništa drugo i ne vidi. A ja ću da završim započeto – reče šejtan i prosu iz ruku vatrene plamičke. Zapali se sećija kao da je od papira. Šejtan poskakuje oko Berbe, ali ga ovaj u svojoj opčinjenosti i ne vidi. Šejtan

ga udari po čelu pa se poče kreveljiti: – Gledaj mene, nemoj njih, ja sam stvaran, a oni su lažni!

Berbo se uhaviza pa skoči na noge i ugleda ružnu i mrsku, strašnu krivonogu spodobu kako skakuće oko njega. Proleti mu kroz glavu kako je prevaren. Kad vatru ugleda, načisto pomahnita. Iako bi krupan i težak, brzo poskoči i uhvati šejtana za njegov kratki i klizavi vrat te ga stade daviti.

Šejtan se iznenadi brzini ovog ogromnog čovjeka tako da mu nije uspio izmaći. Berbo ga šakama ko kliještima poče stezati i oči mu dođoše navrh glave. Šejtan u škripcu zacijuka: – Alija, daj mu još četiri vreće dukata! Kako to reče, Berbin stisak popusti jer mu je glava tražila novo blago. Brzo shvati da ga je šejtan prevario pa se okrenu da ga opet uhvati za šiju, ali je bilo kasno. Vatra je uhvatila čitav halvat. Od dima se ništa nije vidjelo. Ubrzo vatreni jezici dohvatiše i Berbin haljetak. Čulo se umiruće stenjanje. – I tebi će neko dokundisati, prokleti šejtane, i tvoju silu ukinuti – dreknu posljednjom snagom Berbo i proguta ga plamen.

Šejtan je tu kletvu čuo na avliji gdje je tovario Aliju vrećama i strese se pipajući vrat. Iz kuće se više ništa nije čulo do pucketanja vatre i smole iz drveta.

* * *

– Vidi što je ovaj komad mehak, prsti propadaju kroz njega, šta li je ovo? – upita Aladin. To je sve što je od jezerceta ostalo. Izašla svjetlost, ostala tama. Ako to na oči metneš, nećeš ništa vidjeti – odgovori Rifat koji je sad imao odgovore na sve.

– Ovo treba šejtanu onda nabiti na oči pa ćeš vidjeti tarapane – nasmija se Harun. – Nego, da krenemo, kucnuo je čas.

Otvori se pećina iz koje izletješe tri mladića na serdžadama. Presta kiša, oblaci se povukoše, a mjesečina usja. Začas se nađoše ispred Berbine kuće. Vatra je oblizivala zidove, a grede su gubile na snazi, lomile se i padale u dvorište. Sletješe i stadoše na tri strane oko kuće. U taj tren začu se muzika, sve zurle i talambasi, kao kad se vojska u boj sprema. Šejtan je taman uzjahao Aliju kad začu muziku i iznenadi se.

– Ovakvu muziku bih čuo samo kad bih megdan sa čarobnjakom Midom dijelio. Odakle ovdje Mid? Nikad u ovu čaršiju nije dolazio – u bradu sebi promrmlja. Nije mu bilo svejedno.

Začu se sa sokaka: – Izlazi, ti najveća pogani što je svijet vidio. Najružnija spodobo, izađi, da ti zube prebrojim i krive noge ispravim!

Šejtan iskoči pravo na sokak i ugleda Aladina. Nije ga poznavao pa reče: – Vidi nekakvog momka, hoće sa mnom da se bije. Znaš li ko sam ja? – upita ga.

– Znam dobro ko si – odgovori Aladin i nastavi: – Ti si pijavica, krpelj ljudskih duša, eto ko si!
– Milina te slušati, mladiću, kako lijepo govoriš o meni. Za takve riječi moram te nagraditi.

Napuha se u najveću mješinu pa puhnu prema Aladinu. Ovaj se ne pomaknu, već zinu i sav vjetar u sebe primi. Šejtan zinu od iznenađenja. Sad Aladin posta velika

mješina, okrenu se prema šejtanu i četiri puta puhnu. Četiri kovitlaca se počeše vrtjeti idući prema šejtanu, pa ga dohvatiše za ruke i noge, vrtjeli su ga kao perce. Aladin pljesnu rukama te kovitlaci odbaciše šejtana na drugu stranu, podalje od vatre.

Šejtan jeknu kad udari od kaldrmu, ali se brzo presabra, skoči na noge tražeći mladića. Ali ne bi ga.

– Alija, idemo, brzo – u strahu će šejtan okrećući se oko sebe. – Kud žuriš, mrska spodobo? Ni pozdravili se nismo – progovori Harun izlazeći iz sjene.

Anamo on se okrenu i dozva dvije aždahe da nakraj s Harunom izađu. Naspram njih Harun je izgledao kao mrav. Vatru počeše bljuvati da ga sprže, na što Harun pruži ruke te mu plameni jezici uletješe u rukave. Grohotom se nasmija: – Ti misliš s ovo malo vatrice da me spržiš. Od nje mi se ni taban ne može ugrijati!

Harun izvuče sablju pa poleti prvoj aždahi do glave. Sijevnu sablja i osta aždaha bez glave. Nemade vremena ni pasti, a i drugu stiže ista sudbina. Kako im odrubi glave, tako one nestaše. Šejtan je od muke skakao i udarao nogicama o kaldrmu, pa se poče preko glave prevrtati, od velike huje.

– Vidim, srklet te uhvatio, pa ne znaš šta ćeš od jeda, karanđoloze i rugobo – nasmija se Harun izazivajući šejtana na megdan. Šejtan se malo bolje zagleda u mladića. Vidje lijepa i jaka momka i stade se uvijati i hvaliti ga: – Kako si lijep, pa još i mlad, nagrade evo tebi.

Pljesnu rukama: – Evo tebi gizdavih djevojaka!

Deset djevojaka se nađoše ispred njih i pred Harunovim očima, sve ljepša od ljepše, zaigraše raširenih ruku. Svaka mu oči pogleda i svaka mu reče: – Ja sam za te najljepša.

– Ti misliš tvojim lažima i sjenama da vjerujem. Ne nasjedam ja na šejtansko kolo – reče Harun i zakorači. Prođe kroz jednu djevojku i podsmješljivo poruči šejtanu: – Sebi ih uzmi. Tebi žene neka budu.

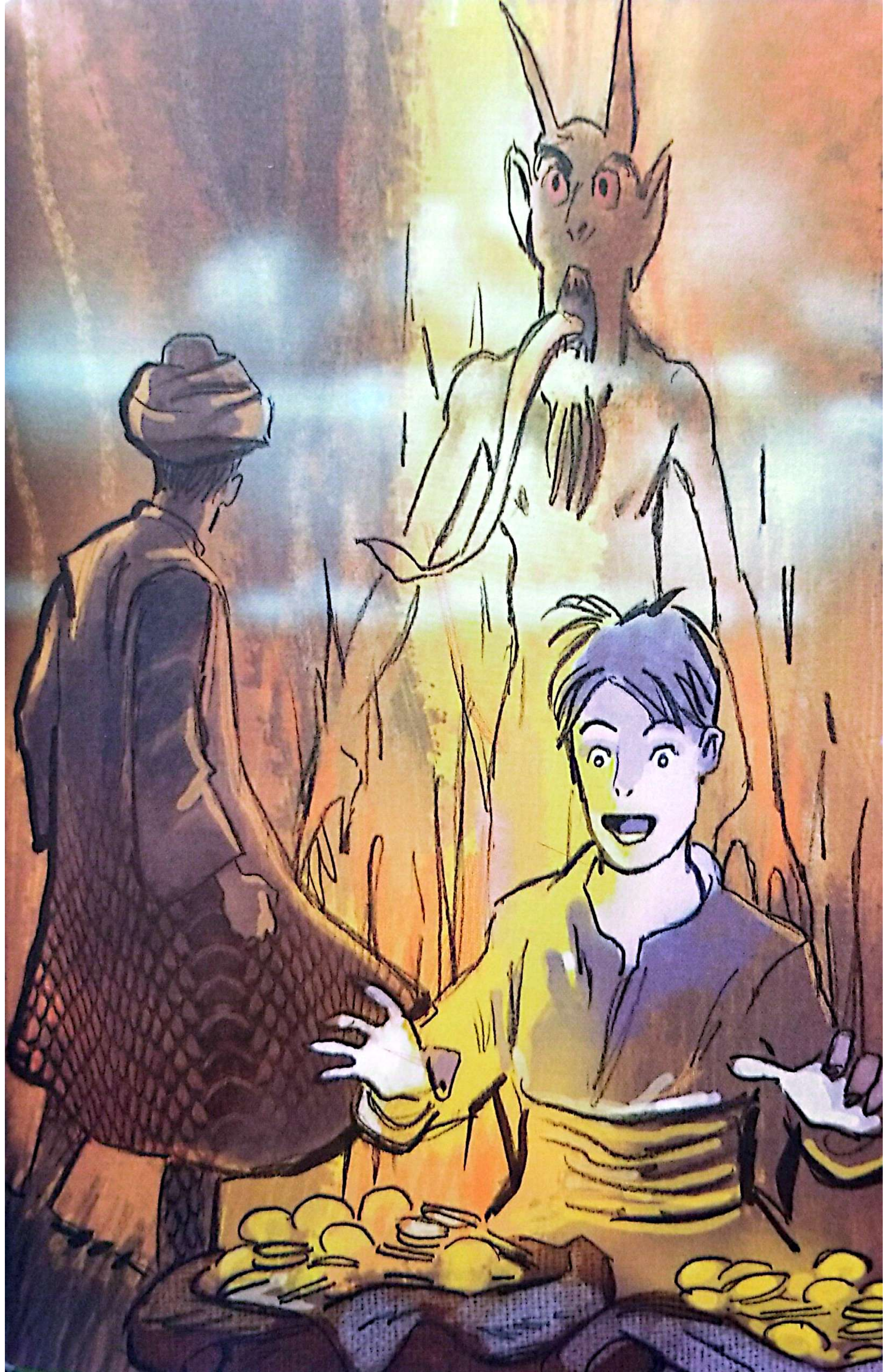
Reče to i u jednom skoku nađe se pred šejtanom. Proletje kroz njega dva-tri puta te ga nesta. Sad se šejtan već dobro zabrinuo i tresao od jeze pitajući se ko su ova dva momka, kakve moći imaju kad im on ništa ne može. Sve je ovo Alija gledao pa, kad vidje nemoć šejtanovu, reče: – I tvoje je otkucalo. Idem ja kući, a ti radi šta hoćeš i idi kamo hoćeš. – Alija je djelovao skrušeno kao da se budi iz neželjenog sna.

– Nećeš ti nikud! – zakrešta šejtan panično. Osjećao je da gubi tlo pod nogama. – Nikud, ja plaćam. Ja sam ti platio i još ću ti platiti – završio je nekako molećivo.

– Šta ćeš mi platiti, onaj mladić reče da je sve tvoje laž i privid – nadoveza se Alija osjetno ohrabren šejtanovom slabosti.

– Ti misliš da je gotovo, je li, Alija? Jako ćeš sad vidjeti je li gotovo!? – završta pa baci vatru na kuće preko sokaka. Kuće planuše, a šejtan se ohrabri, povrati mu se snaga.

– Gdje su sad ona dvojica da im pokažem? Čujete li me, izađite da vas sa zemljom sastavim?

Niko mu ne odgovori. – Vidiš, Alija, nema ih, pobjegli su. Što neće, vidjeli su s kim su se ukoštac uhvatili!? – hrabreći sam sebe završi šejtan.

Od Haruna i Aladina ne dobi odgovor jer oni s Rifatom i nisu bili tu. Nisu pobjegli, nego su drugi plan smislili. Na serdžade su se opet popeli i evo ih gdje jezde prema Debelom brdu, šejtanovom brlogu. Rifat se okrenu Aladinu i Harunu: – Ovdje ćemo veliku vatru potpaliti, to će šejtana privući, a dalje znate šta nam je činiti. – Sva trojica iz rukava istresoše plamene jezičke koji napraviše vatru kakvu još niko ne vidje. Sijala je kao kad Sunce izađe. Kad bljesnu i obasja Saraj, tako je i šejtan vidje.

Otvorio je usta od iznenađenja, ne mogavši vjerovati da neko može veću vatru od njega zapaliti. Skoči na Aliju hitro: – Gore, Alija, hajde, brže nego ikad što si – pa ga udari nogama. Alija poletje i brzinom munje se stvoriše pored vatre. Šejtan se s Alije strmoglavi u vatru cijukajući od zadovoljstva: – Hu, što je plaho! Odavno se ovako ne ugrijah. Ova ogromna vatrurina kao da je stvorena za mene – uživao je igrajući se u samom središtu vatre.

– Ko li vaku finu vatru zapali, da mi je znati pa da ga obilato nagradim?

U to Harun baci onu crnu smjesu u vatru. Nesta vatre kao da je nikad nije ni bilo. Šejtan je i dalje igrao dok ga ne spopadoše trnci od hladnoće.

– Šta bi? Ko je ugasi? – dreknu tako jako da se zemlja i okolna brda zatresoše. Tad ugleda Rifata, Haruna i Aladina koji su stajali postrani uživajući u njegovoj huji.

– Aaaa! Ovo je ko biva vaše maslo. Mene hoćete nadigrati po svaku cijenu. E nećete moći. Ni veliki čarobnjak Mid nije mi mogao ništa, a kamoli vi, zelembaći! – Diže ruke prema nebu i u isti čas u rukama mu se stvoriše munje te ih on primi u dlanove, okrećući ih prema zemlji i paleći silnu vatru.

– Sad gledajte šta je vatra. Otvorite svečetvere oči da vidite kako vatru pali čuvar tame.

Vatra se raspiri uvis kao da nebo dira, a šejtan stade njome upravljati: kud on rukom, tamo i ona, kad on povije ruku, i ona se povija, kad zaželi da je mala, ona se spusti na visinu kućnog ognjišta, a kad zaišće da se raspline naveliko i naširoko, ona to i učini.

– Vidite kako me sluša jer samo sam joj ja gospodar! – nadmeno će anamo on.

Harun s jedne, a Aladin s druge strane pružiše dlanove prema vatri pa je u svoje ruke primiše.

Šejtan kad vidje ovaj moćni prizor, ljutito zavika:

Prizvat ću tamu, prekrit ću vas,
Nikad svanut neće,
Nikad se više neće čuti glas.

Rukom krenu i tamu spusti. Rifat se poče moliti: – Tama nikad ne može biti sama, mora svjetlost biti, da jutro razazna, da se svaka noćna tajna sazna. – Pa i on podiže ruku prema nebu i učini da svjetlost siđe i napola presiječe tamu.

Na jednoj strani oni, a na drugoj, onoj mrkoj, šejtan

i Alija. Gura svjetlost tamu, gura tama svjetlost, nadgurati se ne mogu.

– Šta sad, spodobo, ne možeš nas nadjačati? Daj nam Aliju pa ćemo te pustiti da ideš negdje drugo – predloži Aladin.

– Ha, ha, ha! Vi mene da pustite. To mi izgleda ko da ste vi odnijeli pobjedu. I još Aliju, svoju hranu najljepšu, da vam dam, e to ne može. Alija ima dušu na kakvu nisam naišao trista godina. Ma ne dam vam ništa! Ko ste vi?

Harun iz svojih rukava istrese sjajne dukate. Blago se stade kamarati i napravi se brdašce.
– Evo, Alija, ako ti je do zlata, ovo je sve tvoje. Nudimo ti više od šejtana!
– Ne gledaj tamo, Alija. Ja sam tvoj gospodar i ja ti sve dajem. Ne gledaj, kad ti rekoh! – zapišti šejtan.

Ali bi kasno. Alija je već iskoračio iz tame i u dva koraka nađe se pred blagom. Baci se u njega svom težinom, valjajući se od sreće.

– Aladine – brzo reče Harun – sad ili nikad.

Ovaj je u rukama već imao crnu smjesu te njome brže-bolje prekri Alijine oči i uši. – E, sad mu ne možeš ništa, buho jedna, svrbežu što ljude bockaš i ujedaš! Sad ćemo se mi razračunati – podvrisnu Harun siguran u njihovu pobjedu.

Šejtan je stajao na mračnoj strani i gledao ovu trojku okupanu svjetlošću i nepokolebljivu u svome naumu. Brzo prebra u glavi šta bi još mogao probati da ih nadvlada, al kad se sjeti šta su njih trojica sasuli na njega, kakve su moći primijenili i kakve još imaju za koje

on ne zna, reče sam sebi: – Najbolje je da ja odmaglim odavde, ima i drugih čaršija, a i snagu mi valja čuvati.

U tom se zapali i reče kreveljeći se: – Da znate, opet ćemo se sresti. Ovu čaršiju neću zaboraviti. Obići ću ja nju pođahkad da finu vatru spirim, a vas više biti neće. – Izgovori to i nesta.

Srčana trojka se zahvali Bogu na pomoći i prihvati se rješenja novog problema. – Šta ćemo s Alijom? Je li vakat da mu skinemo ono s očiju i ušiju? – upita Aladin. – Jest – reče Rifat koji sve zna – skidaj mu.

Strgoše crnu ljepljivu masu s njegove glave, a Alija ih zapita: – A gdje je... – Ne izgovaraj mu ime. Otjeran je – prekide ga Rifat.

– Hajmo sad u Saraj – prozbori Harun. Njih trojica sjedoše na serdžade, a Alija nikako da se odvoji od blaga. Netremice gleda u njega, želja mu jača.

– Penji se, Alija, i blago će s tobom! – Kad ču ovu Rifatovu, Alija se razvedri i skoči na serdžadu. Blago se samo prebacilo na serdžadu. – Hajd, serdžade, Saraju nas našem nosite.

Poletješe i, kad se nađoše iznad zaravni između Debelog brda i Trebevića, Alija najednom skoči te gurnu vreće sa serdžade, one se otvoriše i iz njih se prosuše krupni dukati po cijeloj zaravni, te je pozlatiše. Sve je sijalo. Sve se zlatilo.

– Ova bi se zaravan trebala zvati Zlatište! – u ushićenju što Alija istrese iz sebe grabežljivost reče Harun.

Družina se razveselila Alijinim postupkom, tapšala ga po ramenima i u veselju i smijehu sletješe u Aladinovu bašču. Alija ih upita: – Šta ćemo kod hodžine kuće?

Umjesto odgovora začu: – Alija, sine, ustani. Vrijeme je, moraš u dućan, pomagati babi. Hajde, ustaj!

Alija se trznu iz dubokog sna. Bio je sav u golom znoju. Pridiže se i sjede uza zid da se povrati. Misli su ga nosile u noćnu avanturu. Pitao se je li sve bilo stvarno ili je to samo sanjao. Usta s kreveta i poče se oblačiti, a tegobne misli ga nisu napuštale.

U isto vrijeme probudi se i Hanna. Pridiže se iz kreveta, dodirnu nožnim prstima papuče, ustade i približi se prozoru. Razgrnu zavjesu, a dnevno svjetlo zabljesnu joj vjeđe. Osmijeh joj se vrati na poblijedjelo lice pa sretna što je živa i među svojima, zapjeva staru sefardsku pjesmu.

XIII.

RADOST U ČARŠIJI

Čaršija se odavno bila razbudila. Iz sokaka romor, čula se vika prodavača, kuckanje zanatlija i dreka telala. Kahva kod Ragiba, kao i obično, bila je puna svijeta. Galamu i smijeh prekinu ulazak trojice momaka. Nazvaše selam pa sjedoše na minderluk do prozora. Ragib im otpozdravi i upita ih: – Vidim, niste iz ove čaršije. Vjerovatno iz daleka dolazite?

– Jah, iz daleka i izbliza, kako se uzme – odgovori Aladin i zaiska tri kahve.

U to se u kahvani stvori ljudeskara Berbo: – Selam, dobri ljudi. – Odselamiše mu horski, a Ragib mu donese njegovo hise, kahvu s tri rahatlokuma, i upita ga ima li šta novo.

– Ne znam šta bi ti reko, Ragibe. Vala, nisam dobro spavo. Svu sam noć nake teške snove sanjo.
– A šta si to sanjao? – radoznalo će Ragib.

– Uh, ne pitaj. Bilo je ko neko neviđeno nevrijeme i paljevina kuća, a ja ko najhrabriji izišao da kažem kako su to šejtanska posla. Onda se dan pretvori u noć i silan belaj nastade.

Kad to ču Eminaga, skoči sa sećije i dreknu: – Vala, samo sam čekao da neko kaže da je to sanjo. I ja sam svu noć ko na iglama bio. Sanjam da je neka neizlječiva bolest napala našu čaršiju pa se viđeniji ljudi sastali da odluče šta će. Nekakav hodža Durmo, pa Alija Osmanov i Atijasova Hanna, dogovorili da idu da se zajednički mole protiv boleščure. U to su se izdogađale i paljevine kuća i krađa dukata. Ja pogana sna.

Najednom svi počeše žamoriti o svojim noćašnjim morama. Svi su sanjali tarapanu i belaj.

– Ti reče da si sanjao hodžu Durmu, jel Eminaga?

– Jah, eto, i to mi ime u snu dođe. Sve ostale koje usnih znam, ali ne znam odakle mi taj hodža u snu. Nikad ga ne vidjeh niti čuh.

– Moj Eminaga, tebi niko ne reče, kad si se ovamo doseljavao, da si kupio kuću rahmetli hodže Durme, našeg dobrog, plemenitog i najučevnijeg komšije. Bogme, moraš mu dovu proučiti, dok ti se u snu javio – rastumači mu Ragib.

– Proučit ću, jakako, dobro da si mi to reko. Sad mi valja hititi u dućan, ima puno posla. Allahimanet – i Eminaga izađe iz Kahve.

Trojica mladića se pogledaše i udariše u smijeh.

– Moj hodža Durmo, nisam znao da si mrtav. Allahrahmetile – šeretski će Harun pogledavši Aladina.

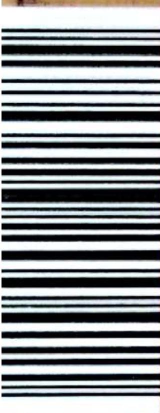
– Vidi, moj Harabatija progovorio – Rifat doda okrećući se prema Harunu.

Još ih više spopade gromoglasan smijeh koji prekide Aladin: – Ovdje završismo. Hoćemo li sad na serdžade pa u obilazak svijeta?

Hajdemo.

POSTANI VELIKI

978-9926-20-022-0
BIBLIOTEKA TEZEJ SV.03
COBISS.BH-ID 43588614
ISBN 978-9926-20-041-1